

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

DE

VESVVIANO INCENDIO,

4

ET DE

662.C.16.

24

TERRAEMOTV CALABRIAЕ,

N V N T I V S

IN LVCEM ITERVM EDITVS.

Auctore

IVLIO CÆSARE RECVPITO

Neapolitano.

E SOCIETATE IESV.

Ex Typographia Manelphi Manelphij. M.D.C.XLIV.

SUPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

*Hieronymus de Alexandro E societate IESV
Prouincialis In Prouincia Neapolitana.*

CV M libellum de Vesuviano Incendio à P. Iulio Cæsare Recupito Societatis nostræ latinè conscriptum, tres eiusdem Societatis Theologi, quibus id commissum fuit, recognouerint, & in lucem edi posse probauerint: nos, potestate nobis facta à Reu. admodum P. N. Generali Mutio Vitellesco, facultatem, vt in lucem edatur, concedimus: si ijs videbitur, ad quos editio librorum spectat. Romæ. die 10. Apr. 1632.

Hieronymus de Alexandro.

EMI.

EMIN. MO ET REVERENDISS. MO

Dom. Meo Colendissimo

D. FRANCISCO

S. R. E. Cardinali

B A R B E R I N O.

Vdet, Eminentissime Cardinalis, opella hæc sustinere maiestatem aspectus tui; atque inter excursiones flammarum exarata cursim, per plures menses à me tenebris, quibus eam perpetuo destinaueram, inuoluta, lucem tandem à claritate tui nominis mutuatur, quam à Vesuuij flamma non hauserat. Leniet acerbitatem materiæ, libello præfixa commemoratio benignitatis tuæ, atque amarissimis deflenda lacrymis Apes tuæ gentilitiæ mellea dulcedine aspergent, Nam illud inter tot infortunia fortunatissimum contigit, quod Vesu-

uiana flamma, quæ, vt olim, toti pæne Europæ vastitatem minitabatur, Vrbem, planè non attigit. Vrbem appello, quæ Orbis terrarum caput, ac propè vna Orbis est. Arsit hoc incendio Campania: cinis vltra Italiam auolauit: fudit vndeque Vesuuius nubes flammeas, dum interim Romæ, iuxta Amos vaticiniū, stillant montes dulcedinem, & colles fluunt lac, & mel. Agnosco Apes Romanorum collium regnatrices: agnosco in Aureis Apibus aureos mores tuos, auro incendia nihil formidante, &, si flagret, exploratiore. Eadem erit, vti spero, fortuna libello huic auspice Te, qui ad maxima natus, minima non aspernabere. Nam diuinum quoque Numen, cui Solis cœlo lampas accenditur, cereas aris faculas non dedignatur.

Eminentiae Tuæ

Seruus bumillimus

Iulius Cæsar Recupitus.

DE INCENDIO VESUVIANO NVNTIVS.

INCENDIVM Vesuvianum conserbere, eiusque causas inquirere, consiliari mihi est. Anno à nostra salute exordio MD.C. XXXI. xvij. Kal. Ianuarias, imminente hora post Solis occasum decima quarta, albescente iam die, nefasta oīa tragedie spectatores decesserunt, cùm viginti, & eo amplius terrā motus ea nocte præcessisse, prima quædam futuræ calamitatis veluti tentamenta: mons Vesuvius duodecim a Christo nato, multò pluribus ab Orbe condito clarus incendijs, ex eodatere quo per subiectam planitatem ad mare vergit, post hombi sonum, quasi dato signo, flamnam eructare coepit, & cinereum. Cipis sumo, bicunine, aliæna materia picea permistus, iam in nubem concreuerat, que quò longius agebatur ē monte, & se latius porrigit, primò & t'olim, teste iuniori Plinio, in pīa similitudinem, tum in vastissimi effigiem montis exerequit quā hiantis invoragines, quā in aera tra. & cavernas excendentis introrsum, & prænupta rupium ostentantis: ut mox mox tem peperisse videtur. Hic in credibili celeritate primam aëris regionem, nubesque transfuctus, Neapolim versus, urbem non procul à Vesuvio si-gam, vento impellente, serebatur. Cumque globi ciberei, alij ex alijs perpetuò erupserent: montes videbantur agi gesti montibus: quasi, iuxta Poetarum fabulas (quod in alio eiusdem montis incendio sub Tito suspicatos suisse ethanicos, tradit Dio) gigantes noua in Iouem bella instaurarent. Xiphilinus & Dionē in Tito. Emebant idenidem inter offusam caliginem fulgetra, lapidum igit orum prænuncia; qui ē fundo submissi iactabantur in alcum, ingenti boatu tonitus imitante. Montem di-

6

ceres fulminare , tonare , miscere Campaniam , & non se-
mel olim de cælo tactum fulmina in cælum retrudere . Inte-
rea vicina loca fumus ob sedis , qui momento temporis Nea-
polim usque delatus , adulta iam die , ita lucem eripuit ; ut
vrbs in vrbe media quereretur , hoc uno non inuicundus ,
quod periculi prospectum adimeret . Oppidani Vesuvio pro-
prio eò , vnde sonitus acciderat , animis , oculisque con-
uersis , ut montem latè flammis relucentem , cinereos inter
flamas vomentem turbines , fumoque opplentem omnia
confexere : inopinato malo perculsi , & iam sibi extrema
imminere rati , desertis laribus , raptimque asportatis ijs , quæ
cuique expeditiora casus obtulerat , sese in effusam fugam
dedere . Diffugiebant hac , illac , inter agrestium terbam mult-
i viri nobiles semisopiti , seminudi , cum coniugibus ,
ac liberis , tanto impendentis mali pauore ; ut à Sacer-
dotibus iniciinere obuijs publicè noxarum solutionem
exposcerent . Cardinalis Boncompagnus , Neapolitanus Ar-
chiepiscopus , qui tum fortè commorabatur Herculani , quò
se paucis ante diebus ob cæli clementiam receperat , eam
que noctem inter terræmotum iactationes , ac strepitus
planè insomnem traduxerat ; animaduerso vicinore pericu-
lo ab igne , quoniam quod sibi à terra metuerat , pedes prori-
parit se ad littus , mox equo , dein scapha exceptus . qua ce-
lerrimè Neapolim appellens , cives aspectu montis iam ter-
ritos , illico ad preces , ac vota conuertit . Princeps Casti-
liensis Gonzaga , hospes apud Casertæ Principem in pago ,
quem Porticus appellant , paganorum trepidatione com-
perta , ex diuturna febri adhuc æger valentissimè fugam ar-
ripuit , quandoque ingenti metu vires addente , quas leuior
solet in fringere . Erat hic in Siciliam nanigaturus ad abdu-
cendam coniugem , Katholicae Principis filiam , nisi morbus
importunè detinuisse . sed , nondum transmissio freto , Act-
quam in Vesuvio reperit , faces maritales ea flamma comen-
taratus ; ni se opportuni discrimini subduxisset . Hunc mox
secutus est Casertæ Princeps Aquauia , qui suorum vocife-
rationibus excitatus , cum muliebrem metum suspicaretur ,
monitus ut aspiceret , decerneretque ; oblato per fenestram
montis aspectu , ad quem expalluisse audacia , expiari se vel-
le

le inclamauit. Quod ut à Sacerdote, qui tum fortè aderat, ritè, raptimque præstum est; ipse cum ceteris Neapolitum versus contendit. Vilebantur referat fugientibus via, quasi hostis vrgeret à tergo: & miserabilis turba mulierum, infantibus appressis ad vbera, gradum celerare conantium, omnia luctu, ac terrore complebat. Hæc cum rerum facies inter initia surgentis incendij: hic, veluti amoco sapientio, primus fuit scena conspectus, mox datur tragedia nobis, ac posteris lacrymabilem, quæ quasi quinque conclusa actibus, interdama innumerabilia, quinque terrores exhibuit.

Primus terror, terræmotus. Praelulerat futuræ cladi pacis ante diebus circa quedam montis obmurmuratio; qua à nonnullis nocturno silentio animaduersa, nec vulgata, metu vel dissimulato, vel spreto. Tum nocte, quæ incendium prægressa est, terræmotus identidem auditus, sed tenues, quasi leues quedam velitationes ante prælum. Demum, erumpente flamma, ingens fragor è cacumine montis acceptus: quem, tanquam tubæ clangor pugnam prænunciasset terræmotus excepere adeo crebri; vt non multi, sed unus per dies multos, continentि ductus halitu videretur. Naturæ perpetuò solum, sapissime succussari, frequenter etiam subfukare: idque ea quæ secuta est, nocte circa primam horam, & quintam; postridie circa decimam sepeimam tanto impetu, vt urbem suis diuellendam sedibus putaremus: neque moueri recta, sed cuensi. Neemo certè fuit pectoris adeo saxi, quin saxis, terraque trementibus contremuerit. Rupte mutata facies urbis: & iam, filete forensi strepitu, exaudiabantur clamores veniam, ac misericordiam deplocentium. Conuolauere pæne omnes ad eluendas confessiones labes: neque solum confertissima suæ templo, sed infero etiam sacerdotes petentibus aures dedere. Extortæ sunt eo instu confessiones criminum; quæ longo, aut etiam zoro vite decursu pudor impudentissimus obstinato silentio generat. Vetustissimæ jinimicitæ depositæ: nefariæ amictiz resecta: concubinæ aut desertæ, aut in coniuges commutatae. Profectò nullus maior terror mortalibus, quam è terra concussione: dum ab ea ingruit bellum, quæ nos, ut communis parens, excipere soler, atque alece. Unicum

in ceteris malis praefatae illa perlungum . si fulserit , si tonne-
git , si fuerit quidpiam tactum de celo ; præbent valles , &
antra securitatem . si venti , si pluviis , si grande furit ; ac-
uis iniurias rectas defendunt . si flumina exundent ; tutæ est in-
fisco salus . si mare desuiat ; ad littora , portusque configi-
etur . at ; dum terra concutitur , quæ cetera sustinet ; ipse ru-
man minari viderur orbis certasim ; & , quasi fundamento
lapsio , euncta eponueret . Admonemus etiam , nihil hic si-
xum , ac stabile reperiri ; quando mutant immobilia ; atque
illud ipsum experimur instabile esse , in quo stamus . Pericu-
lo tamen hunc minus patent campi patentes , ac liberi , quæ
consita ecclis urbes . nam qui degant in campis , quamvis
terra fluctueat ; nisi de hisceat , liberti sunt ab omni pernicie . in
urbibus vero recta ruentia habitatores una precipites tra-
hant , & subenotestrans oppriment . Itaque , ut ad insti-
tutam narrationem in retum , cum , exacto iam die , aduecta
nox pleno illunis nocturnum solito spissioribus tenebris gemi-
nasset : commigrare plerique ad apertam planitatem , quæ
Neapolit late funditur circa suburbia . atque urbs in solitu-
dinem , campi in urbem transiere . Desererebantur alta pala-
tia serico , aulatisque confracta . non hyems asperitas , non
noctis inclemencia , non venti , non pruina , non nubes , non
halitus aëris è vicina conflagratione grauior timebatur . vi-
cta hæc omnia metu maiore . Errecta per campos viris pri-
marijs tentoria , quasi aduersus naturæ bellâ castamentatis .
multi etiam , rhedis per campos , atque hypodromia dispo-
sitis sternebantur , vehiculis ita deinde in quietis domicilia
commutatis . Quamquam quæ quietam mortalibus esse por-
rat , cum quietem tellus ipsa dediceret ? Quotus enim quis-
que fuit , qui noctes alluvionis plane vigiles duxerit , strepita
excavente soporem , & timore , quæ tortore , vigilias im-
perante ad supplicium ? Quod , si quando somnus se fessis ubi-
repereret ; non territi excitabatur , inter somnia vanis lu-
dente imaginibus , atq. animis obstrepsente metu . Plurique
ad templa configere quasi , diuinæ infectante iusticie , adco-
ngue asyluta regorum : rati aduersas nature insulens non alibi
se presidium habentes , quæ apud conditoris , & mo-
demores naturæ : nachi apud aras perlungum , siue assident ;
tumul-

cumulum , si cecidissent . Ex hac carmen peste danni minis
ilatum est , quam terroris . Per duos dies terrae trepidatio
perpetua , siccus frequentissimi : quinque diebus conse-
quentibus terramotus per interualla rariores : tandem i-
actio resedit : nulla Neapolitana domus corruit : multas concus-
sus , laxatis compagibus , rimas egere . Herculani , ne quid
iuxta cladem decesset , palarium Neapolitanum Archiopiscopi
terremotus aliqua ex parte collapsum est . Tantus iste de terror
supremus dicitur . Et tantum ingenitatem eorum vietam parva
clade detonuit . Evidenter crediderim hanc tempestatem , quam ex-
peri sumus , iacturam non eidem causa ascribi debere ,
cui ceteri terramotus . Eduntur fore hinc spiritibus causis
intra terrae cavernas occlusis , atque exstant molentibus ,
semper indignatio , quadam se ignis cognatione ad celiora
locata natos , inferno quasi carcere detineri . Ideoque , una ini-
petu facto , tentantibus claustra perfringere ; atque evadere
ad superum . Quemobrem hinc spiritu , qui extra fluit , venti ; ab
eo , qui intra , terramotus proficitur . Quod testatus
est Aristoteles , cum dixit , causam terramotus esse spiritum ;
cum introficerit . Longe aliter haec dicendum existimo :
neque hanc terrae concussionem spiritibus delitescentibus ,
sed statim prodeuntibus tribuendam . Nam , quemadmo-
dum in tormentorum explosione , ignis exiliens ex angusto ,
tunc vel aeterni elidit ; ut in levum ipsum tuncum sponte ,
restat , & vicinaz coquemant dorcas : ita ex angusto mon-
tis hiato perumpetibus statim , et que ingentis magnitudinis lapidibus magno impetu , quasi e tormento pilis explo-
sis , tum monti circumfusus aer , tum eiusdem cavernis in-
fusus magno impetu collidebatur . Concusso monte , adne-
xa planities , ut loquuntur Philosophi , per consensum con-
tremuit , catenata quadam partium inter se inherentium
serie , ne anque . Eius rei argumentum est , quod vicina iacta-
bantur , rembdiora terat insonnia . & quo longius ferreba-
tur a monte unde terramotus etiam in , donec sensim euane-
sceret . Huc accedit , quod inicio fenestre per totam vr-
bem , valvaeque sponte sua quatibantur , dum neque terra
viles motus , neque ventorum vis villa apparebat , tanto in-
solens seruus spiculae ; unde terramotus esset in votis .

Id verò referri non potest, nisi in aërem concitum impetu,
iactuque volitantium faxorum. Resonabant etiam non raro
ingentes bombi, explosioni tormentorum simillimi, quos
mox terræmotus validissimi consequbantur: ut hinc facile
apparet viciniora intremuisse, dum Vesuvius vi latentium
flammarum ex angusto foramine fæcas pilas extruderet;
atque in usitato naturæ miraculo in bombardie locum mona
cederet. Illud etiam animaduersione dignum, *terremotus*,
teste Aristotele, plurimos, & maximos tranquillitate fieri
feriantibus ventis, ac silente Cælo, nempe spiritibus intra
terre viscera digladiantibus. Hi verò *terremotus plurimi*,
& *maximi* contigere, ventis flantibus: quia scilicet non à
spiritibus ortum duxerant intra terram iunctantibus, sed ab
ijsdem se se foras ex arcto efferentibus; cum saucium angu-
stiz impetum morarentur. Quanobrem intra paucos dies
disrupto monte, & lacata voragine, cuius nuac diameter
ad mille sere passus procenditur, liberiore flammis exitu pa-
refacto, *terremotus* conquicuere. vnde etiam licet coni-
cere, Vesuvianum incendium maximo Dei beneficio esse
adscribendum; siquidem *terremotus*, conflagrationum co-
mites, leuiores esse solent, & citra ingentem ruinam. Nulla
in maximo illo Vesuvij incendio sub Tito ex *terremoto*
iactura: adeo vt senior Plinius teste iuiore, mutantibus ter-
ris, altè, & secundæ dormierit, halitu postea igneo suffoca-
tus in littore. Sub Nerone verò, vt resert in libello de ter-
remotu Seneca, ob *terremotus*, qui absque via confлага-
tione contigere Vesunio, magna Herculani pars, & Pompeii
integri absorpti. Quare, si pene immensa spirituum, &
materiarum bituminosa copia, qua iam perpetuò incineres, &
fumum egeritur, subterraneis constricta specubus, obstru-
ctos aditus reperisset; faciliè, quasi per latentes cuniculos
accenso puluere tormentario, oram omnem Vesuvio frusti-
mam, ipsamque Neapolim subruisset. Ita Urbis regis in-
columitas vnius montis ruina, & multorum oppidorum im-
pendio coempta est. Hæ de *terremotu*, qui Vesuvianæ
flamme comes, & primus vicinarum urbium terror fuit.

Secundus terror, pluvia cinerum. Nam nubes illæ, que,
ut paulo ante diximus, è Vesuvij fastigio inter incendijs pri-
mordia

Ari. lib. 2.
met. c. 2.

Plin. junior
lib. 6 spiss.

Senec. in lib.
de terramot.

mordia se in similitudinem montis erexerat, pene momento temporis ventorum impulsu delata Neapolim, mox de sedit in cinerem. qui interdiu minutissimus, noctis accessus spissior, grauiorque decidit, frigore constipante partes terreas, easque ab igneis excernente. Postridie mane ut illuxit, apparuere omnia conspersa cinere, tecta, solaria, viae. Crederes, Vrbem soluto in cineres Vesuvio tumulum considerasse. Quanquam non Vrbis via, sed Orbis ipse terrarum omnis angustiorem Vesuniano cineri parabat vnam. Pene fidem excedit, quod dicam: sed, qui veteres leger annales, multò etiam maiora reperiet. Eodem die, quo mons primū ardere visus, per plerasque Neapolitanarum regni urbes cīmis depluit, Beneuenti, Baroli, Barii, Tarenti, Lupijs: quò nubes cinera, vigesima secunda eiusdem diei hora, peruenierat, octo dierum itinerent totidem horis confecto. Nubes alia expeditior, ventis ferentibus, in Dalmatiā transmisit, igneum globum, quasi faciem præferens, inter eam, quam vehebat, noctem ferali luce internitente, quæ periculum ostentaret. Ignis aspectum secutus est cīmis, qui per diem integrum pluit. Ascriuij. Neque immunia fuere maria. Cīnis excussus ē nube, Aegaeum prope texit horrendo spectaculo, fluctu inter cīneres cane scente. Nauibus incidens, à nautis exceptus, atque inter merces asseruatus, circumlatuſque ostenti loco. Ex altera verò parte, quæ meridiem spectat, cīderem adiectum notium in Lucaniam, atque Stilum, extremæ Calabriæ oppidum, facile hinc, traieco mati, in Africam transfretaturum. Rē debunt profectō hac posteri, quæ nos flenda conspicimus; vicemque nobis rependent, qui Vesunianum cinerum pluisse Bizantij, quod Procopius, & alij referunt, trasuolasse in Africam, quod tradit Dio; totam Europæ faciem contexisse, quod resert in Chronico Marcellinus; denique testimonio agnitus Universitatis, ut loquitur in epistolis Cassiodorus, autnerebamus inter splendidiora mendacia. Nimirum hac postrema conflagratione vidimus per triginta sēcē dies perpetuò cinerem ē montis fauibus inhalari compactum in nubes, quas venti quotidie diuersis commissas, in oras Orbis partes immigrasse credimus, quasi eas undequeaque

desti-

*Procop. lib. 2.
de bello Gotico.**Dio in Tito.
Marcell. in Chron.**Cassiod. varia Epist. 50.*

destinante Vesuvio, nuncias incendij, testes fortunæ fuit.
 Has tandem vento senescente destitutas, ac per dissitas Mundi
 plagas iam solutas in cinerem, propediem nuncios expe-
 stamus; ut non immoritò dixerim, Vesuviano cineri vram
 esse Orbem terrarum. Quangos verò in ijs urbibus, vnde
 lixeras iam accepimus, prodigiosa ea pluia motus animo-
 rum exciserit, nemus facile poterit aut cogitatione assequi,
 aut narratione complecti. Lupijs, duabus ante Solis occa-
 sum horis, offusa nox visa est solito celerius maturasse. Sub-
 itudia repente lux nocturnis in die tenebris, ut accidisse olim
 in eiusdem montis incendio, Marcellinus tradit. Cinis mot
 deciderat, radu ponens, quāta visu deprehensus. Sanè ma-
 jor ex insperato metas. Nihil ciues de Vesuvi confagra-
 tione audierant: nihil omnino suspicabantur. Obstupere
 priūm: tum, admiratione in metam versa, obrignare
 omnia animi: non quidem, ut olim apud ethnicos conti-
 gisse refert Dio, arbitrii omnia in fabulosum Chaos redi-
 tura, sed igneum diluuium elementa soluturum in cineres, &
 Mundo iam adesse supremum diem. Itaque hac, illac igni-
 phati, & vix mentis compotes serebantur. Ut verò ex iao-
 pinato metu spiritum collegerunt, ad flagitandam à Deo mis-
 sericordiam, ac veniam, omnium cura, & cogitationes con-
 versa. Itur è vestigio ad preces, ad supplicationes, ad vota.
 Interea nubes illa cinerea ita prospectum oculorum abstu-
 derat: vobis sacras per urbem imagines circumferrent,
 omnes coitem non videret. Quod Nola etiam, & atibi
 ouenisse traditur, priscis Egypti tenebris denuo rodditis,
 quando denuo in multis moribum cor voluti Pharaonis ob-
 duruit. Idem plane in incendio sub Tito contigisse narrat
 Dio, qui occubatus, inquit, solon alter, quād si defecisset.
 Cinis Lupijs, vsq; ad quintā noctis horam pluviis recta, viasq;
 omnes opplearit. Par Barior terror illatus, quād, quamvis ea
 urbs multò propiusa Vesuvio distet, quam Lupijs; cinis
 multò serius in eundem ethnirum circa secundam noctis ho-
 ram. Quid noctu non portat caligo illa fedissima, que no-
 stem obseruantia diem? Nempe ad tertiam noctis horam aspectu
 eonebra vise exhortescere, & nox ipsa noctescere. Secuta
 mea ultra paucò maiora. Pluit perīdūcere, cum arcta, po-
 remò

*Marcell. in
Chron.*

Dio. in Tito.

Dio. in Tito.

stremò fulgine . Nox apud omnes precationibus , ac votis
 exacta , nocturno tumultu veros , vanosque aggerate metus .
 Illucescente die appariere campi latè nigrantes , & quasi pul-
 la veste concteti , Vesuvio quodammodo pareutaturi . Fe-
 runt , cum omnes ad D. Nicolai confugerent , Sacerdotem
 quendam , accepta crystallina phiala , in qua manna è sacris
 Nicolai ossibus fluens afferuabatur , eo aerem asperfisse , cui
 cinereus turbo insidebat : hunc disiectum mox aliò aduolasse .
 Scilicet eius liquorem , cuius patrocinio ; vt canit Ecclesia ,
 à Gebennæ incendij liberamur , tartareus cinis ferre non po-
 tuit . Baroli aliud quidpiam admirabilius contigisse traditur .
 Nam , cùm ciues in eodem metu , ac periculo versarentur ,
 & sacram Eucharistiam per plateas christiano ritu circum-
 gestarent ; scribunt viri fide digni , ad salutaris hostiæ aspectū
 nubem luëticam refugisse : columbam præterea cuidam vi-
 sam neque turba , neque clamoribus territam , ante sacra
 mysteria leuiter volitasse , ijsque in templum illatis , præ fo-
 ribus constitisse , omen felicitatis . Certe , quas memora-
 uimus vrbes , ex leue haçtenus à portentosa pluvia detri-
 mentum cæpere . timetur quidem campis , timetur frugibus ,
 timetur segeti . Non defuere tamen loca , quibus cinis dam-
 num creauit timore maius . Nolæ cinis tectis insidens , tan-
 to oneri fuit ; vt lacunaria decubuerint : & multæ domus ,
 muris hinc inde stantibus , cælo pateant , detecto vertice .
 Erat quippe cinis ille grauissimus , tantique ponderis , vt in
 cinere Montem agnosceres . Vidi ego è diuersis Apuliae lo-
 cis huc ad nos missum , quasi ad inspectandum prodigium .
 vbiique pluerat onerosus , nempe lapidum flammis absum-
 ptorum reliquiæ , spissus , sub nigri coloris , illique simillimus ,
 quo Christianorum capita rite conspergi solent , Sacerdote
 infusurrante . *Memento homo , qui a patuis es :* vt , quando ad
 hominum voces obsurdescimus , monres ipsi diuino nutu
 vocales fiant ; sparsoque cinere nostræ nos mortalitatis ad-
 moneant . Nunciatum est etiam ex agro Melphitanô pluie-
 se ferro , ferreum testante seculum : pluie etiam chalybe .
 Certè ciuis inde huc remissus , partes aliquas præferebat in-
 ternitentes , & chalybisimiles . enim uero armatus è cælo ca-
 debat imber , quasi cum hostibus dimicaturus , chalybe , ac

ferro bellum ferentibus, cinere funerum nuntio. Longe
dispar eius cinoris conditio, quem prima incendijs die Nea-
poli pluisse diximus. hic enim, ut animaduerterunt non
pauci, continebat probatissimi argenti non parum, quasi
earlo argenteus imber effueret, Ianuario Martyris metus,
ac terrores populorum in anspicium nobis vertente felicitas.

Tertius terror fuit pluia lapidum. Lapidatum enim de-
cōlo in modum treberrimæ grandinis non solum Nola, &
in oppidis Vesuvio vicioribus; sed etiam, quod magis mi-
rare, in agro Melphirano. qui quidem quasi in umblico A-
paliae situs, distat ferè centum millibus passuum à Vesuvio.
Vnde lapides exerti tanta copia, ut imbrex saxeum effice-
rent; tanta vi, ut procul etiam naturalis oblitera ponderosa-
uolarent. oppresiere animantia sub diis reperta: protriuere
portas: perrupere muros: perfregere testa; ut profecto la-
pidibus vi flammam iactatis, quasi tormentarijs pilis im-
missis, Mons unus vrbes plurimas quatere, ac bello petere
videretur. Neque tantum pumicibus pluit, aduersus quos
olim, quia magno imperio concidebant, Plinius patruus, ut
nepos refert, capiti cervicali impostruit; sed axis etiam ma-
gnitudine planè immobilibus. quorum unum ferunt tantes
repertum molis, vedece in boum paria vix, aut vix quidem
dimouere loco posuissent. Dices non lapidem pluisse, sed
rupem. Fides esto penes auctores. Consonant tamen his
ea, quæ refert Dio, dum dicit, ex hoc monte immensos lati-
pides emiliisse. Concinnius rem eandem explicat Cassiodo-
rus, qui de Vesuvio loquens Longe inquit, lateque pulu-
res rotat: vicinis autem quasdam moles eructat. Quis cre-
dat tam ingentes glebas usque in plana deductas de tam pro-
fundis hiaticibus ebulliisse, & spiritu quodam efflante, mon-
tis ore confusas, quasi leues paleas, esse projectas; Hac tenuis
Cassiodorus. Neque inconsulto Marcellinus addit, euan-
dem Vesuvium exustam viscerare uomere. Quippe non desunt
testes oculati quamplurimi, qui thonrem viderunt lapides
ignitos eiaculantem. Hi, quocumque incidissent, ceteras
inter clades noua miscebant incendia, atque obluctantes
arbores, Vesuvij dorso imminentes, tum mole, tum flam-
ma euulas, atque incensas, propellabant ad mariam. Litora

*Plin. in ep. loc.
cit.*

Dio in Tito.

*Cassiod. lib.
variorum
epist. 50.*

*Marcell. in
Chron.*

ego ipse vidi pluribus in locis fumantia, ingentes truncos,
ac ramos adhuc depascente flamma. Sunt, qui testantur,
lapides in altum iactos quandoque in easdem moutis fauces,
vnde prodierant, occidentes occurrisse alijs eodem impetu
sub silentibus tanta inter se collisione, ac fragore; vt inde
mugitus ille contigeret, quo identidem vicina omnia perso-
habant. Vicina, dixi: addiderim etiam, remotiora; si res
quam in superiori ēno absque exemplo reperio, repertu-
rit apud posteros fidem: Dicam tamen id, quod ideò solū
evenire potuisse credo, quia scio evenisse. Teate, & Adriæ
in Samnio, Baroli, & Siponti in Apulia, Reciæti in Pice-
no, Perusij in Hetruria, & , vt postremi nuncij referunt, Af-
lrinij in Dalmatia auditus est Vesuvij bombus adeo terrifi-
cus; vt Teatini ē proximo monte Nicate (Maiellam vul-
gus indigit) eiusmodi fremitum accipi existimarent. Ba-
rolitani verò sedentes ad maris littora, similitudine soni de-
cepti, qui à tormentis æneis in pilarum iactu reddi solet, ar-
bitrarentur aut nanali bello duas inter se classes in alto de-
cernere, aut, quia ē continentis sonus accidere videbatur,
vrbem aliquam ex improviso obseßam, tormentis peti. Dal-
matæ etiam præmissis exploratoribus instruxere aciem, ac
strenuè comparauere se ad prælium. Alibi quoque ad arma
conclamatum ab ignaris; cum monte esse bellandum. Hu-
ius rei testes habemus, quotquot ēz vrbes incolas habent.
Qlim emugit Vesuvius, vt testatur Procopius, & proximos
accolas ingenti formidine affecit. Aliquando eiusdem tantos
mugitus extitisse, vt Capuam usque audirentur vrbem,,
quæ a Vesuvio quindecim milliaribus distat, pene miracu-
lo vertit Xiphilinus. Vesuvij sonus nunc ad trecenta mil-
liaria auditus: dum ijs, qui proprius aberant, non tam stre-
pere, quād obmurmurare mons, & quasi mussare videre-
tur. Sanè, quod frageris exaudiri potuerit in Apulia, ac
Dalmatia, expeditior est ratio: quia vici eò ē Vesuvio flan-
ges, vna cum nubibus cinereis conuexere sonum. nam re-
cta per aerem multò minus spatiū intercipitur, quād per
solā terrarum; vbi iterantes, viarūq; anfractibus circum-
ducuntur. Nod eadem ratio est de Samnio, & Piceno: quō,
si v. enī ē Vesuvio montis ēntz, vna cum fronte cinereum
impor-

importassent, quod minime euenisce compertum est. An dum prope Vesuuium Apenninus in Samnium, ac Picenum continent tractu montium ducitur, perlantes cauernas, & specus altè defossas, sibi inuicem responsantes ita fragor est ducus; vt mons monti sonum, numerosiore repercuſu, Echo congeſinante, redderet? An, quod vero videtur ſimilius, immensa igneorum ſpirituum copia, quæ in Vesuuij viſceribus rixabatur, aliqua ſuī parte per occultos terræ meatus ad Samnij, Picenique montes traducta, ibidem eodem tempore tumultuata, ſtrepitum edidit Vesuuiano ſimilem? An denique Mons tonitra ſonare potuit, qui rupibus pluerat? Certè, vnde cunque id contigerit, res fuit admiratione dignissima: tantumque ſonum inter naturæ miracula recenſendum, fama in æternitatem protendet. Hæc occaſione ſoni, quo mons immugijt in illa ingentium lapidum eruptione. quæ tertia lues, ac terror fuit in incendio Veſuuiano.

Quarta lues ac terror, torrens igneus. Portentum narro, cui fidem faciunt populorum clades, oppidorum ruine, camporum vastitas. Die Mercurij, qui ab ortu incendijs alter illuxit multis mortalium, totique fere Campaniæ feralis, nobis ac posteris luſuōſus, cum cinerum, pumicuumque repetita pluuiā, & crebri terræ motus terrorem ipsamēt multitudine minuiffent, multisque affuetudo pæne ſecuritatem feciſſet: non pauci oppidanorum, quibus pecunia potior, quam ſalus fuit, domos ad bona vel tuenda, vel recuperanda, rediere. Percrebuerat rumor, nec sine ſuspitione veriſures eò aduolafie, vnde coloni deceſſerant, opportunitatem nactos furandi, non cinerum, non lapidum, non flammrum vicino periculo territos. à quorum vnguiibus magis, quam à Veſuuij fauicibus bonorum depopulatio timebatur. Multi præterea. cùm in extreſo diſcrimine quiske ſibi proſpiceret, in illo æſtu ſe à coniugibus, ac liberis quereban- tur auilflos; ad quos quærendos amor extimulabat, ſubituros eamdem fortunam, & commune periculum. Non pauci deſtituerant parentes, quibus ætate conſectis animis, aut pes ad fugam deſuerat: eoque pietas reuocabat, vnde metus deduxerat. Alios cura Larium, & ipſe neſcio qua perſuſus dulce-

dulcedine patrij cæli halitus afficiebat; cum vel inter catastrophes, & clades dulcis Ithaca sit cuique sua. Multos fames adigebat flamma vicinior, & durum telum, necessitas. etenim per campos vagabantur palabundi, & extortes, custodibus ad Neapolitanæ vrbis portas dispositis, ne tanta multitudine agrestium introducta (plusquam decem milia serebantur) annone charitas, & fames ciuibus importarentur. Quod postea decretum meliore consilio mutatum est: dum plus ciuium ex vrbe terræmotum metus deduceret, quam eò aduenarum adduceret montis æstus. Ergo, dum ab ijs, qui aditu prohibiti fuerant, alijsque non paucis, ut diximus, deserta oppida repetuntur; & iam quisque domi sedet vicini spectator incendi, formidine penè in voluptatem conuersa: ecce tibi subito sub meridiem inter summos turbines cæca nox; quasi recedente Sole ne Mundi oculus aspicere cogeretur tot funera mox lacem ferens, que tenbras horrore vicit (incredibile dictu) torrens igneus è vertice montis exilij, qui bitumine, sulphure, cinere illitus per clium se summo impetu, parique fragore dejiciens, in planitiem cœpit excurrere. Hic hæret calamus, horretque vel ipsam tantæ calamitatis memoriam. Recrudescit exulceratus ea commemoratione dolor: & iam libet magis scribere, quād scribere. Certè eo ipso die, effusa post ignes pluvia, visum est ipsum met calum nostris cladibus illacrymasse. Itaque cum largissime ignis defuererat, atque horrendo fubilo, quam ineditabatur peraiciem, minit aretur oppidari vndique flamnis obsepi, sera intempestivæ redditus poenitentia, quæ loca fugerent, quæ vitarent incerti, hæc rere, trepidare, omnia lucu, & clamore misere. Exaudiensbatur ciuitatus mulierum, floscius infantium, vociferationes viorum: & cumta sona incondito, ac lamentabili personabat; qualis esse solet in vrbe capta; dum hostis ferro, flammaque gravissimæ. Moltis temere consilium, ac vires excusserat, animis pro diuisque labantibus, inhibente metu fugam, quam solet imperare: iam pallor ori suffusus mortem preuertit; nec defugeat fortasse, quibus, obrigo sente sanguine, metus ipsi spantium banz, quem mox flamma poscebat. Multi tam collegere lese ad fugam. sed profecto parva sepe morte

magna rerum momenta intercidunt. Nam dum pars catio-
ribus mercibus, pars coniugibus, ac liberis prospicit, pars
opperitur invalidos, pars contendit evadere, pars cunctatur
pars festinat: in mutuam perniciem implicati, alij vir ador-
nata fuga, alij tentata, inter fugiendum oppressi. Ante-
tuta remedijs perniciate mali. Quippe torrens igneus, an-
tequam e monte deuoluere tur ad campos, in plures veluti ri-
uds ac ramos quadam flaminis similitudine deciuatus, sep-
tem, ut ferunt, aliò, atque alio flammatum se cit dimorti-
st scilicet undequaque simul plures oppimeret, neque vi-
lus fuga locus daretur. Vnus ignei fluvij rius in pagum es-
sus, qui tergo montis impositus à Sancto Georgio nomen
acepit, pagum, paganos, petora, tuguria, tecta, conti-
gnationes, suppellexilas, uno verbo, omnia exhaust. Duo
in obscuris oppidali rama luce digna reperio, quæ à Ferdi-
nando Capycio viro & genere, & legum peritia nobili com-
petentia sunt: cuius ibidem praedium facis amplum conspicie-
batur, & villa exarita. Vnum est, quod cum eis inspectu-
sus bonorum suorum reliquias, aduolasset; cinereum reperi-
in tantam altitudinem excresuisse, ut ad centum fere palmos
assurgere crederetur, longè supra terram elatus quæ ad quin-
quaginta palmos excedere culmen cineri supposebat. Alterum
præterea memoratu dignam oculatus testis narrabat,
vivos inter cineras sanguinis rios decurrere: humum vbi-
cunque defodere tur, elicere sanguinem, qui largè manarat
exanimantibus inter testorum ruinas, & sanorum fragilitate
obierat: quasi flamma ipsi deseuiret in vulnera, ne crux
tanta clades vacaret. Alter ignei fluvius rius (riuunt ap-
pellato: mare igneus, ut narrat superficies, ab inspectanti-
bus potabarur: quasi ipsius ignis elementum suis delapsum
sedibus exundasset). Herculaneum ad radices Vesuij collo-
catum maiori clade deduxit. Erat hoc oppidum ob calorem
perturbans inquisimis quoque nubibus exploratisimum, adeo
detulit, ut in eo ad decent milia capituli recesserentur.
Amplioraque eratcula, angusta et impla: uno pro-
pescem per istum momentum partionis flammis absolumpta; partionis
cineribus confusa. Iacte nunc osnia: ne ferari: que-
dum vestigio prioris fortunæ: foliisque cittereo squabulæ
super-

19

superfiso vix à gñaris locum dígito cōmonstrātibūs dīci
potest: Hic Herculānum fuit. Oppressi multi oppidanorū
vnd cūm domiciliis in sepulcrā cōpurrās, hoc vnotortu-
ti, quod uarās soli rūnas non videantur; Ide inque supremus
fuerit & ciabūs, & paterū dies. Herculino eacerlo, latius
peruagata calamitas adiunxit Pompeios quod appādūm pa-
riter, èd deriuatis aliō fūculo flaminis, delectum est: ut, quā-
do Herculānum, & Pompeij, veeuissimi vicini Partheno-
pæi crateris, eandem semper subiere fortuam, sub Neronc
eodem tornēto diruti, sub Tito eodem incendio deuasta-
ti, pari diu idem conditoris gloria nobiles: auocetiam com-
munione cladi in eundem pano rogūm impositi, pari fato,
pari sua mma decumberēnt, excitandi fortasse posterorum
beneficio ex hoc cihere, atq; ex hac ipsa pyra viuacius re-
uictari. Mulea in hac duarum, prope dixerim, urbium
e uersione contigere dignissima, que posteritati transmittant
historicū, deflona lacrymis Orbis terrarum: Ego ijs con-
sulco præteritis, in hoc deflato ad abdēnos nuntio: com-
mune ac dolorem lenientiam certe o fausta commemoratione
diu se benevolenter, que in pueri equitām in coramitate
inter eos clades eluxit. Rem ita subiecto, ut mihi spectatissi-
ma fidei sacerdos narrauit ex eorum familiā, qui piē se er-
gororum fernitio deuouerunt, ab occularis testibus verita-
te diligenstissimō perorutans. Herculani mulier, Camilla
nomine, cūm inter fugam aduentantes flamas vidisser,
seque effugia tota clasa; coſilium ab ea cepit, que rebus
exornis suam facit, desperatio. Salē ē rape se proiecit ad
listas & nepotēm quinquennēm, Iosephum nomine, in
ipsa planē mortis fauicibus coacta relinquere, elatis ad calum
oculis, sancte, inquit, Ioseph tibi commendō Iosephum.
Nec plora. Moxtora in fugam, incubuit, quam celerimē
licens legens, timore pedibus alas addente, atq; arenis vix
hancē velligio. Ut poriculum evasit, subiit tunc sui fecur-
rām prima cura puerulus; quenq; quoniam rebatur iam
mortuum, flebat primo etatē flore dampnum, & vlsura luis
cis defundit, quam vix libanter. Intervidatus, ac sp.
rūs, cum deuenisset ad portas, sub quo intertingentes for-
ques venit Subiectus tempore delapsus, somnia compolit;

*Seneca in lib.
de Terrestris
11.*

*Dio in Tito:
Pompeij à
pompa dīdi,
qua Hercu-
les, deuidō
Geyrone, vac-
cas egit. Soli-
nus lib. 2.*

se sensit. et conuerfa, vnde nomine sonum vocis acceperat, Iosephum vides suam, cumque sospitem, ac subridentem. Hac sit primò prope faxea p̄r stupore: tum recepto spiritu, percontansur, Quis et tam multis eripebat periculis duxisset? Respondit alacriter puerulus: Sanctus Ioseph manu prehensus per flammas medias huc ocyssimè me duxit in columē: ubi iam diu te moror. Mulier puerum amplexata marorem in gaudium, ciuitatus in diuinās laudes, necum acerbissimum in leticie lacrymas commutauit, altero felicius fonte deducas. Hac ē diuina pietate solatia reliquijs excidij Herculanī, ē quibus viuis pueri miraculo quaesita salus inter mortuum cades clarius; dum Pompeijs viuis feminaz mors in communī salute miserabilior. Nam quamvis tectis prope oceanibus diratis, Herculanum, Pompeiosque peruerserit calamitas pane par; fuit rāmen incolarum conditio longè dispar. Herculanī, vt dictum est, multi mortalium absumpci: Pompeijs pr̄ter mulierculam extintus nemo. Neque id vacasse miraculo dicitur. quippe cum primum ignis mitare coepit ē mons, plerosque ex oppido Pompeijs tantus innasit timor, ut illico fugam capessentes, nunquam postea, latato timori sedando spatio, ad sua tuenda redire, in animum induixerint, tacito quodam horrore cohibiti. Punci quidam ex aduerso in suis ædibus perstiterunt instinctu nescio quo inter communem trepidationem, ac fugam, quasi fide à famis accepta, soluti metu curisque. etenim veriusque partis consilium, eorum, tum qui fugarant, tum qui manserant, probauit euentus. Ignis transtuerat aquas, domos eorum, qui aberant, vacuas depopulatas: à paucis eorum, qui aderant, prorsus abstinuit, unico capite, coque iam pridem morti debito contentus, anicula. Hoc à clarissimo teste, oppidi eiusdem Domino compertum, Virginis patrocinio iure adscribitur: cuius, vt vocant, Annuntiata appellatio ne nobile apud Italos oppidum, ea conditione flamarum arbiterio permisum est; ut iacolis parceretur, ditione facta, saluis, innoxissque capitibus. Templum Deiparae, quæ oppidanis in columitatem peperit, ruinas inter, immunc, intiolatumque persistit, ingensium arborum struc et apulsa sparicatum annolata, que fuit pro munimento, acque agge-

aggere. Alià torrentis igne i scabre Resinatu, pagum Herculano proximum adorta, antiquissimum sanum D. Matia, ut vulgo appellant, ab Apuliano factum, Petri Apolloniiolam presentia, nunc in memoria celebre, plane intactum, pretenit, totius vicinitate vastatione. Alià Massam non Lubrensem, sed alteram Vesuvij tergo incidentem, clarissimam virorum eò se Neapoli recipientium domicilio illustrè, pagosque finitos omni ex parte subruit. Massa quidem illud accedit memorabile. Concurserant plerique ad templum; cùm igneus turbo minas è vicino monte inteneret, ibi, obseratis foribus, coactinebant se pauidiac temebundi: artonit vultus, suspensæ aures: neque silentium, neque turbidus; sed mœsta quedam obmurmuratio. Obscurato interdù cælo cæcus quidam exaudiebatur fragor, quem capti- bant è liniente, horrore persus nescio quo, tanquam dirum, aliquid eueniret, quod cogitatione asequi non possent. Vt breuissimo intervallo detonuit; referatis foribus, apparuit maior, quam prostrepta clades. Tecta, officinæ, turres, villæ, viæ, foram nusquam visa; perinde ac si cauissent. Nihil obiectum oculis, prater cinerem, & canpos, ubi pagus fuit. Refugierat ignis ab æde sacra, quod viri quidam ppij, ex æta maxima ad limen Deipare imagine asportata, eo proz pugnacis templi aditum obuallasset. Duo præterea Neapoliti verius igneiriu excusionem fecerunt. Unus pagum, cuius parvo ante meminimus, Porticus, appellatum magna ex parte vastatus. Erat is inter paganorum casas multis exterroram procerum adficijs clarus. Locatus etenim in aperto, largissimè, & ex integro Solis radios excepit, ægrotum plenissimi laborantium supraemæ spes, Neapolitanorum nobilium hyemales deliciaz, hortis, foribus, xistisque conspicuus. Squallor munc illius obfusus; atque horrorem inquinat exvoluptatis memoria grauiorem. Intumuerat aggeribus circum dorficamporum, quibus insane currium substitutiones aquarunt. Videntur etiam nunc iugentes murorum fornices semifopusti, vidrieque monumenta flammari, ignis Vesouianæ aruspicias excitabo. aliquid ex huic pagi roris dignum, ut recordor in memoria seculorum. Debet hic quidam obsecrari genetrix, & clavis illius probitatis;

Nicolaus nomine , viris etiam nobilibus apprime carus . Is, cum sua , tum ab alijs conquisita pecunia , inauratam statuā tutelari Angelo affabre faciendam curauerat , collocatam postea in eiusdem pagi zde sacra . Ædes non multò post in hac Vesuviana procella ignei vi turbinis periret , partim incēsa , partim disiecta supellestili sacra : ne inter tot rapinas , ac cædes execrando Monti sacrilegij crimen decesset . Interea Nicolaus , relicta casa , ac prædiolo , fugam molitus , Neapolim se recepit . ubi interrogatus ab amicis , Numquid detrimenti eius prædium accepisset ? Respondit fidenter , Omnino nulum : nam meus tutelaris Angelus adstat ad a gelli limes mei , omnem ignis iniuriam propulsaturus . Ita ille diuino utique afflatus . nam hoc siue votum , siue oraculum non fecellit euentus . Velificante non multò post cymba prope Porticus , ij. qui vehebantur , videre pueri speciem veluti adnantis littori . Rentur fortuitò mersum in aquas , dum ceteri naufragium faciebant à flamma . addubitant , an adhuc halitus in eo vita supersit : imperant nautis , vt vela contrahant : parent illi , eoque remis contendunt . cum proprius accessissent , agnoscent statuam Angelii tutelaris , cuius conflandæ Nicolaus curator fuerat , crebro vertice , extantem vndis , adstantem ripis , que eiusdem Nicolai prædio proximebant , quasi limites custodire eodem planè modo , quo ille vel optauerat , vel præfenserat . Agnosceres Angelum ad terrestris Paradisi fores instructum gladio noa , vt olim , flammeo , sed flamas arcente . Custodiam Angelicam agri eiusdem est testata felicitas , inter ceteros deuastatos innoxij . Luxit in hoc , seu potius iusit diuina clementia : Luxie in altero diuina severitas . Quidam famosus lacte à iudicibus conquisitus ad necem , in pagum , quem diximus , ventitabat . forte tunc aderat , cum flagrare Mons cœpit . Interratiorum fugam admonitus à Sacerdote , vt in re tam plena alez , plenaque periculi & capiti , & eterna saluti consuleret . irrisit communem metum iam pridem inter mortis fauces iocari solitus ; atque in eo pago persistit consumaciz non sancteus . Gliscente Montis murmuré , ille intermetum , audaciamque , sed huic propior , cum in arborem , velut in speculam , ascendisset prospecturus , an quid mali imminceret repen-

repente ignis appulsi, tanquam fulmine ictus, interierit. Dum caderet, rano trae*cus* pendit è trabe, suspendij poena, præposta, spectaculum ijs, qui superuenere, admiratione dignissimum: quod laqueum, & flammas meritus, suspensus periret, & combustus, diuina iustitiaz vindice, carnificis misterium præuertente Vesuvio. Quod adiicio, commiserationem habet, & nobile in ignoto capite pietatis exemplum, nulla obliuione delendum. Aufugerat quidam ad primos veluti nutus è Monte nictantis flammæ, deserto patre, quem inualidum ad iter morbus reddebat, & senectus ipsa morbo grauior. Postmodum, oblatrante conscientia, celerius remigravit, quād discesserat, parentis vicem sollicieus. quem enixè hortatur ad fugam, pios humeros carissimæ sarcinæ suppositurus. Æneas, inter Troianum incendiu, Latino Poëta celebratam pietatem homo virtute, quād genere clarius instaurabat. Abnuit cibinatè senex iam vita fessus, mortem ætati maturam intra domesticos Lares operitus in patria. Neque hic adduci potuit, vt se filio gestandum præberet: neque ille vt fugam repesteret, relicto patre; cui, obfirmato ad omnem eucatum animo, adesse voleuit in extremo discrimine supremâ officia persoluturus. Non discreuit flamma, & fortuna, quos amor, & natura coniunxerat. Reperti post effossas ruinas velut i nter mutuos complexus extinti, reddente filio spiritum parenti, à quo hausserat. Postremus flammæ riuis per agros traductus, alijs exustis, alijs non sine diuino numine intactis, per labyrinthos, ac spiras Mæandrum igneum referens, tandem in viam regiam incidit. Erat hac, vt fere semper, rhedis, equis, pedestribus confertissima: quippe vñica Neapoli per oram maritimam Salernum usque tenditur, indeque ad Lucanos, ac Beutios. Ut prospexere viatores ignem è Monte exilientē, in campos delatum, incredibili celeritate decurrere; improviso monstro perterriti, qui eò tendebant, gradum reserunt; qui contra, diversi abeunt, dissipative, consternati omnes in fugam: rati, vt quisque curru princeps. ita fore postremum periculo. Sanè perperam in libello de terræmotu pronunciauit Seneca, *incendium fugientes non sequi*. Nam inter cetera incendijs Vesuiani portenta illud est, quod sive

*Seneca in lib.
de terræmotu.*

deflecteret; ignis in fugientes inflicebat, multis etiam, dum
in ergus respectant, fronte circumuentis. An quia, si natura-
le causam venari velimus, inter fugam pulso anteriori aere,
& posteriori evocato, simul halitus ille levissimus traheba-
tur? Proclusa fuga, rhexe, ut ferunt, integræ absorptæ:
mudi hominum enchyta pauci ambusti, vix evasere Specula-
to alijs foere, tanquam flammas vicissent, qui effugerant,
speciosa ijs perinde fuga, quam pugna. Narrabant hi, re-
pentino ignis accessu congemiseentium clamore vix tolli-
coptum, & compressum, que relas oecupante flamma, mox
vias, quæ vitro, citoque turbis fugientium seruebant, appa-
ratus defecatas, pauci & ijs, qui superuixere, addubitantibus,
satim vigilarent? an ea nocturna forent somnia, aut presta-
gix, captionesque oculorum? Quidam, cum Salerno No-
polim iter faceret, ac forte ex hora in locum incidisset flam-
mis obnoxium: prospecto periculo, non segnis ad fugam in
vicinam syham deflexit, quo alij etiam duo diuerterant his
ille cum se tertium adiunxit; nescio quo casu decessus à
veribus, prælisper hæc. Mora in incolamitatem cessit;
quippe, cum breui se extricasset; animaduerit, comites
paululum progressos turbine abripi, atque oculis repente
subduci: quorum cum ne reliquias quidem, aut supremum
cinerem videret; existimauit nouo terræ biatu voratos. Ipse
ingenti periculo defunctus, consilio casu permisso, inter cir-
cumvolitantes flammas è deuīj saltus angustijs tandem eua-
xit. Hic, aliquæ semineces, & mortuæ, quam spirantibus
propiores, Neapolim cum ducerent; tamen ciuibus in-
cubere terroris, ut iam iam Vrbi flammarum imminere arbit-
rati non pauci, alioz avolauerint, omnia in manus auges-
tatu. Desuebat interea vis flamarum, quæ siue fulmi-
nus in morem, siue igni, ut Meteoristæ vocant, siue fumi-
nis, erratica, ex lez, hac, illac transiens, pterisque cardes
autu ac metu letoros funestabat. Neque minor è cinere,
pestis; quidam flamma. Nempe inter circumducta in
obem flamarum volumina, turbines cinerei admiscebantur.
In besaliqui, quos cineris aspectus felicerat, dum in-
veniunt, misere confagrarunt, sub doleso cinere flamma
deli.

delitescente ad fallendum. Illud admirabilius, quod cinere,
quo extinti fuerant, residente in aggeres, tumulabantur, &
verbis natura legibus, præbebat tumulus cinis; dum cineri
tumulus præberi solet. Iam in via regia ignis, & cinis pu-
blicè grassabantur: iam quidquid obuium fuerat, demofici,
si Neapolim attigissent; techis ruinam, ciuibus funera, vrbi
vastitatem minicabantur. Perfecerant impium consilium
mali Deamones, quorum, vt reor, impulsu pestis illa fere-
batur; nisi Deipara, vt assolet, eorum imperius et credidisset Sur-
git ad viæ limites non procul Neapoli aedes dicata Virgini,
cum Succurrendo appellatio. Hic forte Sacerdos coram
conserta multitudine faciebat: cum ex improuiso fugientium
clamores, morientium gemitus, flammam sibila exaudi-
ta. Perculit omnes presentia periculi, & sape letho gra-
nior lethi metus. Observabatur animis, oculisque vicina-
mors, arque in ea, veluti cauea, deprehensi aut misere ex-
pectanda bixerat, aut flammæ temere occurrentum. Ti-
tendum etiam, ne inter loca angustias, & ingruentem tur-
bam, sic nesciunt, obviis (ut superioribus annis in for-
tuito incendio coenigit) videri interitum antequerente. Er-
go dum inter fugiende, sistendique consilium, hæsitante, cla-
rescente iam sonitu, & flamma propius crebrescente, clami-
tare omnes, peccato rondere, atque humana spe deieci, opera
Viginis implorare, voicum ita resplorata suffugium: cum
torre illa igneus, turbo quoq; cinereus, de quo diximus; visi
ad fores, & que de currie, mox peditam de uoraturi, qui pa-
dacia, turre que forbatarunt: sed patrocinio Deipara, rese-
dit ad fores turbo cinereus: torrentque igneus vel extinctus,
vt, & alijs forant, ad mare de latus. Nimis non poterat
ignis illa tartarea è Vesuvij lauibus, tanquam è Gehenne
poteris consilus, in templum illi sacrum pertransire, que di-
citur Porta Gethi. Cenitur subiunc & que diem ante fores,
inde declinis ad templum effuditus, supra tres: vias elatus
cenis, iterius progressurus; nisi Deipara inhibuisset cuis
etiam manus amnes igneos, Neapolim, vt ferunt, collis-
ances, & Neapolitanis muriis reiecit, Vrbe indemni, &
dam defuncta tanto metu. Multi ex ijs, quo diximus riu ad
mare vicinum percubuerent. Nempe hoc, quam ad fluuij si-
mili-

militudinem deerat, ut siue vndances flammæ, siue flammantes vndæ, inundatione per campos facta, tandem ad mare defuerent. in quo tamen incendium pertinacius exarsit: ut, quo terræ inundauerant, eodem mare conflagraret. Ardebant, sicuto miraculo, inter vndarum vrtices flammæ: & ignei fulgoris assulata lata maria collucebant. Triumphabant iater aquas ignis, à quibus toties cladem acceperat. Commisscebatur marinus tremitus stridori crepitantium flammorum: & fretum æstu novo, ac non solito exæstuabat. Credores & simulatione vicini Montis nouos è mari erupisse Vesuvios Non præteribo hic lacrymabile quorundam infortunium, qui cum ignem vndique occursantem prospicerent, fugam ad littora meditati, proiecere se tandem ad mare siue mitius occubituri inter aquas, siue nandi peritiae salutem sibi ab vndis polliciti, quam à flammis impetrare non possent. sed irriæ spes, conatusque, etenim ibidem ab igne deprehensi in ipsummet lethi genus quod fugiebant, incurunt, extinti maritimo incendio, inter aquas non naufragi, sed combusti. Profecto incredibile videri non debet, faces in Dodoneo fonte succendi: in stagno Samosata vrbis linum: in Lycia Hæphastijs montibus riuos ardere: ignem in Nymphaeo aquis pluvijs inardescere: cum certis auctoribus nocturni, duodecim, & eo amplius dies inter Tyrrhenas aquas ignem Vesuvianum asuisse. Erat quippe materie binimmatte, & oleagineæ, illi similes, que, ut animaduertit Plinius, in Chimæra Lycla monte aquis acceditur: terra, sanoque extinguitur. Simile quid narrat Strabo, prope Modonam, igneo habita erumpente, mare ad quinque stadia ferbuisse. Idem planè de flammis Aetnaeis Augustinus refert, qui legimus, inquit, apud ethniconum historias Aetnaeis ignibus ab ipso montis vertice usque ad lacum proximum decurrentibus ita ferbuisse mare, ut rupes exureret, cum & pices marium soluerentur. Hec Augustinus ex Iulio Echnico: qui dedit, magnam tum piscium multicudinem exanimatas enatasse. Hoc olim contigisse in Vesuviano incendio traditum Zonaras, & Dio: & nunc omnium testantur oculi. Si quidem aquis inter flammas ebullientibus, infinita prope vis piscium extinta, ne in mariquidem fundo à Vesuvij frangibus

*Plin. lib. 2.
c. 103. 104.
106.*

*Plin. ibidem
c. 106.*

Strabo lib. 1.

*August. lib. 3.
de cin. c. 32.*

*In lins Ethnicus apud
Lud. Vines
ibidem.*

*Zona. & Dio.
in Tito.*

bus tuta . Exticte postea ingentes piscium turma ex imo
ad mare summum eiecta , flammis iam , & aquis elixæ , at-
que in dapes parata , prædz , & gula irritamentum . Sed ab-
stinuere incolæ , quod halitu infectos suspicarentur , sapien-
tiores profectò , quam olim Liparenses ; qui , vt narrat Oro-
fius , pisces Aetnæ incendio exanimatos cùm audie deuo-
rassent , mox morbo arrepti , absumptique sunt , pestilentia
iu eam Insulam importata . Illud etiam inter hæc contigit
prodigio simile . Mare per id tempus visum destitueret littor-
ia ; vt iure usurpari possit illud Prophetæ , *Mare vidit , & fu-
git , nauibus , quæ Neapolitanum portum tenebant , pæne
hærentibus in fricco , nisi mare mox res fueret , perituri sed
restu reciprocante , & aquis relabentibus , emersere . Idem*
*contigit in Surrentino litorie , per passus fore mille arescen-
te mari . Non defuere , qui dicerent euocaras è littoribus
auxiliares vandas ; quæ bellum ab igne timebatur ; cùm flam-
ma veluti coniurata volitarent ad maria . Sed rei cienda*
*isthac inter commenta , lususque poetarum . etenim , si res
ad philosophicam trutinam expendatur , in tanta effusione
ignium , cinerum , lapidum , metallorum , ac materia pro-
pe immense , Natura , quæ tantopere abhorret à vacuo , ne
in penitissimis Vesuvijs recessibus quidpiam incircipetur ina-
ne : aquas eò per latibula attraxit , attractasque detinuit ; do-
nec , laxato aut intruso aëre , quæ per eosdem meatus ad se-
des pristinas dimitterentur . Attestatur hoc arenæ tanta vis
efusa , quantam ne mille quidem arenariæ profudissent . Re-
perta quoque inter cetera purgamenta montis marina con-
chylia ; vt parum Vesuvio fuerit scilicet ignibus ingurgitasse , nisi
etiam in gulam maria conderet . Pluribus præterea in locis
tum prope Porticus , tum inter Pompeios , & Herculanium
mare prorsus euanuit . Ibidem superingesta enormi trabium
& cæmentorum materia , quam torrens ille deuexerat , ex-
uberante tellure , portus emersit non contemendus penin-
sula in modum , mari hinc inde circumfuso , longo tractu
porrectus . opus momento coactum , cui per plures annos
vix opes regia sufficierent , futurum posteris perenne . Vesu-
vij monumentum . ad chius nutum enate peninsulae , extru-
cti portus , exhausta maria , mutati etiam sinus , stationesque*

Orosius lib. 5.
cap. 10.
Psal. 113.

hitorum, mari sedibus alijs decrecente, succrescente alijs.
 Porro extant longe maiora terris Vesuvianæ flammae vestigia. Apparet alia quædam, & lacrymabilis terram facies. Oppida, quibus frequentissimum maritimum Montis latus referrunt erat, ubi fuerint, non agnoscitur. Tecta partim solerentur deicta, partim surgunt deusta, quassata, semivulnifera, pauca, qua integræ superflue, squalente incolis viderata. Agri, qua ignis excurrit, arboribus spoliati. Sylvae resectæ apertam præstant planitatem. Campi, in quos multi rami, truncique iacerunt, iam pene sylvescunt. Aquata valles, qua vicinis oppidorum ruinis creuere: cinerum cumuli pluribus in locis prope in montes affurgunt. siquidem turbines cinerei, quos una cum torrente igneo Mons afflavit, ante quam ad mare procumberent, subsedere terris. iamque ab alijs aggesti plurium referunt collium imaginem sterilem, squalidam, horridam, nunquam unius montis di spendium instauraturi. Sed spectaculum inter cetera, funestissimum exhibent loca, qua Pompeios, & Herculaneum inertiacent. Nuda cernuntur nullo discriminè prope immensa camporum spatia, paulo ante discriminata vallis, ac turribus, & leditumis viciis convulsis. Non arbor ibi superstes, non sequentes, non frutex, non herbus. Solum, quod leta modò vobis ridet herbescebat, plane exherbarum, saxis pertutis, alijs que montis eiectamentis conspergitur. Non unam Campaniam iugum, sed Pelion, Ossan, Olympum, & pene quidam quidam vbiique effrontrium, disrupta credas in lapides. Hercuferalia ignis trammis, flammæ, que vestigia, in vastissima protensa traditæ, incredibile est quantum spectatoribus terriboris incurvant. Nemore è accessit (accessere autem fere omnes è viciis vrbibus; atque oppidis & quæ summi, & ius) quin fateatur aspectu vinci, quidquid magnum mente praesperat. Stuporem auget vastitas ranta in loca tam diffusa, fere momento importata. Vie præterea per plures dies cc, clusa obstruenda quo cinere, qui varijs in locis ad foras addecent, ad quædecim metram palmos attollebarunt domino mœvo culminibus, & pene cinerim pinnis timentibus exquirantur. Teneratum est pericinctum iter, quid decebat humilior: sed hinc penas audire, qui sunt sunt. Habet pes in visceribus cinere

cinere, ac si in tenacem argillam incidisset. Non homo, non equus, non bos inde se expedire poterant; quamvis maxime admicerentur, & nisi celerrime subuentum esset, miserè deperibant. Quidam, dum aliorum metum irridet, & contemptim, ac ioco cinerem calcat, intra paucas horas extinctus est. Perurebat acrius cinis, quam ignis: neque, ut solet, flamma iu.cinerem, sed cinis abibat in flammam. Narrauit mihi vir fide dignus, qui tertio, aut quarto incendij die ad ea loca propius accesserat, auditate spectandi, vidisse se in via duo iumentorum corpora, sex hominum, cinere demersa, & exanimata. vnius ex his dexteram inter exultantes flammas adhuc inardescensem nihilo fecius, quam si piceam faculam ignis corripuisset. Retraxit ille gradum eo spectaculo territus, ne Plini. audaciam & mula-tus, interitum etiam fortiretur. Iacuere palam in foro quædam delata in Vrbem combustorum cadavera, lugubre spectaculum, quod non parum elicuit lacrymarum: ora nigrans à bustis diffusa, ossa carnibus dilapsis extantia; manus, pedes, crura disiecta, Vesuvianæ clavis exuivæ. Huc recidere septem, quos recensuimus, torrentis ignei riui, seu potius, quæ septem nec fabulosa extulit capita nona Hydra, sociùda in perniciem. Ceterum veritatem eorum, quæ de torrente igneo diximus, comprobat id, quod scripsit Orosius, qui, abruptum, inquit, *Vesuvijs montis verticem magna profudisse incendia ferunt: torrentibusque flamarum vicina regionis cum urbibus, hominibusque delevisse.* Ex Aetna quoque monte, qui Catania, celeberrima in Sicilia urbi, adiacet, fluvium igneum decurrere solitum testantur incole, pernicie, quacunque stuit, agris inuecta, omnia deuastaturum, nisi malo ciues occurrant, Agathæ Virginis velum hasta suspensum igni ostentantes. ad cuius aspectum, quasi ad erexit pudicitia trophaeum, reuoluto cursu, flamas trepidantes effugere, constantissimè fama fert.

Quintus, & postremus terror, aquarum inundatio. Malè consuleum reor ijs, qui magna, & nona conscribunt; cum nonarum magnitudo rerum, animis ad dissentendum prouis, fidem demat historiz. Profecto posteri, qui hac legent à peritoribus dirigenda in annales facile in suspicionem ver-

Orosius lib. 7.
cap. 9.

sient, non tam narrationem hanc esse omnia ad veritatis normam incertentis historici; quam fabulam multam ad volup-tatis licentiam clementie neis poëtz. Quis enim credat eodem plane tempore ex eodem Monte ignita. & aquarum scaturientes prodijis, partaque flammatam vnde obsterre-cte? Quis sibi persuadat (quod inter ea, quae fieri nequit, recenti solet) aduersantia elementa, igitur, & aquam coiisse inter se se, ac pene fœdus iniisse? Quis non inter fa-bulas numeret, cumdem Vesuvium, quæ mare prospicit, cor-rentem igneum quæ concidenti adnectitur, torrentem aqueum demississe; & , quasi diuisis copijs, ex utroque latere flammis, & vndis, fulmine, & flumine, conflagratione, & inundatio-ne, oras finitimas inuadisse? Hæc tamen verè ita evenisse, nostro detimento didicimus, non multò graviorē à flammis quam ab aquis accepta clade. Scilicet in hac veluti rebel-lantis Vesuuij defectione omnia cùm eo in nostram coniura-uere perniciem elementa: Terra concussionibus; Aér plu-uis cinereis, ac lapideis: Igneis conflagratione; Aqua clu-uzione: ut hinc præsensionem quandam habememus extre-me diei, & suprema diuinæ ire argumenta: dum iam pu-gnat Orbis terrarum contra insensatos. Itaque, dum Ve-suvius per maritimam oram cinere, flammisque bacchatur, pene maria debellatur; ex alio latere, quo Palme, No-le, que campos despectat, ingentem aquarium vim magno im-petu cœpit effundere. Sæuit hæc, quæ rabies ignis defec-tebat, quicquid flammam voracitati subductum fuerat, de-molitura. Namque in agros effusa, omnia longe lateque demersit; ut aquosa camporum transiisse videantur in ma-ria. Primo, vijs occulis, aqua ad quindecim palmorum altitudinem affurrexere æmulatione quadam ingentiam fluuicium. que, quazamis non multò post depumuerit; non la-tamen transfiri vado poterant admissantibus, vnde sanctissimò nouus hic fluvius empsisset? Coniurauerat non consiliariis modo, sed cum aquis etiam cinis, qui plenum est torrentis aliaco ferrebant. Horren adhuc circumfuso sinuoso arbo-rum fibra non sine suspitione perustarum radicum, sic quo-que proximæ colligenda vindemia pars pendit. Hæc du-bia pernicies, & futura prospiciens: illa aguisse, de cœlo puri-fenti

fenti iactura. Aquaz enim eodem, quo flammæ, impetu quasi
 certatim è Monte decurrent, atque obstantes arbores, gle-
 bas, trabes, cæmenta, saxa, alueo iam tumidiore conuolu-
 erent; non in mapalia solam, & tuguriola, sed in domos
 etiam, ac recta irrupere. & iam, tabularis effractis, in cel-
 las vinarias intruse, dolia vino pretioso abunde plena ruptis
 compagibus, exonerauere. Natabant pavimenta vino: &
 inter aquas iam rubescentes, amnis purpureus excurrebat,
 labore, lucroque præteritæ vindemiz vna cum vini riuis ef-
 fuso. Neque ea solihi lues ab aquis fuit. nam per agros vil-
 le, casaque deturbatae: per pagos non pauca domus deie-
 citæ, alia obfessæ: itinera obstructæ: commercia sublata;
 quasi perruptis obicibus, Eridanus, aut Danubius exun-
 dasset. Memorandum illud, & in te tenui non tenui diuinæ
 prouidentie argumentum, quod in agro Nolapo contigisse
 narratur. Rapuit cubas & iacentem infantulum vis aqua-
 rum, quem repente è sborum auexit oculis. Credidere illi
 morenum dolere, fleuere. vix trahentem auras, ab sorptum
 aquis, atque in terra naufragum querebantur. itus fortè po-
 stea ad sylvam, reperta ibi cista cum puerò incolumi plane,
 ac sospite: quasi aqua illi admururantes, blanda somni
 conciliatricule; & frondium aquis adstrepentium fragor suis-
 fet pro nraia. Admiratio em peperit, quod rapidissime ve-
 eta inter aquarum vortices cuna evasisset in cymbulam; &
 fasciolis vsa pro velsis, diuinæ clementie afflatu, nauarco
 Angelos, ripam secundo curfu tenuisset. Præfigiere non
 pauci, puerum ad supremos honores consensurum, tamquam
 donū Moyen. in fuscella scirpea ad ripam fluminis afferuatu,
 aut nouum inter sylvas Romulum maiore miraculo, vnda-
 muriae, non lupa. Suspicienda scilicet in eo diuina potissi-
 tam prouidentia, qua magnam se exhibet vel in paruis.
 Suspicie ada peccas insabice pueri, omni humana ope desti-
 tuisti; cum peridem tempus de virorum plerique, & multa
 secundum milia hac elatione demersa perierint, in antiquu
 proprie chaos recidentibus elementis; & aqua terris vndante,
 cyon, mare flammis ignescere. Hic quintus terror, &
 poluemum spectaculum Vesuviana tragedia, qua vna mul-
 tis in locis plures tragedias sacrificavit. Acclamaciones, &

Exod. 2.
Liu. lib. 2.

plausus

plausus cessere in querimonia, ac lacrymas. magna rerum
ac luctuosa catastrophe scenæ seruit defuncta excidijs vr-
bium, & funeribus populorum. Inter tot tamen calamita-
tes, & clades vrbs Neapolis vicino malo perstricta levissime,
immo omni planè pernicie immunis fuit, nullum publicum
detrimentum passa præter ingentem timorem. Id secundum
Virginem, cuius in primis patrocinium Parthenopes nomen
ipsum ominatur, Martyri Ianuario suo præcipuo tutelari, ac
patrono acceptum refert. Senferat olim in Vesuvianis in-
cendijs Ianuarij præsidium, non quidem, dum ille viueret;
vt nullius antiquioris testimonio nixus, memorie prodidit
Maiolus, sed centum sexaginta septem annis ab eius obitu
natalitio: nempe in conflagratione, quæ contigit anno post
Christum natum quadringentesimo septuagesimo, non pri-
mo, vt plerique, sed secundo; cuius extinctæ laudem omnes
Ianuario tribuunt. Fuerat ea facilè omnium maxima: in-
qua, vt supra cum Marcellino diximus, tota Europa facies
minuto puluere contecta est. Ideoque, vt habetur in perue-
tusta de S. Ianuario homilia, tota Europa conflagratio im-
minere videbatur. Confugerat per id tempus Neapolitanæ
Ciuitas ad Ianuarium; cuius iam cum & patrocinio gloria-
batur, & sanguine, experta in præsentissimo periculo operi
præsentiore. Restinctas enim Ianuarij beneficio flammæ
& torus pæne terrarum Orbis agnouerat; & Græcia (vt ex
Marcellino, & Procopio refert Baronius) annua memoria
testabatur. Itaque cum hac à maioribus tradita, Neapo-
litanorum ciuium animos imbuisserat; ubi flammulae M&at
tis vertice visa splendescere, noui duxit incendij prima ve-
luti lineamenta: nihil iij habuere antiquius, quam vt ad im-
plorandam Ianuarij opem curas omnes, animosque conser-
terent, auctore in primis Cardinali Archiepiscopo, qui pe-
riculo ereptus, vix Neapolim attigit; cum Ianuarij sanguine
nem eductum ex arcula, eiusdem capiti apposuit; vt vlti-
to miraculo ad eius aspectum liqueficeret, quasi ad fontem
resiliens, unde scaturijt. Sed cœperat iam novæ præfigio
antequam cum capite congregaretur, sponte multitudine
commiseratione, credo, cladis, quam Vesuuivus, inservit
iam cœperat. Indicta præterea ab Archiepiscopo supplica-
tio,

*Maiolus col.
log. 16.*

*Marcellinus
in Chronico.*

*Baronius in
notis mars.*

*Marcellinus
in Chron.
Procop. lib. 2.
de bell. Goth.
Baron. loc. cit.*

tio, qua caput, & sanguis Martyris publice deferretur. Af-
fuit ciuium multitudo supra captum centum fere millia ca-
pitum suisse tradunt. Sequebatur Prorex nobilium corona
skipatus. Quo sensu animorum id factum sit, dum inde flam-
mæ lucere, hic tenebris cuncta nigrescerent, nubes cælo ci-
nereæ impenderent, terra motibus quateretur, facilius alij
coniectura assequentur, quam ego narratione. Adstreb-
bant terra fragoribus clamores hominum, veniam à Deo,
opem à Ianuario flagitantium. Manabant è Vesuuij super-
cilio flammæ; ex omnium oculis lacrymæ. Nemo eo die, ut
opinor, ita obsfirmatus in scelere, pectorisque adeo ferrei
sunt, qui vna cum Ianuarij sanguine non liqueceret. Enim
uero non tot hominum militia concionatores disertissimi è
peccatorum cæno deducta ad Dei amicitiam traduxere uno
seculo; quot vno die Vesuuuius. scilicet Mons elinguis lin-
guis igneis loquebatur: neque vnam sine ingenti fructu
fuere linguae igneæ. Igitur cum eo, quo dictum est, sensu
pietatis supplicatio per urbem vaderet: primò ad templum
D. Mariae à Carmelo, quod peruetusta religione colitur, cum
extra portam, quæ Vesuuuium prospicit, itum est. Quod cum
postridie præsente Cardinali Archiepiscopo, qui primo die
morbo detentus absuerat, repeteretur: ferunt qui aderant,
vt Montis aspectui sacer Ianuarij sanguis oblatus est; nubes
cinereas, quæ à Vesuuiano incendio conflaverat, atque haliti-
bus igneis intermissæ, tunc ad Urbem, quasi meditata per-
niciem, ferebantur; non ausas progredi, viasque refugere,
Erubuere, credo, flammæ victorem suum, eiusque aspectum
sustinere ignis non potuit, à quo se victum, prostratumque
meminerat. Coniectus olim Martyr, dum viueret, in for-
nacem, illesus euaserat; vt iam tum flammis imperare af-
fuesceret: & paruo Nolæ inclusus camino, præluderet ille vi-
ctorijs, quas erat tot postea sculis de Vesuuio reportaturus,
inter Nolanas flamas integer; vt nos etiam eius beneficio
inter Vesuuianas innoxij esse possemus. Quod si, vt Cypria-
nus ait *Gehenna ignes Martyrum glorioſo cruento sopiuntur;*
certè mirum non est, Vesuuianum ignem, Tartarei indicē,
Ianuarij sanguine consopiri. Hunc eius diei supplicatio exi-
tum naeta est; cuius omen iam omnes animis, ac spe praæce-

C perant.

Cypr. op. ad
Mart.

perant. Fulserat eo die dubia lux, ut Sol non tam lucere cælo, quam lugere videretur. cum fædissimæ nubes planè Solem condiderant, omnibus cœca caligine circumfusis. Vix Ianuarij sanguis gestandus per Vrbem, ex ara maxima efferti coepit, cum Sol repente intermicuit, ac fenestram, quæ supra ianuam patet, clarissimè collustrauit, omnibus, quasi eo radio spes certa salutis effulserit, auspicatissimam lucem, & miraculo similem inclamantibus. Illud præterea silentio præterire non possum, quod per omnium ora vulgatum, multis etiam persuasum, testantur non pauci, visum ibidem inter eam lucem Ianuarium insula, baculo, & pontificali veste fulgentem, quasi eo aspectu oppignerata fide, Vrbem sub eius tutela, ac patrocinio futuram. Ex illo omnia nobis tuta, omnia fausta euuenere. Illud omnino liquet, Ianuarium si minus aspectu, qui sub oculos cadat, certe ope affuisse. Inter tot terræmotus nulla ruina. Torrens igneus prope Neapolim vel compressus, vel retortus. Cinis qui leviter hic initio pluerat, opportuna, atque insperata pluia, mox abstersus. Nubes cinereas saepe vidimus recta Neapolim à ventis impelli, mox repellii. quandoue etiam animaduertimus, supra proximos colles Vrbi veluti coronam circumduxisse, quasi tacite sueclamantes accessu se prohiberi. quotidianum Deiparæ, ac Ianuarij miraculum inclamare omnes, diffitetur nemo. Euolatus pæne mensis orat à die nascientis incendiij, cum cinis in immensa congestus volumina vndique Neapolitanum cælum obtexit. Instaurantur metus, consternatio, clamores. Rursus omnia luctus, lamentationes, vota. Diluvium cinereum metuebatur, non pluia; cum ex insperato detectus aëris: restitutum cælum: depulsa nubes, vix tenui cadeantis cineris reliquo vestigio, quasi nobiscum ea leui aspergine iocarentur. Ridemus iam quotidianas minas adhuc furentis Vesuvi. Nubes prodigiose, quas è Montis culmine semper egestas videntus aliò iter arripere, quoquæ ierint portentum, ac metum asportatras; iam spectaculum multis exhibent non iniucundum Mofstra, quæ hinc in alias Mundi plagas luctus, ac funera conuehant. nobis pæne ad voluptratem trahuntur, Quantquam, ut paulo ante dicens cooperam, nihil hic interea pretermis.

termissum, quod vel ad multedam diuini Numinis irā, vel ad conciliandum Deiparę, ac Ianuarij patrocinium conducere potuisset. Ter Ianuarij sanguis ad Montis aspectum allatus, ut qui flamma terorem incusserat, sanguine terroretur. Supplicationes per mensem quotidie repetitæ tam multæ diebus singulis, ut sepe una pluribus occurreret, inter viarum angustias implicatae ad pietatem. Iam forum plateæ, compita non alijs vocibus, quam gemitibus, suspirijs, precibus resonabant: adeò ut Vrbs tota vnius templi faciem redderet. Chori virginum passis crinibus ad commiserationem; turbæ virorum siue se loris acriter diuerberantium, manante iam è laceris humeris sanguine Vesuuij incendia restincturo, siue capite coronam spineam, humero crucem, collo funem gestantium, argumenta concepti doloris; agmina religiosorum animo ad pietatem, vultu ad modestiam composito, Deiparę, ac Sanctorum suffragia implorantium, quotidiana per hos dies Vrbis fuere spectacula. Ambigeres, an sacra hebdomada præuolasset? ut non immerito cordatus vir dixerit, incendia Vesuuiana reponenda esse in optatis. quippe dum exhibet Gehennam Vesuuius, cælestem Neapolis exhibet Paradisum. Nihil hic exaggeratè dico, Proseclò magnus est officij magister metus. Illud præterea relatu dignum. Triginta pellices, quæ venali forma pudicitiam quæstui, animum Hiti deuouerant: consilio ad meliora conuerso, per Vrbem turmatim prodiceret, accisis capillis, atque ad Christi è cruce pendentis pedes appensis, tanquam scissi cordis indicibus, constantiæ vadibus, pœnitentiæ trophæis. Neque minor in viris ad detestanda scelera pietas. Quidam antea facinorosus publicè per plateas ante Christi effigiem, etata voce, parata vulgauit crimina tanto animi sensu; ut ab omnium oculis prope fletum extorserit, iam concionator è reo. Infinitus planè sim, si persequar singula: neque desunt, qui hæc exactius, & minutius conserpsere. Ut multa paucis, nemo in communis calamitate sibi deesse visus est, nemo suis. Inter omnes tamen eminere visi, & excellere Eminentissimus Cardinalis, & Excellentissimus Prorex; quorum uterque optimi Principis egregiè munus impleuit. Cardinalis Archiepiscopus tum in Ecclesia matre, tum in ceteris sacrâ

Eucharistiam exponi iussit, inter clades & praesidium, & solatium. Ipse precibus, concionibus, supplicationibus afflante interfuit. Parochus præterea paganos, qui proprius periculo aberant, ut pro suo quisque munere suis non defessent hortatus, summo in id studio inuigilauit. Non paucos etiam è religiosis familijs ad oppida, quæ vel ruerant, vel arserant, siue ad tumulandos mortuos, siue ad subleuandos superstites destinauit. Inter quos (absit iusta commemorationi iactantia) Patrum nostræ Socieatis charitas, atque ardor eluxit. qui, cum adhuc seruere incendium, Herculatum usq. delati, inter stuantes flamas, & saxa volantia, eadauerat ex alto cinere defossa, atque in humeros imposita, noui Tobiz, ne Vesuviano cineri humanus commisceretur, tumulo honestiori mandarunt. Vesuvij funeralibus parentalia celebrata. Hæc profecta ex Archiepiscopi Cardinalis industria. Par apud ciues Proregi commendatio, qui aspectu, imperio, opibus, ope non defuit. nam & supplicationibus per plures dies quotidie affuit pedes, detecto inter imbræ capite, vir alioqui dubiaz valetudinis, & ea, quæ secuta est, nomine edicto canit, ne quis ad pellices auderet accedere. qui accederet, quæ accedentem exciperet, capite plectendi. Exemplum sanè, quod omnis admiretur posteritas: qui claram imperij tenent, etiam imitantur. Eiusmodi edictum eadem noctis hora per duodecim Vrbis regiones, premisso tubarum sonitu, promulgatum, maximo ciues terrore compleuit. Quasi ijs tubis inter nocturnas tenebras, ac cinerum pluviam resonantibus, supremæ buccinæ sonitus, supremus Mundi cinis, suprema nox adumbraretur. Vias præterea, quæ altissimo sepulta cinere, itinera planè intercluserant, missis eò pluribus hominum millibus, aperiendas Prorex curauit: iisque oppidis, quæ nondum funditus flamma vastaverat, opportunè subuenit. Nocturnas etiam per Urbem excubias, suis distributas locis, aptè dispositis, ne nouæ turbæ excitarentur. Quippe occupati maiore formidine animi non reguntur legibus, aut imperio: & , cum semel apud vulgus turbatum, trepidatio in tumultum euadit. Sed inter hæc omnia-principem commendationis obtinet locum cum Archiepiscopi, ac Proregis, tum priuatorum ciuium in exteros

ros homines pietas,, qui flamas inter elapsi , destitutis la-
ribus, Neapolim p̄nē omnes confugerant , initio exclusi,
postmodum admissi. Hi vastatione oppidorum, & Vesuiana
illa veluti proscriptione, bonis omnibus spoliati, egeni, pro-
strati, quidā etiā semiusti, ac veluti precarium trahentes spiri-
tū, non homines, sed laruz, atq; vmbra hominum vagabātur.
Alius erectum parentē, alius coniugem, alius liberos lameu-
tabatur : omnes patriam , qua nihil est plerisque mortalium
carius . ex his non pauci paulò ante locupletes, domibus,
prædijisque deperditis, decem, viginti, quadraginta etiam
millium aureorum vno die effuso pretio , aut fame emori-
aut , quod ijs morte grainis videbatur, stipem emendicare
cogebantur. Mulierum præterea pudicitia in magnum dis-
crimen adducebatur ; quarum multæ parentum , & coniu-
gum interitu orbz, ac viduæ per urbem errabant, stipatæ
gregibus puellarum : in quibus maius periculum creabatur
à forma , quām impendisset à flamma. Ergo, cùm non de-
esset pietati materies, ciuium pietas materiæ non defuit. Re-
serata marsupia , detectæ arcæ, aurum veluti è carcere edu-
ctum : quæ præcipua Solis progenies longo tempore lucem
non viderat. Neque solùm ijs, qui petebant, pecunia , &
omnis generis comæatus solitò largius erogata ; sed mul-
ti etiam conuenarum à primarijs vitis , deni , quindeni , vi-
ceni à singulis excepti perbenigne hospitio, quos Mons ar-
cebat inhospitalis. Multæ præterea domus conductæ , eoque
loci mulieres adductæ, ex potissimum , quatum pudor peri-
clitabatur ; excitaturæ hic maius incendium, quām quod in
Vesuvio fugientes reliquerant. In has impensas non solùm
è publico Vrbis æratio, sed ingens etiam pecuniæ vis effu-
sa ex ijs, quos iure Montes vocant, quia ad pietatis munia-
destinantur, quæ locum obtinent Cœlo proximum. Largior
in hoc fuit is, quem Montera Misericordiaz appellant, con-
traheundi etiam zæ alienum usque ad decem millia aureorum
potestate petita : vt Montem Monti , & Veseti scutiz non
nisi Misericordiaz Montem opponeremus . Septem fere hor-
minum millia, quæ flamas euaserant fame lentiæ consi-
cienda ; Montis Misericordiaz impensis , atque opera entri-
ta partim in oppidis, partim Neapoli extra pomærium, ad

38

ad eum Martyri Ianuario sacram : ut vel hinc appareat , eos
à Vesuviano æstu subductos , sub Ianuarij tutela , atque um-
bra conquiescere . Certatum in his pietate inter eos , qui
præterant imperio . Atque in hac opera tum Archiepiscopus ,
eum Prorex non auctoritate solum , atque industria , sed ma-
gnis etiam largitionibus consipravere . Præluxere Duxes
exemplo , quo in ceteris pæne sancta lex est . Evidem cre-
diderim his maximè placatum diuinum Nomen , à nostris

Seneca in lib. de terram. clatibus tetuperasse . Dixerit sanx impiè Seneca , *Non ira*

Numinis terram concuti suos ista habere causas : neque impet-

rivis facire . Nobis quibus hæc fuis Christiano radio metien-

ta , longè abiter sentendum . Deus est , vt Regius Vates ait ,

qui tangit mondes , & fumigant . Deus est Moysè teste , qui

montium fundamenta comburit . Non potuit is incendij hu-

ius auctoreto quasi digito clarius indicare . Vesuvium tan-

tum non nominat . A Dei facie , vt præfensit Daniel . fluvius

igneus , rapidusque egrediebatur . Deus est , vt Tertullianus

ait , verus Prometheus , qui signa maiestatis sua iudicantis

edidit per imbreves , per ignes . Flamma ipsiis ab aquis foeta , vt

in euentu eosimili Petrus Damiani dixit , perffite fact diui-

nifuroris indicium : cum quidquid mergebatur , extingui non

posset , & aqua quodammodo humidam non esset , vt ardentia

posset extinguere . Ambigas , an extra communem naturæ

aleam constitutus ignis ille sit , cuius impetum non circum-

sepræ parietibus domus , non vlli obices remorabantur ; so-

luitis illico cunctis in cinerem , veluti in sarmenta , aue stipu-

las incidisse . Cinis ipse , qui per mensem fere integrum mo-

mentis singulis in immensas nubes difflatus ; ac postmodum

deeneratis nubibus , onerata tellure , tecto mari , iam mille

Vesuvios exhaustisset : olet profecto aliquid natura maius .

Gehenna adunbratam quandam imaginem Deus nobis in-

Vesuvio refert : ut vel hoc metu & culpis inhibiti intelliga-

mus , quam acriter ignis ille torqueat , cuius vel ipse emis

exurit . Patulippi , Mergellinae , & Lucullanæ plaga delicias ,

hinc Puteoli tingunt , inde Vesuvius , gemini Naturæ ex-

stuantis caninis , adiecta voluptati supplicia . Quippe de Aet-

mo , Vulcano , ac Vesuvio , ut Abulensis ait , à quibusdam

sequens . indubitate affuitur , quod Inferni quedam ora fuit . Neque

hoc

hoc tantum tulit supersticio sa vulgi, & plerumque fallax cre-
 dulitas, sed sapientium quoque sententia momentis librata
 rationum. Profert idem Abulensis Mayronem, clarissimum
 Scoti affectum docente, post extremum Mundi diem huc
 montium & stuantium spiracula esse occcludenda, & tunc de-
 tum Inferorum fores obsignandas, quæ nunç mortaliam
 terriculo patent. Non dissentit ab hoc sapientissimus vir Sur. in comm.
 Surius, qui, quidquid, inquit, dicant philosophi, quadam sunt ann. 1537.
 Tartari ostia, aut loca panieris animabus destinata. Ut in
 Islandia mons est Hecla dictus qui ignem euomit. Visuntur
 illuc mortuorum spiritus, qui in nota specie efferantur fami-
 karibus colloquijs bominum. Addit infra. voluisse Deum
 in terris extare huiusmodi loca, ut certius noffent mortales,
 que manecant impios posthanc vitam: & sic discant timere
 Deum; ut possint eternos ignes euadere. Testatus est idem
 (ut è Metaphraste Maiolus resert) Pion presbyter paulò an-
 te martyrium, cum christianam religionem sanguine testa-
 retur. Consonant his ea, quæ Gregorius tradit de Theodo-
 rico Rege Arriano, Ioanne Papa & Simmaco iudicibus, in
 ignem Liparitanum demerito. Habetus denique ab hoc ip-
 so Yeluvio apud Petrum Damiani testimonium hinc lencissi-
 mum. Libet verba transcribere, quia ad rem, qua de-
 agimus, maximè faciunt. Desiderius, inquit, religiosus, Ca-
 finensis monasterij Abbas (hic fuit postea, pace eruditissi-
 morum virorum, non Urbanus II. sed Victor III.) mihi ali-
 quando narrauit, quod ipsa ratio per suadet, ut scribam.
 Seruus Dei Neapolitanae regionis in prærupta rupe innotet
 viam publicam habitat solitarius. qui nimirum dum no-
 cturno tempore psalteret, & fenestram cellula horarum
 explorator aperiret; ecce vidit multos nigros homines san-
 quam Athiopes, iter carpere, & longo tractu sarcina-
 rios comminare. cumque eos inquireret, qui essent, cuiusue
 rei gratia hac iumentorum pabula deueclarerent? Maligni,
 inquieti, spiritos sumus. hac paramus non pabula petorio-
 bus aleandis, sed fomenta potius ignium hominibus combi-
 rendis. Ita planè secundum similitudinem illam Apostoli,
 supra fundamentum hoc altj adificant scenum; & stipulam;
 quale eminiscanque opus sit, ignis probabit. per scenam; &

Maiolus col-
loq. 16.

Greg. Dial.
lib. 4. c. 30.

Petrus Dam.
epist. ad Do-
minicum Lo-
ricatum.

Epiſt. I. ad
Cor. cap. 3.

stipulam peccata significans, qua Gebenna accensa, incen-
 dio perpetuo peccatores incident. Pergunt illi: Fratela-
 mur enim in proximo Principem Capua Pandulphum, qui
 iam decubuit, & Ioannem, Magistrum militum Neapo-
 litana ciuitatis, qui adhuc vivit incolmis. Illico vir Dei
 prefatum Ioannem impiger adiit: quae viderat, queque au-
 dierat, fideliter cuncta narravit. Per idem tempus Otho
 Imperator II. aduersus Saracenos preliaturus, in Calabriâ
 festinabat. Hes igitur auditis, Ioannes ait. Modò necesse
 est, nos Imperatori occurtere, & cum eo simul de buius
 terra statu prouida confederatione tractare, Parro post Im-
 peratoris abscessum spondeo, quia & seculum deseram, &
 monasticum habitum sumam. Ut autem probaret, utrum
 verum esset, quod ille narrabat, nuntium protinus ad mensa
 Capuana direxit. qui veniens, Pandulphum iam mortuum
 reperit. Ipse quoque Magister militum Ioannes, antequam
 istas partes Imperator attingeret, vix diebus quindecim su-
 peruixit. Quo mortuo, Mons Vesuvius, unde videlicet
 Gebenna frequenter eructat, in flamas erupit: ut liquidò
 probaretur, quia scenum, quod à Demonibus portabatur,
 nihil aliud fuit, nisi signis trucis incendij, qui praevis, & re-
 probis hominibus debebatur. Nam, quandocumque in illis
 partibus reprobus diues moritur; ignis erumpere de predicto
 monte videtur, & tanquam sulphurea resina congeries ex
 ipso Vesuvio protinus fuit, ut torrentem faciat, atque de-
 currente impetu in mare descendat. Vbi videlicet corpora-
 liter vidori potest, quod in Apocalypsi Ioannis de reprobis di-
 citur, quia pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sul-
 phure, quod est mors secunda. Enimuero & Salernitanus
 Princeps, buius videlicet Guaimarij equè Principis, qui
 ante non plures annos pro multis violentijs, atque tyran-
 nicis oppressionibus, suorum gladijs peremptus est, auis,
 cum procul aspexisset quadam die de predicto monte Vesu-
 vio piccas, atque sulphureas repente flamas erumpere pro-
 diens ait. Procul dubio sceleratus aliquis diues in proximo
 moriturus est, atque in Infernum descensurus. Sed & cæca
 mens reprobi hominis, immo super nos terrible iudicium
 Conditoris? Superueniente squidem proxima nocte, dum
 secus

securus cum meretrice concumberet, expiravit. quem illa
 (ut postmodum referebat) quid contigisset, ignorans, diu-
 tius pertulit: & vix tandem a se non homine, sed cadaver
 exanime prostituta deiecit. Quibus cognitum est, non re-
 probos tantum diutes, sed carnis putredine inquinatos, ac
 denique peccantes omnes quovis genere mortalium peccato-
 rum, ac sine pœnitentia morientes. Gehenna subitueros fore
 supplicium. Quidam præterea in Neapolitanis partibus pre-
 sbyter, volens certius quam licebat, addiscere, illuc ubi ge-
 bennale baratrum feruentius eructabat, præsumptoria de-
 creuit audacia propinquare. Missarum igitur solemnia ce-
 lebrauit; sicque insulatus, velut armatus, iter arripuit. sed
 dum ultra, quam solebant homines, temerarius scrutator
 accessit; redire non valens, postmodum non apparuit. Alius
 verò presbyter matrem suam Beneventi reliquerat agrotan-
 tem. cumque per Neapolitanos fines domino suo comitatum
 præberet, exundantibus flammis intendens, clamorem lu-
 gentis audiuit, quem sua matris esse procul dubio cognovit.
 Notauit horam: & tunc evidentissime comperit, matrem
 fuisse defunctam. Hec Petrus Damiani. è quibus facile co-
 nicias, maiores nostros constantissime in ea fuisse sententia,
 ignem Vesuvianum, tanquam Gehennam vmbatilem, à
 Deo nobis identidem ostentari ad terrorem. Quod verò ad-
 dit de Æthiopum prænunciatione scenum gestantium; simi-
 le quid nunc quoque contigisse narratur, nec tantæ cladi sua
 defuisse præfigia. Multa circumferuntur in vulgus, quæ ha-
 genus mihi sunt dubiæ fidei. inter ingentem calamitatem
 animis ad deteriora credenda, linguis ad narranda pronissi-
 mis, in Vrbe præsertim rerum nouarum studiosa, ferendis,
 augendisque rumoribus nata. Fama est, Æthiopem ea ipsa
 nocte, quæ fudit incendium, cuidam visum manu scenum
 gestantem, &c. indicato Monte, dixisse magnam inde im-
 minere cladem. rhedam præterea inter montis aua conspe-
 ctam, auditumque insultrari ab ijs, qui uehebantur, exper-
 stari serendæ flammæ Pluroris imperium. armatos demum
 è Vesuvio prodire visos, ac faces incendio subdere. Illud
 horribilius, si auctor pro comperto haberetur. Dicteur in-
 cenobio supra tumulum sito prope Herculanium monachus

Camal-

Digitized by Google

Camaldulensis, per noctem referata fenestra, qua prospexit ad Vesuvium patet, armatos equites in Monte vidisse, quasi ad bellum instructos, sonitu etiam raucius insonantis buccinæ exaudito. Nec reticendum censeo, quod certò didici, repartam in agro Nolano sub eo, qui pluerat, cinere sepultam tubam an fortuito, an prodigio? Neque hæc tantum ex vrbe Nola narrantur monstra. Effigiem humana maiorem, & giganteas umbras vidisse se malierculæ affirmant, testes impares tantæ rei. Gigantes etiam inter flammamas olim visos, Dio refert. Magnus profecto spectrorum artifex metus. Fortasse conflagrationem præsenare mulieres, ne Vesuuiano incendio sua decessent Cassandrae. Nunquam insuper accepti, in via regia extare ferarum vestigia in solentis figuræ rota Nolam versus, hinc inde quasi mathematico radio designata, interiectis indicijs, tractibusque catenarum. In celeberrimo templo S. Matris, cui ab Arcu cognomen, visam Deiparae faciem animari, moueri, indititia doloris efferre: tum etiam illacrymare quidam citra dubitationem affirmant. Rumor incertus, & anceps de his sententia pro cuiusque studijs & ingenio, dictantibus multis apud ethnicos quoque horum non absimilia vel dolo facta, vel metu credita. Illud hic singulare: sed recensendum inter fabulosa, nisi foret ab ijs, qui auctoritate fidem extiquerent, accuratè indagatum, & pro explorato habitum. Rusticus, cui Io. Camillus nomen, ad villam ierat in Vesuvio, sicam ipso diei paschatis peruigilio. Ibi repente alto sopore deprimitur incænatus. Non multò post, somno sponte discessu, expurgiscitur. neque ultra loci facies, vbi dormire, iam cœperat, oculis redditior. nouū cælū, nouum solum, noua regio, non ultra Mons visatur arboribus consitus; sed murus longissimo spatio exorrectus, viam obsederat. Inerat muro porta igens. Obstupeuit ille novo aspectu: &, vbi nam locorum esset, exploraturus, portam versus iter atcepit. excubantem ibi ianitorem offendit fratrem e familia S. Francisci, & tate, uti præferebat aspectus, adolescentem. Antemnum Paratinum fuisse, multorum fere coniectura. Ab hoc ille primò in speciem repulsus, tum introductus in atrium, indeque procul abductus, co duce ad locum frequenteribus ædifici.

ædificijs constitutum peruenit. An id re contigerit; an (quod solemne prophetis fuit) per simulacra rerum obiecta menti; sapientibus diudicandum relinquo. Ædificia ibidem horridissima ignem undeque vomebant, non tam saxis extorta, quam flammis. Inferorum eas esse sedes & ille facile coniecit ex sepe, & à ductore didicit. Multos ibi se agnouisse narrabat infelicium domorum incolas infeliores. Xeno-
dœchij præterea speciem oblatam, & turbam flamas inter, & angues decumbentium: quosdam etiam addito supplicijs ludibrio, à nigris umbris ad busonem vorandum adactos, velet in poenam indignè suscepæ Eucharistia, & hausti ad mortem vitæ pabuli. Inde traductum se ad Purgatorij, ut appellante, loca. Demum postero die redditum sibi, ac Vesuvio: imperatumque, ut nunciaret, magnam ex eo Monte impendere accolis cladem: proinde in preces, ac vota incumbendum. Die sacro Paschatis sub meridiem oppido restitutus: visus ab oppidanis cinere inspersus, sumosa, ac nigrante facie, tanquam ex incendio euafisset. Interrogatus à multis, qui quasi ad ostentum eonsluxerant, Ecquid illi accidisset? Narravit omnia candidè homo antiquæ simplicitatis: & futuram Vesuvij conflagrationem prope duobus ante annis pronunciauit. Ne morer pluribus, Amens habitus est; ut lenissimè, ebrius. Centies auditus: centies irrisus. nunc evenuit probante oraculum, irrisio in admirationem versa. Simile quid ante euersionem Hierosolymæ urbis contingisse, narrat Iosephius, hominem è face plebis, ac terra filium quoctide clamasse, *Vae tibi Hierusalem*, primum sibilo, ac risu. tum virga, ac verberibus exceptum. Hæc, horumque consimilia in rectis, in triuijs, in angulis, passim cuncti narrant: multi credunt: quidam irrident: pueriles nugas, aniles fabulas, somniantium deliramenta, virgula censoria, ac se uero superciliosus Aristarchi conclamat. Equidem neque hæc temere probanda pronuncio, neque inconsueta irridenda. Par in utroq; stultitia. Nempe afflita Repub. & semel inde terius inclinata fortuna, falsa, vera, dubia, comperta, inania, solida nuntiantur: & sepe tenuissimæ auditions unius ore subnatae quam citissimè adolescunt. Sed si veritas stratis, vni assolet, inseruenda mendacia excernatur;

*Iosephus de
bello Iud. lib.
7. cap. 12.*

tur ; consentaneē credi potest , tam iugentem calamitatem suis non caruisse prælagijs : vt intelligeremus hæc non sine diuino numine , natusque contingere , igne vltore scelerum ac diuinæ iustitiæ vindice : primam huic incendio faciem nostra inieciisse flagitia : his flammarum follibus euentilatam . Quamquam non inficior , suas hæc etiam naturales causas agnoscere , quibus vtitur naturæ conditor , *disponens omnia suauiter* . Has quoque causas vt breuiter attingam , admonenor . quod quod præstari clarius possit , non accidet , nisi fal-lor , ingratum ; si Montis huius aspectum , sicutum , figuram , historiam , breui-narratione perstricta , quoad eius fieri poterit , oculis , animisque subiecero .

Est Vesuuus , qui & Veseuus Latinis dicitur , Poëtis etiam Vesuuus , Campania Mons , septem fere millibus passuum dissitus ab urbe Neapoli . cui Sol tum æstate , tum hyeme quâ d' dorso , quâ è capite Montis enascitur , in aduersum Pausiliyi collem occubiturus : vt mirum nou sit , ex eo Monte per internalla seculorum ignem effundi , à quo quotidie cernimus fundi Solem igneæ naturæ , vt quidam autumant , & (si Anaxagoræ credimus) glebam igneam Geminum (quod proprium habet , ac singulare) cælo caput attollit : vt vel unum in duplice , vel duplicum in uno Montem agnoscas . Dissidium hoc ortum habuisse fertur ab incendio , que antea inter se compacta sub uno vertice latera dissiluere per interiectam voragini diametro ultra mille passus hiantem . Montem congerminasse , & non solùm bicipitem , sed etiam dicas esse bicorporem . Voraginiis huius meminere Procopius , Zonaras , & Dio ; cui Vesuuus amphiteatri formam habere visus est , Vrbi regia , in quam procumbit , ludos , & spectacula daturus , sed ludos funebres , & spectacula tragica , Mihi vero pyramidis formam resert . nam margo per latissimam planitatem circumfunditur viginti trium millium passuum ambitu . Quòque Mons altius assurgit , eò latera arcu coēunt ; donec sensim in pyramidem cuspidentur . Gemina in utroque fastigio cuspis , gemina pyramis , siue geminum nomentum in eo Monte ad vertutatem , & voluptatem luxuriantis ac veluti triumphantis Naturæ , siue omen incendij , geminus erexitus condendo tanto cineri tumulus .

Gemi-

*Procop. lib. 2.
de bell. Goth.
Zonaras , &
Dio in Tito.*

Gemina etiam bijugo Monti vtrinq. suffusa planities: quārum altera mari, altera montibus cingitur. Tyrrenum Vesuvio mare substernitur, quod ex aperto conductum, finū illo beatissimo clauditur, quem Sīrenum sedem, & craterem argenteum lacte plenum admirata dixit antiquitas. Prima cernitur in ipso crateris aditu ad plagam aquilonarem Neapolis, Vrbs regnum prope æmulatrix, numero ciuium inter Italas facile maxima, opportunitate mercium nobile, Europæ totius emporium, amoenitate situs Bizantio non ab similiis. quippe mare procurrēns & maris alluētes vndas complectitur: bis lunata in semicirculum, omen deficientis fortunæ: latere in campos excurrit: fronte iugis attollitur, corona collum cinēta, & (si fas est dicere) Tyrrheni maris Regina. Vesuvium à lœua prospicit imminentem tantæ Vrbis, spectaturum, & spectandum. Inde inter beneficia cetera dulces manant aquæ, quæ partim obstrictæ in riuos, atque in Regios aqueductus infuse, ad urbanos pnteos, fontesque magna copia deriuantur, potu perbenignæ, ac salubres: partim labuntur in fluuiam; qui ad Vesuuij pedes latissimos campos tortuosis flexibus ambiens, mira fertilitate perfundit, atque hinc, inde arboribus inumbraeus, leni, & vix sub aures cadente murmure, lapsaque placidissimo aquas in vicinum mare demittit. amnis quidem perexiguus, & imparus tanto Monti progenies, sed Poetarum carminibus, & Sebebethi nomine celebris, fama maior, quam alueo Non procul hinc ad Vesuuij radices frequentibus pagis, castellisque conspersas celeberrima oppida, Herculanium, & Pompeij, pñne dixeram, sedent, deceptus recenti memoria pristinæ felicitatis. Dicendum potius, iam federunt, desederunt, nunc vana nomina, & nihil præter cinerem, æruinas, documenta posteris, Vrbes quoque esse mortales. Inde quæ littus flebitur ad meridiem, visunter antiquæ Stabiaz, seu potius vmbra antiquarum. Secundum has, astiuæ deliciæ, Surrentum: cui breui spatio iungitur Massa Lubrensis, perpetuata Mineruæ sedes, à qua Promontorium appellationem accepit. Hinc angustissimo, ac procelloso freto direptæ Capreæ, Insula Tiberij domicilio, qui Vrbem Seiano dilacerandam dederat, non tam nobilis, quam infamis, nempe

flagi-

flagitorum latebra. Hæc in Austrum obuersa, in altissimam se rupem artollens, certare videtur culmine cum Vesuvio, quem recta prospectat è mari: sed a spectu ipso humilior deprehenditur, & infra Vesuvianum iugum. Hic situs Montis ex ea fronte, qua mare despicit, & cadentem Solem ex altera vero qua Solem nascentem excipit, in amplissimam Palmæ planitiem definit, atque arua latissima. Iacent sub eo Vesuuij vertice, quasi sub umbra, ac tutela Montis, innumerabilia per campos oppida. Inter quæ vrbs Nola conspicitur, tum Felicis, ac Paulini memoria, tum Annibalis clade, quem prima docuit posse vinci, & Marcelli victoria, celebris. Hæc Vesuuius Appenninis montibus iungitur, qui dorso Italiz totius impositi ad Alpes usque tenduntur. Ab ijs tamen inter se tractim connexis superba quadam ostentatione diuulsus, & in semet fidens, longè altius tollitur, quasi cereris imperaturus. Per tria passuum fere millia euaditur ad cacumen. Ad medium usque Montem iter clementissimum, cliuo sensim fallente, & leniter accliui, reliquum uero præruptum, & asperum; ut ad apicem non tam ambulando, quam reptando enire. In vertice non parua planities: quamuis Mons ex imo cernentibus appareat fastigatus in cuspidem, unde longè, lateque despectus pater ad campos, & maria. Tota inde Campania prospici potest unico projectu oculorum, quasi sedens sub unius Montis imperio quod in tyrannidem, ac vastitatem euasit. Certè nihil Vesuvio, ut ira, & stusque detumuit, aut iucundius, aut uilius. Totus ex orientali lacere, qua continentii iungitur, culturæ patiens. Summa sui parte nemora procera, & antiqua sustinet, Montis vertici capillamentum: quo, dum per hyemem albet niuibus, quasi canjiem ostentat. Inde ceduz trahuntur syluz sive ignis pabulum, sive nauium materies, destinata aut flammis, aut aquis. Montem reliquum ex umbilico ad ima vites vestiunt: quæ non, ut plerisque in locis, repentes humi, sed altis adnixæ populis, ramis utrinque multiplici flexu implicatis, mutuo complexu in arbusta confurgunt: ut mirum non sit, dici à Floro inter Campania montes amicos vitibus pulcherrimum omnium Vesuuium, Pulchritudini respondet uertas. Integrum quandoque ex una

vite dolium repleri affirmant. Vina habentur in pretio tum
sapore, tum robore, vinetis latè apricantibus, & Sole per-
coctis, arenoso etiam solo humoris luxuriem de palecente. In-
cendium, nisi aqua domentur, venis excitant, in quo agno-
scas Vesuuium. Prima nobilitas albis, quæ Græca vocitant
peregrina etiam ad vites traducta litteratura. Sanè ijs Græ-
ca fides. Quippe largius epota, dum palato, ac stomacho
blandiuntur, capiti moluntur insidias, mentemque dimo-
uent Baccho perfusam. Laudantur etiam rubra, fucco apud
omnes nationes inclito. lacrymas appellant, funestum
omen Montis in utraque fortuna lacrymabilis. Solum
quamvis vina fundat abunde; olerum semina non respuit.
& nunquam feriata tellus, eodem tempore & vitibus, & se-
minibus pabula, succumque sufficit, quodque captum su-
perat, nullo flumine, nullo ne riulo quidem, aut fonticulo
irrigata. Par in occidentali Vesuuij fronte fertilitas, sed non
vbique constans, nam quād Neapoli iungitur, omnia non ad
fœcunditatem solum, sed etiam ad voluptatem composita.
Montis ferè semper herbescens viriditas, qualem nulla ars
pennicillo imitari, sola natura nutu possit effingere. Cæli sē-
per verna tempestes, quæ omnes anni partes pari amoenita-
te percurrit, Quod causæ est, cur non solum villæ, ac præ-
dia, sed oppida quoque, pagique plurimi quā lateri, quā mar-
gini Montis infstant. Visuntur hic horti lechissimi, arte,
manuque consiti. inter quos longæ ambulationes concame-
ratæ in fornices, buxo myrtoque contextæ in multiformes
aspectsus ductili. Syluzæ aureis pomis refertæ, Vere per hy-
mem in frondibus prope smaragdinis perennante. Fontes
inter gemmea prata pellucidi, aquas per tubos exilentes
marmoreo labro exudante. His Vesuuius blanditijs cineri
præludit, ac flammæ. Quanquam ex eo latere, quo demit-
titur in oppida, Pompeios, & Stabias, ipse sibi constat, ac se
verè prodit Vesuuium. Horret ibi axis exēs; tetrica, peru-
stis, quæ vetus ad hoc incendium spirare, & nouum minari
videantur. Inter hos tamen præruptos scopulos verius, quæ
rupes, virgulta quædam sponte nascuntur; que ignis pabu-
la maximè ad coquendos panes accommodata, non me-
diocre lucrum apportant: vt vel ipsa Vesuuij saxa, dum
flagrant,

flagrant, nobis aurum excudant. Demum ne ipsa quidem vorago fructu vacat, & lucro. Inter ipsos hiatus perforati montis, & terrae dehiscentis abscessus, quæ gemino interie-
cta vertice vallis decubat, pascua lata reperies, & state ale-
do pecori aptissima. Nam, quæ imminent annosæ quercus,
& styrax ingentibus ramis propellunt, mitius inter umbras ca-
dente Sole. Patuere cælo Montis viscera; ut se totum no-
bis euisceraret ad fruges, aurum certè nullo fossore daturus,
si condidisset. Quanquam quæ fodinæ tantum auri conte-
gunt, quantum Vesuvius exhibet? Decies fere centum
millibus aureorum estimatur id, quod singulis annis ex hoc
Monte deuehitur. Tantum in uno iugo ad humanam vitam
præsidij parens Natura constituit. Sed profecto nihil ex omni
parte beatum. Rara omnino apud mortales, aut nulla est
syncera felicitas. Ingentibus bonis ingentia mala eadem
Natura permisit, non (ut quidam rentur) ex parente no-
uerca, & odio planè nouercati, sed sapientissimo consilio
cavens, ne animum inescaret nimia dulcedo fortunæ. Ex
eodem Vesuvio vina, & flammæ; segetes, & cineres; an-
nona, & vastitas; pabula, & clades; vita, & nex. Ambigas,
an plus inde detrimenti uno die, quam uno seculo emolu-
menti proueniat. Non semel arsit incredibili Campania
tius pernicie, cuius toties funus elatum; quoties funereis fa-
cibus præluxit Vesuvius. Huius à Christo nato conflagra-
tiones duodecim ante postremam hanc, quam oculis hausi-
mus, hactenus ex historijs compcri.

*Sueton. & Dio
in Tito.*

*Plin. iun. lib. 6.
in epistol. ad
Tacitum.*

Oros. lib. 7. c.

*9. Nicæp.
lib. 3. c. 12.*

*Cedrenus in
epitome.*

*Zonaras lib.
2. annali.*

*Sabellicus
enn. 1. lib. 6.*

*Io. Boccac. in
tract. de mon.*

Prima conflagratio contigit Anno octogesimo primo, Kal.
Nouemb. hora septima, cuius meminit Suetonius, Dio, Plinius iunior, Orosius, Nicephorus, ac plerique alij. In hac
conflagratione, ut ait Dio, *cinis duas verbes*, *Herculanum*
& *Pompeios*, populo sedente in theatro, penitus obruit. Cor-
ruerant etiam hæ paulò ante sub Nerone, breui postea in-
teruallo instauratae, illata quidem ab eodem Vesuvio clade,
non publicitus per exilientes flamas, sed latenter per inter-
clusos spiritus, ac terra concussionem. Id causæ est, cur hanc
inter Vesuvij conflagrationes non numerem. In quo à veri-
tate deflexit Io. Boccacius in tractatu de Montibus, ubi Ve-
suvianum sub Nerone refert incendium; cum sub eodem
nulla

Senec. in lib.
de terram.

Euseb. in Chr.
Platina in
Bened. II.

Niceph. lib. 22.
cap. 12.

Plin. iunior.
opif. cit.

Abulens. pa-
rad. 5. c. 101.

Horatius in
Poetica,
Xiphilinus in
Seuero Galen.
lib. 5. meth.
c. 12.

Montanus in
vita Galen.

Maiolus col-
log. 16.
Baron. in no-
tis Mart. ad
19. Sept. Mar-
cell. in chron.

nulla incendi; intentione facta, tertæ motum referat Seneca, fortasse ad Neronianas cædes contremiscente tellure, superpressa intra Montem flamma, neque audente Vesuvio certare de saevitia cum Nerone. Lapsi etiam videntur Eusebius in Chronico, & Platina in Benedicto II. quorum alter hoc incendium ad Nertæ: alter ad Traiani tempora referunt; cùm ceteri omnes recenseant idem sub Tito. Neque discripet Nicephorus testatus *Vesuuium euomuisse incendia* cap. 12. sub *Vespasiano*. nam hic vna cum Tito imperauit, iunctis Imperijs fascibus. De hoc eodem incendio loquitur Tacitus, qui, cùm descripsisset Partienopæ crateris fatigatas Annal. lib. 4. Tiberij luxu delitias; *antequam*, inquit, *Vesuuius mons ardescens loci faciem verberet*. Excat ad eundem Tacitum de conflagratione hac Pliniij iunioris epistola, in qua auunculi sui obitum ab obliuione vindicatum, posterorum memorie consecravit. Præter ille classi maritimæ Miseni. cùmque Vesuvianum incendium proprius inspecturus, quadriri Stabias accessisset; inter ignes afflatus intercepso spiritu interiit, scribendi, quam viuendi peritior. Præbuit viro de Natura an optimè, an pessimè merito cum necे rugum Vesuuivus, qui Bassum etiam poëtam nescio quem, vt Abulensis testatur, vorauerat, Aetnæ in hoc quoque æmulator, cuius hiatus Empedoclem condidit.

Secunda conflagratio contigit Anno ducentesimo quarto sub Seuero. Huius meminit è Dione Xiphilinus in Seueri Anno decimo, qui in hunc Christi annum incidit. Huc spectare incendium, de quo quasi de seculi sui lue, Galenus loquitur, facilis est coniectura; cum Seueri temporibus vixerit.

Tertia contigit Anno quadringentesimo septuagesimo secundo. Hanc tertio loco colloco. etenim, qua Maiolus referat Ianuzio compressam adhuc superstite, vt spuriam, ac nullius antiquioris testimonio fultam reijcio. Hanc vero non, vt in notis Martyrologij, Anno quadringentesimo septuagesimo primo, sed septuagesimo secundo, supputandam esse ex eisdem notis colligitur, ubi auctor testimonio nititur Marcellini in Chronico; ; qui hoc incendium non refert sub Indictione nona, Leone, & Probiano Coss. vt per-

30

peram in iisdem notis, sed anno in sequenti Indictione decima, Marciano, & Festo Cosl. ad quem Annum id etiam reuocant. Siganus, & Procopius. Hoc incendium toti Europe formidandum, Bizantinis cineribus nobile, clarus redditum, cum Ianuarii patrocinio extinctum. Cessit exinde Vesuvius velut in aram Martyris, & crepus flammorum periculo terrarum Orbis Ianuarium assertorem agnuit.

Quarta conflagratio contigit Anno quadragecentesimo septuagesimo tertio. Meminit huius Procopius, testatus pluviis cineres in phoeniciz Tripolim decidisse.

Quinta contigit Anno quadragecentesimo septuagesimo quarto. Indicat hanc verius, quod narrat idem Procopius, qui, cum incendium retulisset Anai quadragecentesimi septuagesimi secundi; addit ab eodem Vesuvio illapsum censem Anno in sequenti, & altero e Trii haec per tres annos successere sibi contineti serie incendia, ne nos uno incendio defuncti, periculo etiam, metuque defundos arbitratemur. enim uero crescit quiete plurimum securorum, collecta ex iogorabies, qua in plures annos effunditur: aequem semper tamta vorago clade vnicas satiatur.

Sexta contigit Anno quingentesimo duodecimo. Referunt a Siganio, & (ut idem animaduertit) de hac scriptis Cassiodorus celebrem illam epistolam, in qua grandiori stylo rei magnitudinem assequitur. Porro arguantur erroris iij, qui eandem epistolam trahunt ad conflagrationem anni quadragecentesimi septuagesimi secundi: cum Theodosius, eius nomine data est, regni gubernacula sic aggressus Anno quadragecentesimo nonagesimo tertio.

Septima contigit Anno sexcentesimo octogesimo quinto. Huius meminere Siganus, Sabellius, Platina. Contigit autem sub Constantino, non primo, ut quidam falsò, sed quarto, ut auctor est Siganus. Hanc recente septimam Nam, quam alii contigisse narrant Anno quingentesimo trigesimo septimo, seu potius octauo, Anno post capcam a Belisario Neapolim (si Procopio credimus, ex quo idatij se factentur haustiss) non conflagratio fuit Vesuvii, sed enigius, quo audito, quasi classicum, praeclarissimum, sonum à Monte bellum,

Sigoni de
jmp. Occid.
lib. 14.
Protop. lib. 2.
de bell. Gosh.
Baro. in notis
Mare. lo. cit.

Procop. lib. 2.
de bell. Gosh.

Procop. ibid.

Baro. T. 10.
Enat. in chr.
seculo q.

Sigoni de Regno
Ital lib. 3. Sa-
bell. Enn. 8.
lib. 6.
Platina in De-
nud. II.
Theam. vita
bellic. lib. 1.
colom. 23.
Procop. lib. 2.
de bell. Gosh.

bellum, hoc est, iacentium timebatur, timore, ut exenti
docuit, irrito.

Octana conflagratio contigit Anno nonagesimo octo-
gesimo secundo, ut Signius, vel tertio, ut Baronius. Quip-
pe Mons Aggrauit sub aduentum Othonis II. in Italiam, que
hunc anno adscribit Signius, proxime in sequenti Baronius.
Hoc incendium, ut supra e Petro Damiani narravimus, ma-
iorum Dymonem facibus excitatum, Ioanni Neapolitan-
i urbis Duci, & Pandulfo Capuz Principi funestissima fuit
mortis auspicium, igne Vesuviano evadente in portentum,
ac prope in cometem, clara plerumque sanguine expiatum.
Conflagrationem hanc octavo loco recenso, neque enim
easi admiserim, quam alij obtrudunt in Annum octingente-
simum septuagesimum nonum: cum hanc sponte configi-
apparet ex ipsomet teste, quem producunt, nempe Erem-
perio; apud quem ne tensis quidem huic incendiij sumas. Narrat enim tantummodo Saracenos ad Vesuvij radices ca-
stra posuisse, indeque excusiones fecisse, quod non est e Mo-
te Hammam exarsisse, sed bellum.

Sig. lib. 7.
Ms. Reg. Ital.
Baro T. 10.

Petr. Dam.
in epist. ad
Dominicum
Loricatum.

Bremper. in
chro. Longob.

Baron. Tom.
10.

Glaber Ro-
dulphus ad
eundem.

Petr. Dam.
epist. xii.

Cass. Chro.

Mona contigit Anno nonagesimo nonagesimo tertio.
Meminit Baronius ex Glabro Rodulpho monacho Clunia-
gensis, scriptore illorum temporum. Ad hanc reuocanda
fane ea, que ex Petro Damiani diximus de Guaimario Saler-
nitano Principe, qui, dum proxima post incendium nocte,
cum pellici periculi securis, metuque solitus concuberet;
infelix subito extensus est, Vesuviano igne, Tartarei veluti
prodomo. Enimvero, cum nepos eiusdem nomini ex Ca-
sinensis Chronico, diem extremum obierit Anno millesimo
quinquagesimo primo; constetque auctum decessisse in incen-
dium referri commode potest. si quidem inter obitum aui, &
neporis interiualla temporum sibi congruant.

Decima conflagratio contigit Anno millesimo trigesimo
sesto. Huius meminit Anonymus Cassinensis in Chroni-
co. Neque audiendi sunt ij, qui Capaccii auctoritatem se-
cuti, aliam ante hanc conflagrationem agnoscunt Anpo-
millesimo vigesimo quarto, nam idem dubitare se fateret,
an contigerit sub Benedicto VIII. an sub IX. sub quo cam
ponit Anonymus. cui, tanquam antiquiori, fidem conci-

Anonym. Cas-
sin. in Chron.
Capaccii in
histor. Neap.
lib. 2. c. 8. 1

Nec ipsamet superioris æui veneranda canities :

Vndecima contigit Anno millesimo centesimo trigesimo nono. Ita Falco Beneuentanus, & idem Anonymus Cassinensis in Chronico, qui refert, per quadraginta dies Vesuvius incendiæ eructasse: ne scilicet diluvio aquarum mora temporis cederet, quoddiebus totidem perduravit, haustusque orbem terrarum. Haac Anonymus collocat sub Anno trigesimo octavo. Sed videtur loqui pugnancia: cum dicat, hoc anno incendiij Romæ concilium celebratum de damnatione partis Anacleti, & obiisse Rainulphum, Apuliae Duce: quæ quidem duo euenisce constat anno proximè sequenti: sub cuius fastis refert incendium Falco Beneuentanus in Chronico, scriptor eorundem temporum. Ante conflagrationem hanc consultò aliam omitto, quæ refertur à Leone Ostiensi

*Leo Ost. lib. 2.
cap. 84.*

*Petr. Dam. in
epist. ad Domi-
nicum Lorica-
tum.*

*Sigonius lib. 7.
de Regno Ita-
liae.*

*Baron. Tom.
10.*

Idem. To. 11.

*sub anno millesimo nonagesimo quarto, fatalis, ut Leo nar-
rat, Pandulpho Capuæ Principi. Hæc autem contigit teste
epist. ad Domini Petri Damiani, cuius pñne eadem verba transcribit Leo
nicum Lorica-tum. sub aduentum in Italiam Othonis II. qui incidit in Annum
sive nongentesimum octogesimum secundum, ut probatur
Sigonio, sive tertium, ut Baronio. Neque me fugit, eun-
dem Baronium semet erroris accusare, quod Pandulphi huic
mortem, anticipata plus æquo narratione, retulerit Anno
nongentesimo octogesimo tertio, traducendam ad Annū
millesimum quadragesimum nonum, quo constat Pandul-
phum Capuæ Principem è viuis creptum. Sed profectò, nisi
insimulare velimus errati Petrum Damiani, & Desiderium
tunc Cassinensem Abbatem, postmodum Victorem III. cùm
duo Othones Secundi Imperatores geminari nequeant; duo
Pandulphi, Capuæ Princeps admittendi sunt. Alter, qui vna
cum Ioanne Neapolitanæ vrbis Duce, imperante Othono
Secundo, è vita excesserit inter excurrentes è Vesuvio flam-
mas, sempiternæ vtrique flammæ prænuntias, quemadmo-
dum paulo ante, iisdem auctoribus, narratum est. Alter,
ad quem multò post vita functum Leo Ostiensis, similitudi-
ne nominis deceptus, ea detorqueat, quæ priori Pandulpho à
Petro Damiani, & Desiderio Abate sub Vesuvianum incé-
dium tribuuntur. Nimirum ipsamet antiquitas tenebras
offundit historijs, cùm multa per annorum lapsus intercidat;*

& qua-

& quadam velutifâmosâ vetustatis caligine intra tempora
sum inuolucra condancur.

Duodecima conflagratio contigit Anno millesimo quin-
gentesimo. Huius meminit Ambrosius Nolanus, ex quo
Capaccius. Hanc quidam propterea reiiciunt, quod nulla
à maioribus nostris ad nos, traducente memoria, tam per-
centis incendij scintilla deuenerit. Adduunt deceptum Am-
brosum à cinere, qui sub idem tempus Puteolis depluit. E-
quidem non facile addueor, ut credam hominem, institute
Philosophum, patria Nolanum, surgentem in prospectu No-
le Vesuuium non discreuisse ab urbe Puteolis. Haec conflagra-
tiones à Christo nato præluxere postremæ huic Annis mil-
lesimi trigesimi primi: cuius narrandæ prouinciam suscepimus.
Plures non adnumerantur, quia veras à fictijs excreui-
mus. Nullam ante Christum Vesuuij conflagrationem agnoscit Maiolus: sed primam omnium recenset sub Tito, quod tum è Strabone colligit dicente, nunquam ante incendium Vesuianum auditum; tum à Plinio, qui scriptor naturalis historiæ neque Vesuuium inter Montes incendio celebres collocat, neque eiusdem insanas eruptiones prænoverat, quando in eas imprudens incidit, ignorationem rei status interitu. Verum in re apertissima haec coniecturæ plausè nihil efficiunt. Quippe Plinio Vesuuius excidit, quem non erat calamo nobilitatus, sed funere. Inflammam verò Vesuianam incidit videndi audior, quam viuendi; Dei numen; ac nutum, quem è medio planè sustulerat, flammis vifiscente Natura. Quod verò ad Strabonem spectat, ex eodem oppositum colligo: cùm ibidem animaduertat è cōbustis lapidibus iam tunc Monti adiacentibus præterita incendia coniici. Et verò Berosus (si tamen Berosus, & non aliis quispiam suppositio nomine) incendium Vesuianum omnium ætatum memoriarum antiquissimum refert his verbis. Italia tribus in locis arsit multis diebus apud Istros Cymeos & Vesuuios: vocataque sunt à Lanigenis loca illa Palensana, id est, regio conflagrata. Collocat autem hoc incendium sub Anno trigesimo secundo Aralij Assyriorum Regis VII. qui vixit anno Mundi bis millesimo, centesimo nonagesimo septimo diluij quingentesimo quadragesimo primo:

Maiolus col-
loq. 16.
Strabo lib. 5.
Georg.

Plin. lib. I. c. 7

Berosus an-
tient. lib. 5.

ut non multò post diluvium aquarum has ignis excusione, veluti prænuntias haberemus ignei diluvij, classidentis vitæ humanae fabulam, conflagratione Orbis terrarum. Huiusmodi incendium eodem fere tempore evanisse traditur, quo aduentus Phæthonis in Italiam. Quamobrem ansam existimatur dedisse fabule, quod Phæthon solaris currus auriga nouus, deuios equos tractandi necius terras perusserit, quibus adumbribabatur Vesuvianum incendium, Solis, ut purabant, solito ardenteribus radijs excitatum. Hec ex Ioanne Anno Berosi interprete. Neque Berosus, aut quisquis auctor ille sit apud Possevnum, & plerosque suspecte fidei, incorruptis testibus destituitur. nam Lucretius ira cecinit.

*Io. Annus
in locum cit.
Berosi.*

*Possevnum in
Bibl. lib. I. c.
16.*

Lucre. lib. 5.

Qualis apud Cumas locus est, montemq; Vesenum.

Oppleti calidis ubi famant fontibus auctus.

Quamvis hunc locum alter legant alii, reponentes perpetram contra metri leges, Misenum, pro Veseno. Florus etiam refert, prope Nolam obcessos à Clodio Glabro in bello seruissimos, per causas Vesuvij sauces viteis funibus occulsi lapsos, repente in hostes irrupuisse improuidos, nec opiantes. Causa ergo iam tunc per parentes sauces ad impenetrabilem voraginem aditum præbebat Vesuvius, non dubium antiquioris conflagrationis indicium. Strabo preterea fertilitatem camporum, qui sub Vesuvio iacent, cineri adscribit sepius in ea loca delapsos. His accedit Vitruvius testatus, incendia Vesuvij antiquitus abundasse. Adstipulatur ijsdem Diiodorus Siculus. Qui quidem omnes floruerit sub Augusti imperio. Addit Diiodorus, campos Phlegreas dictos à celle, qui olim plurimam ignis Aetna inflata cuam, nunc Vesuvius vacat. unde liquidò colligas, Montem hunc antiquissime Phlegram dictum, campos Vesuvianos, Phlegreas, assentientibus Strabone, & Plinio, & quibus id hauit Sabellius. Hi (ut idem animadserit) campis sunt illi Phlegrei, quos mendacijs Græcia insperfit suis, cum cecinit, bellum in ijs à Gigantibus contra Deos, de bellatis primis ab Hercule, qui ibidem Herculanum condidit, tam fulmine, & igni hac illac deflectis, fulmina, & ignes etiam num regeneribus aduersis Cælius. Inaque ex antiquissimis conf-

*Vitruvius lib.
2. c. 6.*

*Diiodorus Si-
cucus lib. 4.
Bibl.*

*Strabo lib. 5.
Plin. lib. 3. c. 5.*

gratio-

59

grationibus Mons tuo sedes Gigantei belli confusus, & Phlegra dictus, postmodum Vesuvij nomen accepit, quae vox, hausta fortasse significatione ab antiquioribus Graecis linguis sonibus, idem significat (vti testatur Galenus) ac ignem emittens: vt insicu[m] Monti huic incendiam ipsamet faciat, ac spiret nomenclatura. ac tum demum ignem emittere desinat; cum desierit esse Vescuus. Meminere etiam Vescuvianaz flammaz inter Paeres, Boethius, ac Tertullianus: ille his verbis,

Galen. lib. 3.
mesh. c. 12.

Borh. lib. de
consolat. mo-
r. 4.

*Aut ruptis quoties vagis caminis
Torques famulos Vescuus ignes.*

Tertullianus verò in Apologetico contra Gentes, vbi Christianam religionem ab ea calumnia vindicans, quod calamitates Romano imperio importasset, nec Tuscia, inquit, atque Campania de Christianis querebatur, cum Volfinior de Calo, & Pompeios de suo Monte perfudist ignis. Hæc illæ è quibus non obscurè aliequi conjectura licet, Vescuvianum incédiūm ante Christum; quo etiam conflagravit Pompeij, cui oppido familiare malum conflagratio. Quippe si id, quod Tertullianus recenteret incendium, contigisset post Christum, corroboraret eo arguento ethnorum calumniam, non encuaret. Denique controversiam dirimic Dio, qui narras *Dio in Tito.* incendium à Vescuio excitatum sub Tito, aperte testatur, *hec in eo fieri quotannis fieri solere.* Hinc arguas multò sapius, quam adnotauimus; aruisse Vescuum. Sed minora quidem incendia, quibus ob affiditatem animus occuluerat, ab historicis neglecta: clariora vero luci, ac memoris mandata, & veluti fauilla transmisæ ad posteros. Inter ea omnia postremum hoc, quod adhuc vivit incendium, non postremum obtinet locum. Conuenere in id unum, quæ a populo veteres annales in ceteris distributa reperio, pluia cinerum, iactatio lapidum, torrentes ignei. Illa singularis, & quæ priorem memoriam superant, Vesuvij bombus auditus non in Apulia solùm, ac Samnio, sed etiam ultra Adriaticū in Dalmatia: lapis pluvius non modo, vt sub Tito, in agro Vescuviano, sed procul quoque in Melphitanoo, vbi ferro insuper pluit, & chalybe: cinis ultra primam aëris regionem excedens, & ad decem sere milia passuum supra Montis apicē

etatus, mathematico Quadrante altitudinis exploratore.
 Fons prope Pompeios in coenobio monachorum & Recri Celestini simul aqua manans, & igni, parua quædam Montis per id tempus flamma, & vnda debacantis, effigies aquarum vna cum ignibus erupto, que sola vastitatem importasset: ignis indeptus maria, & in vndas, quasi in alienam ditionem, intrusus, per decem dies, & eò amplius exarsente fluctu; hæc profectò antiquitati nota, futura fortasse posteritari vñica. Illa etiam admirabilia, aequæ ante via audita. Quercus duæ è Monte diuulsa, & halitu igneo inviam publicam exturbata inter Herculatum, & Pompeios, radices ibidem subito iecerunt ex se, flamma ipsa veluti conserere condiscente. Arbor alia eradicata, versas caloradicum fibras ostentat, ramis terræ suffixis, inter clades Naturæ lusus. Prædium integrum prope Herculatum cum arborebus, pecudibus, casis; è sedibus diuulsum suis & atque inlatum elatum, mox eodem spiritum ductum longius: ut mutantis vicibus, cum ignis tellure desflueret, tellus per aerenem volitaret. Non desuit aliquid inter tot lacrymas risu dignu. Cella vinaria, dimora ex agro Nolano, procul inde ad Palmæ planitem integræ vñâ cñm dolis traducta, quæ sita, reperta. agnatum solum, parietes, fores, dolia. Solum integrum. parietes erecti, fores obsignatae, dolia intacta, sedem non fortunam mutauerant. Quod subdo, minus ad speciem, sed non extra ostentum. Vidi ego Herculani, quæ inter bicuminatas flamas obdurnerant, mella planè saxea, nouo prodigio priscis aduersante, neque ut olim, mel de petra, sed è melle petram reddente. Allatum est etiam humanum caput, quod speciem lapidis induerant, tanquam è lapidicina recens excisi, caput hominis dicebatur. lapidem ego esse, iurefirando affirmassem; nisi minuta etiam linea menta vertices, &, quæ nulla configi arte poterant, ossiculorum vertebrae fidem miraculo ita fecissent, ut circumferri inhumatum religioni duxerim. Ouidianas metamorphoses, & Niobem quasi Gorgoneo Meduse aspectu obuersam in lapidem, fabulis decentatas, inter historica prodigia compari, non iam Silari summine, ut auctor est Plinius, iniecta omnia reddente lapidea, sed ignea, & bicuminato torrente, iam vero,

verò, quod ad peractum attinet, nescimus prefecto maiorum memoriam clade nostra. Oppida Pompeios, & Herculanum nequimus. Veseuo conflagrantes, Tito imperante, cœrera. Nihil de pagis alijs traditum. Contumulati nunc cum Pompeijs, & Herculanio multi pagi, atque oppida condonatae cladem. Plures, quam triginta, numerantur. S. Georgij, S. Sebastiani, Boschi, Massa, Nonella, pagi sunditus perierte. Nihil postea in his flammam evasit, non domus, non casa, non arbor, non stipes, non res, non ræquia. Octavianum, oppidum Octaviani. Medicei ditioni subiectum, Octaviani Augusti hospitio nobile. Retina, Porticus, Trochia, Pollena, Summa, à quo oppido Mons apud Italos appellationem accepit, magna ex parte veldiruta, vel sepulta. S. Anastasius, Barra, Leuco petra, non fuere sine querela. Nole amplissima Virginum coenobia collapsa: plurimi, & tamen spoliata imbricibus testa non tegunt. In pagis Mariliano, Brusciano, Cisterna, Siciniano, Bomiliano, Castrenquo magna ex aquis, & cinere clades accepta. Mitto Montemfortem, Abellinum, Tripaldam, Foriaum, Solophram, aliaque oppida non pauca, quæ, quamvis procul à Vesuvio distent, prætentissima tamen damna fererūt. Quinque ferè millia hominum hoc incendio extincta ereduntur. Tanta internicie iusta divini Numinis ira parentatum est. Iactura bonorum, quam auget præcipue agrorum valetas, & armentorum clades, tanti & peritioribus estimatur, ut magnitudo ipsa minuat fidem. Supputatur summa bisecenties centum milium aureorum. Ita in eo lapidum iactu dilapidata bona Campaniæ pene totius: & tot seculorum opes in unius diei rogam congestæ. Evidem, quid de tam ingenti iactura omnino, & adamassum sentiendum sit, non decerno. Expendat quisque pretium ad suæ lancem prudenter. Illud generatim affirmo, quod à cordatis sibi prius audito, in ceteris famam dicendo inualescere; in Vesuvianio incendio minorem esse famam, quam flammam. Neque id mirum. Nempe Vespinius (ut ille, qui olim Diana famam incendit (famam sibi captavit à flamma: quæ tamen ne ipsi quidem pepercit. Integrum perstare ex utroque latere Montem, dum flammis cetera dicit, minentur Cassiodorus, &

*Cassiodor. lib.
var. ep. 50.
Dio in Tito.*

Dio.

Dio. nunc sonus prius in ruinas montium incubuit, quam sub
ibi parator suam. Erat Vesuvius, ut modo diximus, biceps,
geminis, ac prealtis rupibus in calum crevus, atque in eo
vertice, quo mari subiecto imminebat, vorago quædam
spectabatur per exigua, qua nihil de acuminato, ac veluti
rurbanaro fastigio detrahebat. Hac si Octavianus oppidum inco-
lis, quæc re sacrum habebant, habenda est fides, paucis ante
confagationem diebus obstruere est, lateribus inter se co-
cunctibus. Omnia quippe venatores in summo Monte plo-
na, & aquata se reportisse restantur. Que sedita obstruere
profecto admirabilis, oriri aliunde non posuit, quam à sub-
terraneis spiritibus, qui substratura voragini solum ad Montis
visque cacumen exulerint, hia cumque præcluerint. Hinc
factum arbitror, ut flamma, cum se viro coepit in cendium,
non è fastigio, sed (ut plerique constanter affirmant) qui re-
tentius, ac propius inspexere) è lateri Montis cfumperet,
nouis hiaticibus patet factis. quibus postmodum materia de-
cidua facile appletis, flamma, ac spiritus, dum in sublime
tolluntur, ac priori recta voragine, pristinum exitum re-
tentant, ipsum Montis apicem exturbarunt, quasi obrenca-
to Vesuvij capite in ipsa molitione criminis. Concessum sa-
nè communis ruina solarium, supplicium eius, qui intulit:
& si substantiam cladem iocari. Hec amarius, Mons tanquam
publicus incendiarius mutatus est. Iamque ex occidentali
lateri sine ullo culmine appetet, magna etiam sui parte deie-
cius. Ducentis serè quinquaginta passibus geometricis, si
cum altero Montis vertice conferatur, decubuisse Mathe-
matici deprehenderunt. Desuenerat olim flamma in montis
viseera, innoxij ijs que preminebant: nunc apex & collum
euauere, tūc euiscerato, nunc decurtato Vesuvio. quantumq;
aceruit hiatui, tantū de monte decrevit; plane in voraginem
decosuro, si viterius flamma graffetur. Non desuere quidam
paucis ante diebus auti procumbere ad os varaginis, qui af-
firmant eam solo terminatam, (quātum oculo rūdice coiici
poterat) mille serè passus defidente infra crepidinē: fumū no-
uem ibi è caueis in sublime submittit magno montis murmu-
re, illique simillimo, quo inter caminos crepitare solet ignis
dum situat fumos per foramina turbines, multi colores al-
surget.

surgere, quæ nigritantes, quæ candentes, quæ subuirides, quæ subruſos pro materiæ discrimine, vnde ducuntur: primum ferri diductos; tum ſenſim coira, donec circa Montis cacumen coalescant in nubem: à qua nos adhuc cineratam procellam, atque iambres igneos formidamus. Hic status Montis, dum hæc ſcribo.

Cauſa, & origo conflagrationum, ut extrema narratione ad hanc tandem accedam, à quibusdam refertur ad congreſſiones, aspectusque syderum: nimirum cum exorbitans octauus circulus in Martis afflatum igneum incidit. Ego imbecillis eſſe duco ingenij, ad latentes, & generales cauſas confugere in ijs, quæ apertas, & propiores agnoscunt. Si namus, queso, sydera ſcintillare innoxia: & incendiarum terris deprehensuri. Cælum tanto crime liberemus, Astrologis astra inculantibus à quibus ipſorum mendacia verius accuſentur. Alij, vindicato ab ea calumnia Cœlo, cauſam subterraneis ignibus tribunt, Vesuvij viſcera exdentibus quæ ex ea, & exuſta cogatur regerere. In hanc, quia plana videtur, captuque perſilia, multi pedibus iuere ſententiam: à qua ego magna ex parte diſtentio. Non infiſior, multa loca ſubterraneis ignibus ardere. ſed aio ea, quæ ſic ardent, loca die, noctuque vicifim ſumum, ac flammam exhalare. Ita montes Olympus, & Theon in Aethiopia; Chimæra, & Hephaſtij montes in Lycia; Cophantus in Baetis, Cestia apud Medos, Argeus in Cilicia, Hecla, & Helga in Islandia; Vulcanus in iſulis Aeolijs, Aetna in Sicilia, & ne longe diuager, Puteoli ipſi prope Vesuvium. In hiſ ſere ſumus appetit interdiu, & ſaltem noctu flamma colluſet. Quod animaduertens Aristoteles, *Flagrant*, inquit, in *Medijs*, &

Pſittacina gentis, ac *Perſidae confinio ignes*; *quos quidem interdiu, noctu percepere licet, qui vero in Pamphylia cremant, noctu duntaxat percipi poſſunt*. Vehementissima vi est ignis, dum caminis occcluditur; & mox, ſado ſibi ſpiramento, foras erumpit. Porro Vesuvium ſvidemus per integræ ſecula conquietere, nullo inquam flammarum, nullo fulmi vestigio. Quis credat, ignem perpetuo ſub eo ardere conſolipitam, ac nullo ſe prodentem indicio, exitandum, per ſecula? Clauditur intra Vesuvium via iugis bituminis, nitri,

*10. Annus in
Beroſi antiqu.
lib. 6.*

*Plinius lib. 3.
c. 106. Arist.
de admiran.
audit. 33. &
123. Minolus.
coll. 16. Co-
nimbi in Me-
teor. truct. 12.
c. 3.*

*Arist. de adi-
mir. 33:*

nitti, sulphuris. si eterna ibidem remittere clauderetur: cur per tam longas moras à paratissima sibi materia temperaret? Nunquam sane otiatur ignis: admiram escam corripit incredibili voracitate, rerum heluo: neque profecto, quasi secularibus pactis inducijs, tamdiu abstinisset à clade, si tamdiu sub Monte vixisset. Quod vero scribit Amprosius Nolanus, consueisse aliquos Augusto mense se in vaporaria conferre ad Vesuvium; id referendum non est ad flamas, quæ indidem perpetuo fumum exhalent; sed ad vapores spiritibus calidis immixtos, sulphureo infusos halitu: qui capitem exiccando, tum etiam roborando hauriuntur salubriter. Equidem non negauerim, perennes aliquando ignes artifex sub Vesuvio: sed per idem tempus fumo, flammaque se prodidisse arbitror, eodem plane modo, quo Aetna, montesque ceteri, qui ignes nutritiunt. Luculentissimum huic sententiae testimoniū serunt Dio, Solinus, Procopius, Florus, Cassiodorus.

Dio in Tito,

Solin. c. 40.

Procop. lib. 2.
de de bell. Go.
zh.

Dio in Tito de Vesuvio loquens, *Fumum*, inquit, *interdiu, noctu flammam reddit; ita ut in eo suffimentacuis generis fieri semper videantur.* Solinus, quod, inquit, in Campania Vesuvius, in Sicilia Aetna; hoc in Lycia mons Chimera est, nocturnis astibus fumum exbalans. Procopius inter cetera, quæ de Vesuvio refert, ignem, inquit, ex ima parte existere qui quis poterit conspicari, qui in eius voragine supernum os ausit procumbere. inde & flamma in se met confusa altius excitatur: nulli tamen eius regionis hominis negotium exhibet, Florus Vesuvium esse affirmat Aetneis ignis imitatem. Denique Cassiodorus in epistola, quam prælibauimus, Vesuvium appellat *perpetuum fornacem, arenas emittentem puniceas*. Cùm igitur multis ab hinc seculis neque ignis, vt antea, conficiendum se præbeat per os voraginis; neque inde vicissim per diem sumus, per noctem flamma reciprocem: iure coniici potest, Vesuuij subterraneos ignes per plures, & ingentes excursiones auolasse. atque adeo, cùm nullum, nisi per interualla seculorum, sumi extet indicium; nullum ibidem perpetuo ignem occludi, sed prævio materiæ apparatu per interualla progigni. Hujus originem inde petendam duco, vnde origo petitur ignis, qui è aube proficit, quando in tonitrum, ac fulmen eliditur. Ne
b es

Florus lib. 1.

cap. 16. Cassio.

var. Epist. 50.

bes quippe crebrius; quam Montes, suis quoque exarde-
 scunt incendijs; quæ hoc ferè modo excitantur. Tolluntur
 spiritus calidi vi Solis è terra, aquofis immisti vaporibus, at-
 que vñā quodammodo peregrinantur. dumque in aëris re-
 gione media, vbi grando, nubesque gignuntur, incremen-
 te frigoris constipati vapores humidi concrescunt in nu-
 bem: spiritus, quasi hoste obſidente, per antiperistasis in-
 terſeſe eocunt, & collecta viacrius incaleſcunt. Ut inca-
 luere, laxantur: nam calor partes laxat, quas frigus adden-
 fat. laxati ſpatioſorem ſedem expoſent. nubes, ne perrū-
 pant, obſiſit. illi ad latera nubis elifi, atque ipsamet conſili-
 atione, ac mox succensi, nube tandem disrupta, eduntur
 in tonitrus, micant in fulgetra, erumpunt in fulmina, ter-
 rores mortalium, excidia currium, clades montium, Eidem
 planè cauſa Vesuuiana, quæ identidem existunt incendia;
 adſcribenda censeo. Par conflagrationis & triuſque conditio,
 & eius, quæ intra nubium, & eius, quæ intra terræ viſcera,
 gignitor. In hac quoque Mons intonuit: micuere fulgetra:
 exertati lapides ignei, vera fulmina. In eruptione fulminum
 concuſſio aëris; in eruptione Vesuuiana terræmotus conti-
 gere. ex eadem autem cauſa proficiſci docet in meteorolo-
 gicis Aristoteles *in terræmotum, in nubibus tonitrum.* Arist. lib. 2.
 Delitet intra Vesuuij recessus, perennis non quidem ignium, meteor. ſum. 4
 ſed calidarum exhalationum copia. pars ē vicino mari ſuf-
 funditur: nam ijs mare abundat, vnde ſalſedo. pars ē cauer-
 nis Puteolanis traſmittitur, breuiſſimo interuallo diſiunctis;
 quæ perpetuis ignibus aſtuyant. pars intra Montis gremium
 virtute Solis efficitur: qui, que madmodum aurum, argen-
 tum, ac metalla cetera, ita etiam in terræ ſinu ſpiritū pro-
 creat, ſiue ſolari calore per meatus traducto, ſiue latenti, &
 occulta vi. Quapropter Aristoteles, à Sole, inquit, *in terra*
multus quidem extra, multus quoque intra fit ſpiritū. Co- Arist. lib. 2.
 probat hoc idem olei ſcatebra, quod circa Porticus per la- meteor. ſumma
 tentes caueas ē radice Montis emanat, morbis frigidis le- ma 3. c. 2.
 uandis aptiſſimum, calidarum exhalationum index, quæ
 Montis gremio confouentur. Itaque, cùm ſpiritū Vesuuij
 penetralibus occluſi, atque expiratione intercepta veluti
 strangulati, ſeſe foras efferre contendunt: ita cientur; ve
 multo

Arif. ibidem

multo acris recalcane: ita recalcunt, ut exardescant; ita exardescunt, ut tandem disrupto Monte in flamas erupant. Hanc incendiorum causam in libris Meteororum insinuat Aristoteles, qui, *terra, inquit, erupta, exiit spiritus multus, & fauillam, ac cinerem eleuauit, & Liparaeorum ciuitatem existentem non longe, omnem incenerauit: & ad quasdam in Italia ciuitatum venit. etenim factigens in terra hanc putandum est eis causam.* Sed quoniam hec spirituum copia multis est infusa montibus, à quibus nullus creator incendium, potior aliqua indaganda est ratio, cur conditi intra Vesuvium spiritus conflagrent, idque non semper, non sepe, sed per longissima internalla. Tria sunt, quae rara, sed magna Vesuvio incendia pariunt, cavernarum vastitas, soli tenacitas, bituminis & sulphoris copia. Cauernosum esse Vesuvium oculi comprobant defixi ad hiatus, quos aperie. Olim perduelles à Clodio obsecros, per Vesuvij caverinas elapsos, paulò ante narravimus ē Lutio Floro. Ingentes in terra Vesuvium caui & subterraneis ignibus ortu, duxere, saxa excavante flamma: quæ tandem elepsit eis, exeso Monte, ac prope exossi relido. Inde cavernarum innatas, in quibus, cùm liberè spiritus dissipari possint, non adeo pertinaciter eruptionem meditantur, ac fugam: donec per seculorum spatia numerosores, ne cavernarum quideam vastitate contenti, ad superni aeris immensitatem adirent. Hinc perduelliones, tumultus, eruptions post secula. His ita se spiritibus longo anno cavernosus Mons ingurgitat; ut identidem cogatur euomere. Non latuit ratiō: hac Aristotelem, solertissimum causarum latentium indagatorum, qui de terra montibus agens, *Quicunque, inquit, loca habent, quæ subtus lava, multum suscipientes spiritum, conserviuntur magis.* Eadē autē materia, quæ dum terrae motus cier, parturit; dum perstat, parit incendia. Huc accedit soli tenacitas. Siquidem siccum est Vesuvianum solam, perennax, pumicosum, argillosum, arenosum. Testantur id aenea, quibus adeo largè pluit in agro Barienfi, ac Melphitanō; vel littora crederes exarenata. Testantur Vesuviana via, viuida, neruosa, generosa, quæ diluta non eneruaneat; per mare duecta, vires etiam ab aquis accipiunt. Testantur denique

denique solum ipsum bibakum, aquas pluvias quam citissime
exorbens, nullo recentium imbrum seruato vestigio. Cum
igitur orta, è siccitate durities expirationai obfistat: sit, vt
perditissimum spiritus reperiant exitum: &, cum reperiunt,
ipsamet duricie soli obluctatis vechementius excandescant.
Hinc per interualla rara conflagrations maxima. Deniq;
in idem conspirat oleaginea, & bituminata materia: quam
Vesuvius tanta copia exegit, vt bituminis torrentes decur-
serint. Bitumen facileflammam & concipit, & nutrit. quip-
pe Napheha, genus bituminis, teste Plinio, non fecus ac ma-
gnes ferrum, procul ad se igneum pertrahit. Ita Jasonis pel-
licem à Medea simula crematam, fabulis tradidere Greci,
igne in coronam napheha illicam insiliente. Bituminis co-
gnitam igni naturam ostendit lacus Asphaltites. Hic, vt
animaduertit Iosephus, situs in regione Sodomorum, qua
incendio periit, bituminis magnam vim emicet aque super-
naturalem. In Apollonia quoque bitumen fossile nasci, nec
longè ab ea regione ignem omnibus annis temporibus flagrare,
auctor est Aristotheles. Demum à bitumine Babylonico igne
constantissimè detinaci, neque aqua extingui, sed vel ceno,
vel aluminine, refert è Leandro Maiolus. Quodlibet vero bi-
tumen, si se mel inarserit, flagrare inter aquas, testantur Co-
nimbricenses; qui de hoc eodem ignis genere interpretan-
tur id, quos Tacitus refert, sub Nerone igni terra edito vid-
los, arua, vicos, pa;ssim corruptos. neque extingui posuisse:
nos, frimbras caderent; nos, fistuvalibus aquis, aut quo-
quis alio bamore mitterentur: donec inopia remedij, agrestes
quidam enimus sexa iecers. Hoc idem de Vesuviano bitumi-
ne semel accenso experientia docuit, noua vndarum cum
flammis commercia paciente Natura. Materies hac bi-
tuminata superioris status conflagrationibus egesta, deano
per temporum moras erat, nono tempore semina incendio
sofficit. Bitumini sulphurea quoque infernuat venæ: ve
apparet e lapidibus, quos Mons effudit, plerisque sulphur
stentibus. Ex his causam odoramus incendijs: cui incipien-
do sulphur aptissimum, nutriendo bitumen. Hanc earum
conflagrationum originem, quas in Vulcano, & Aetna per-
petuo, in Vefuvio Sabinde experimur, agaq; Abulensis,

Plinii lib. 3.
c. 105. et lib.

ibid.

Iosephus do-
bello Iudaei.
lib. 9. c. 9.

Arist. de adm-
audir. 1. 2. 3.
Maiolus collo-
18. Conimbr.
in meteor.
trad. 1. 3. c. 1.
Tacite. lib. 1. 3.
annal.

Abulensis pa- dum alt, modum quo ea frunt, talem esse, quia quilibet ho-
rad. 5.c. 103. rum montium multas concavitates sulphure plenas habet; &
 inflammatur sulphur in aliqua earam, & dum illa combu-
zest. hist. li. 4. Idem do Aetna lustinus tradidit, qui philosophico tale insper-
 gens historiam, Ignibus, inquit, generandis, nutriendisque
 soli ipsius naturalis materia. Quippe intrinsecus stratum
 sulphure, & bitumine traditur. Que res facit, ut spiritus
 cum igne inter interiora luctante, frequenter, & compluri-
 bus locis nunc flamas, nunc vaporem, nunc fumum eru-
 cit. Igitur, ut compendio cuncta complectar, calidispiri-
 tus in eauernoso Monte magna copia per seculorum diuturni-
 tatem aggesti, ac tenacissimo solo constricti, per antipe-
 ristastim eo, quo ante diximus, modo exarsere: & bitumina-
 tam, ac sulphuream nacti materiam, illa miscuere inter Ve-
 suuianas venas incendia, que Monti ruinam, mortalibus exi-
 cium, vrbibus excidia importarunt. His ea omnia, que in
 hac conflagratione vidiimus, distribuenda sunt causis, terrae-
 motus, cinis pluuius, lapis deciduus, torrens igneus, inun-
 datio. Exitere terrae motus, concusso solo: dum spiritus, non
 dum laxiori aditu patescat, in latera Montis incurrent.
Arist. 2. meseo. Terremotus enim, teste Aristotele, sicut maximè propter
Summa 3. c. 2. angustias. Magnus porro inter terrae motum, & incendium
Arist. ibidem. nexus est. quandoquidem, ut eidem probatur Aristotelis,
 Causa terrae motus est spiritus, cum intro forte fluxerit, qui
 extra exhalat, exhalat autem quandoque iactatione ipsa,
 atque atritu succensus. Quamobrem, ut adnotauit Beron-
Beron. lib. an- sius, sub Pbaebonte Rege secutum est incendium post ter-
tio sub Rege ramotum: Declarat hoc Aristoteles exemplo perito ab hu-
Asyriorum mano corpore. Quemadmodum enim in hoc, cum ardor iact-
xvii. ualefcere coperit, eadem & tremoris causa est, & febrium:
 ita spiritus intrat terram inclusi & terrae motus pariunt, & in-
 tendia. Oportet enim (verba sunt Aristotelis) intelligere,
Arist. ibidem. quod sicut in corpore nostro & tremorum, & pulsuum casu-
 fa est spiritus, qui intercipitur, virtus: sic & in terra spiri-
 tum similia facere: & hunc quidem terrae motum velut tre-
 morem esse; illum autem veluti pulsum. & sicut accidit sa-
 pe post mixtionem (per corpus enim sit velut tremor quidam;

nam transfertur spiritus deforis intro simul totus) talia
sferi & circa terram. Differt porro in hoc Vesuvianus terra-
motus a tremore , qui existit e sebribus: quod hic quidem
est a spiritibus e partibus extimis intro accitis: terramotus
autem, qui in Vesuio contigit, ortus est a spiritibus ex imo
Monte foras euocatis. Exitere quoque pluia: cinerum
quia cum ignis montanas inter fornaces coepit ardescere,
multa exhaustis in cinerem . qui primò nube sumea evectus
qua sordidior, qua candidiore, ut cineris plus, minusue su-
stulerat; tum hinc alio vi spirituum asportatus; demum siue
atibus deficientibus, siue in aeris media regione, accre-
scente frigore , suo ponderi redditus, in pluiam decidit,
quandoque chalybe, ferro, argento etiam permisus: ut con-
rundem metallorum venas in Vesuio deprehenderes, &
argentea secula sperares post ferrea, Monte ipso sponte pro-
dente, qua texerat, & accolarum inertiam accusante. Ita
pluissim olim piscibus, Athenaeus tradit, a ventis mare depræ-
dantibus veluti aucto pecore , & disiecto. Exitere insuper 8. cap. 2.
pluiae lapidum , diuulis ijs flamarum vi , atque una cum
spiritibus eodem impetu exritis eo fere modo, quo e nube
igniti lapides , atque e tormentis aeneis quandoque saxeus
imber extruditur. In his, conciti lapides, ut egregie Ari-
stoneles, patiuntur, & non agunt: spiritus vero ut principissi.
Dum imbris lapidaret, magna vis cecidit eius lapidis, quem
specularem appellant, nitentis, pellucidi, ac prope crystal-
lini , inter tot incendia , & clades in eo veluti speculo hu-
manas vices repræsentante fortuna. non defuere etiam pau-
ci aliquot lapides, aureis venis interliti, irrite cupiditatis in-
icitamentum, auro perniciosius effuso, quam flamma. Exitere
præterea torrentes igneis, ingenti bituminis, ac sulphuris, li-
quescente vi, ac veluti in Auvium ignoum exudante. Bitu-
men quoque superfusum cum arderet, faxa cliquauit. In-
quo sensu Maronianum illud accipiendum est.

Vidimus undantem ruptis fornacibus Aetnam

Virg. 1. Geor.

Flamarumque globos, liquefactaque voluere saxa.

Aug. lib. 4. de

Huc etiam respexit Augustinus dum refert, ex Aetna verti-
cibus quondam torrentis vice, flamarum flumina cucur-
risse, Bitumine eodem, quo præduri lapides colliquefaci-
tare.

effectum est; ut molia lapidescerent, igne tenuissimo per-
 meante, neque absidente partes, sed exiccate. Ita eadem
 Solis vi coenum obdurescit, nires liquantur. Porro bitumi-
 nis ardentes riuui, connotati in globos, ac veluti fluctuantes,
 transuersim, non recta ciebantur, nempe à spiritibus igneis
 intercursantibus adacti, igni fulmineo, quem cum tonitru-
 nubes efferrunt, persimilibus. quippe fulmina veluti erra-
 bunda in obliquum agi; obseruant Meteororum periti. Ce-
 terum alia quoque miracula, fulminum in igne Vesuniano
 suspeximus; perniciatem illi tantam, ut non fugam modò,
 sed ipsas quoque cogitationes præuerteret; delecta ea potis-
 simum, quæ obsestebant, ijs, quæ cedebant, innoxij; non
 paucos etiam intercluso spiritu examinatos, ut in fulgetris
 solet accidere, nullo, aut leuissimo relicto confagationis
 inditio; haustos in finni matrum liberos, parentibus in colu-
 mibus; arsisse lodiculam, proxima cultitra intacta. Hæc, &
 alia pleraque id genus, tenuissimæ flammæ celeritatem de-
 clarant fulmini non ab simili. Exitere denique inundationes
 quæ alia, & alia in alias, & alias causas referenda sunt. Inun-
 dationes, quæ contigere post pluuias, ab ijsdem suam agno-
 scunt originem; etenim aquæ pluiae, quæ ante exiguos di-
 ductæ in riuulos per plures tramites demitterebantur è Monte,
 obstructis alto cinere, aliaque decidua materia montanis vijs:
 simul aggredi, quasi collectis undeque auxiliaribus copijs:
 sensim extreuere in torrentem, qui prætractis elicibus, nul-
 lo certo delatus alio, quocunque incidisset, agris, atque
 arboribus exitium importabat. Prima vero inundatio, quæ
 altera ab ortu intendij die, pluiae adscribi non potuit; cer-
 te aquis ab ipsamet Montis alio effusis tribuenda est; quæ vi-
 halius elata è nouis hiaticibus, quæ data porta, exiliere, ser-
 uata flammis bituminatis fide. Sunt, qui afflent, vidisse
 se riuos igneos aqueis intercurrere, & supernatantem flam-
 mam, aquæ quasi vehiculo deuehi, aduersario elemento in-
 triumphalem quoniammodo fibi thedadam conuerso. Effudere
 se simul flammæ, & aquæ è Vesuvio, modo planè consimili,
 quo elisis nubibus, dum inardent fulmina, funduntur pluiae:
 quo allusisse videtur Iſaias ijs. verbis, Utinam disruptores:
 celo, & descenderes aquæ arderent igni. Mons sigur in ma-
 bem.

bem, sonitus in tonitrum, flamme in fulgetra, igne lapides Bero. lib. an-
in fulmina, aquæ in pluuias euasere. Neque insolens, vi-tig. sub Bege-
lidorum spirituum, quemadmodum siccantur quandoque flu-ffy. XVII.
mina; dum, ut obseruat Berosus, apertis ostijs montium
Conimbr. in
aque in alueos regrediantur, atque intra priores angustias
resorbentur: ita laxatis terræ measibus, nouas fontium, ac
meteora strab.
fluminum scaturigines prodire. Namque in bello Mitrada-
tico prope Apameam Phrygiæ urbem, terræ motu concusso
tellus nouas paludes, fontes, fluvios edidit. Neque id reti-
cuit Aristoteles, cum dixit, aquas erupuisse, factis terræ mo-
tibus. Utinam idem contigisset in Vesuio: & qui manare
torrente occuperat, perennasset in flumen: aquas ab igne
mercaremur, beneficium à clade. Hæc de historia, & cau-
sis incendij Vesuvianæ; quod quidam in spem, quidam in me-
tum trahunt. Non desunt, qui bene omninentur. Aliqui
Ignem, & Aquam, principia rerum omnium prædicant: ideo
exutibus igni & aqua, tanquam bonis omnibus, interdici:
ideo sponsis ignem, & aquam præferri solita, auspicium sce-
cunditatis: ideo à Lactantio pronunciatum, igne, & aqua
vitam humana evanescere: ignem soli homini datum: igne
nos vitæ, qui caeleste animal sumus: quoniam ignis è celo est.
Igne adiiciunt primum mortales cœpisse conuiuere; igne è
nubibus missili Ceraunias interdum pretiosas deferri, ac ve-
luti gemmeam tempestatem: igne Zoroastrem absumptum,
transcriptumque illico ad superos, quasi iam diuinitate po-
titum: ignem Persis esse, Lyciisque sacrum: igne latam à
Deo, promulgaramque Hébreis legem inter incendia mon-
tium, dum Mons Sinai fumaret eò, quod descendisset Deus in
igne: Igneæ quodammodo, ut luctuus animaduerit, Platonii
Deus è naturæ: igne felicitate: igne; ut Seruio Tullo conti-Infl. orat. pa-
git, imperia ipsa portendi: Deniq; vicinis viribus, Neapolis,ramet; contr.
ac Romæ, ad quarū Iævam Vesuvius situs est, iuxta veterum
haruspicum effata, non nisi fausta, ac prospera auspicari nos
posse contenditur: quando quidem Intonuit lanum. Leui-
uscula profecto sunt isthæc, & digna vix, quæ audiantur.
Alij, dum rem proprius attingunt, pollicentur sibi fertilita-
tem à cinere consouente terræ calorem, spiritibus intus ob-
strictis: cinere augurantur reparanda damna, quæ flamma-

Berg. lib. an-
tig. sub Bege-
ffy. XVII.
Conimbr. in
meteora strab.
12.c.8
Arist.lib.2.
meteora sum.2
c.2. Platarc.
in prob. c. 2.
Alex genial.
lib.2. Lactant.
div. inst. lib. 2.
c.9. Vitru. lib.
2. Plm. lib. 37.
c.9 Greg. Tu.
ron. hist. Fran.
cor. lib. 5. Pier.
Valer. in hær.
lib. 40. Exod.
Dit.

Infl. orat. pa-
ramet; contr.
gen. Liu. lib. 1.
Virg. 2. Aen.

Intulit: quasi phœnicis in modum Vesuvius constagraverit,
 Strab. lib. 5. ut vitam duceret à funere, vires à cinere. Ad stipulatur his
 Cæsiodo. var. Strabo, qui Vesuviani soli fertilitatem cineri adscribit. Cæ-
 siodorus faustum ducit auspicium ab arena. *Vomit*, inquit,
fornax illa perpetua puniceas quidem, sed fertiles arenas qua-
licet diuturna fuerint adusione siccata; in varios fatus su-
cepta germina mox producunt, & magna celeritate repa-
rant, qua paulò ante vastauerant. Hec ille, ingentis mali
solatia leuissima; & ; ut liberè dicam, quod sentio, spes pla-
nè repositas in arena. Agnoscitur iactura præsens: promis-
titur post interualla temporum è sterili arena, & infelici ci-
nere reuictura soli felicitas. Adeò sunt cupiditatis humanæ
in deplorata re spes pertinaces. Speratur aliquid fortunæ
melioris telluri: timetur deterioris mari. Procurrit Vesu-
*vius in Neapolitanî sinus craterem bījugus Mons vno verti-
 ce.* Hoc dedit Natura munimentum, ut potissimum Euri
sub solarij inde flantis à subiecto mari rabiem arceret. Nunc,
deiecto Montis culmine, ac veluti arcis deturbato fastigio,
liberior illac ventis ad mare pater excursio. Quadmobrem
fretum importuosum, neque hacteaus nautis satis fidele,
erit deinceps etiam formidandum; futurum, ut metuo, non
*jam Sirenum lenocinijs, ac fraudibus, sed procellis, ac nau-
 sa griseis infame.* Auguria quidam adjiciunt multo tristiora.
Nimirum bella præfigiunt, pestilentias, famem, consulto-

Dio. in Tito. Dionysius, alijsque scriptoribus: apud quos hæc ipsa mala post
Sigon. de Imp. Vesuvianas conflagrationes evenisse legimus. Olympiadem
Occident. lib. obseruant, cum è Philippo Macedonum Rege concepic,
16. Platina in somniasse, faculam in alio succendi incendia toro terrarum
Bened. II. Plu. Orbe miscentem, belli præfigium, quo postmodum, incen-
in vita Alex. dentre Alexandro, Europa, atque Asia conflagravit. Hac
Vine. & O. Den. Passim iactant Historici. Audent etiam decernere de his Poe-
tex. Hecubam proferunt face fœtam, atque ignes enixam
Iugales, omnia bellum, quo arsit Troia: Lauiniam, comas flama-
ponte atlambente, claram fore, haruspices pronnssiassæ.

Ipsam, sed populo magnum portendere bellum.
Ideo ad Vesuviani ignis aspectum cæstro satidico Poëtex per-
dicti iam vulgo, dulcibusque canunt Bella, horrida bella.
*His Mathematici adiunguntur ij, qui se Astrologos vendi-
 tanc.*

69

tant. Genus hominum, quod ex aduersis æquè, ac prospere
ris famam captat, raro diuinans, ac fortuito; plerumque falax,
& infidum. Pronunciant hi, eodem occursu, congre-
suque syderum montes flamma, regios animos ira excande-
scere: vnde discordiae, motusque bellorum. Hoc non tam
Incendium fuisse clamitant, quam prodigium: omnia bellici-
arsura, quasi Vesuvianus ignis in cometam cesserie, splen-
dore ferali, ac portentoso. Prævium conflagrationi fuisse
Lunæ deliquum animaduertunt, quadrato Martis appulsa
percussæ: Martem quoque decimo quarto Leonis gradu co-
clusum, actumque in rabiem. Hæc astrorum obseruatores,
motus aspectusque syderum non tam metiri soliti, quæm mé-
tiri: iudice me, si minus; è republica eliminandi, certè exau-
ctorandi, quippe vanis post damna timoribus non mericu-
losum modo vulgus, sed Principum quoque aures imbuunt:
ad quos faciles comparant sibi aditus, siue mendacijs astra-
trahentibus ad studia potentiorum; siue innata quadam cupi-
ditate mortalibus, quod natura denegauit, prænoscendi fu-
tura. Scilicet ideo timenda sunt bella, quia Vesuvij iam
aperæ flammæ materia conflagravit. Antiquoribus obserua-
ta hæc auguria, & iam pridem cum ethnica superstitione
antiquata. Bellum, & pax in diuino nutu sunt posita. Pro-
pior ijs causa ex eo ducitur, quod regni rationibus condu-
cit; & vel tuendo, vel propagando imperio p[ro]todesse, aut of-
ficere noscitur. Vnico bello afflantur astro, amore domi-
nandi. Quod si augurijs ducimur; omnia sunt nobis auspi-
catissima. Quippe sub ortum Alexandri, Diana Ephesinae
apud Græcos incendium Græcia felicitatem, atque impe-
rium præmonstravit. Neque deest Aquila nido, vt adnota-
uit Plinius, lapis etites nibiligne desperdens. Et haec Ro-
manæ sub Sabinum bellum ardere vila, Romanis victoriam
prænuiciarunt. Propinquior pestilentie, famisque metus.
nam alteram è Montis latebris inhalata mephitis; alteram
cinere obruta semina, & agrorum vastitas minatur. Sed, vti
speramus, pestilentiam flammæ ipsæ, purgato aere, sterili-
tatem opportuna pluviæ depulere. Noua è Vesuvio eruptu-
ra subinde incendia ominatus est Niphus. Omen compro-
batum experientia p[ro]p[ter]e omnium seculorum, recurrentibus

E 3 iisdem

Digitized by Google

Plutar. in vit.
Alex. Plin. lib.
10. c. 3.
Pier. Valer.
lib. 46.

Niphus in
meteor. Arift.
lib. 2. sum. 3.
c. 2. ante ex-
pli cat. VI. sig.

ijisdem incendijs fontibus, atque intra vastissima Montis receptacula renascente materia, quæ nouis nutrimenta ignibus præbet. Postrema prænunciat, supereft, quamdiu perdurationa sit hæc ipsa, quam experimur, conflagratio: cui narrandæ finem facio, quamuis Vesuvius flagrandi finem non secerit. Siquidem adhuc sumum expirat: adhuc per interualla cinerem expuit: adhuc torrentes exudat: adhuc theatrales excitat lacrymas: adhuc tragicæ dat spectacula. Non dum reductum scenæ siparium: non dum vacat Orchestra. nondum peracta est fabula; si tamen fabula, :quæ vera dat funera. Nutant suspensi expectatione animi, quo tandem si tantares euasura. Miserrimum profectio est, accepta iam pernicie, adhuc luctari, cum metu. Si consulamus Aristotelem peritissimum in effectis naturæ præuidendis, prædicendisque veluti hariolem: augurari de incendio licebit id, quod ille de maximis terræmotibus præmonuit. quippe veraque ex eodem fonte naſcentur. *Cum, inquit, fortis factus fuerit terræmotus; non mox, neque semel cessat agitatus, sed primo quidem usque ad quadraginta dies agitur: posterius autem & ad unum, & ad duos annos dominatur secundum eadem loca.* Quapropter, sicut in corpore pubus non repente cessant, neque citè, sed per moram, marcefacta passione: sic & principium, à quo exhalatio facta fuit, & impetus spiritus palam est, quod non mox omnem consumpsit materiam. Quousque igitur consumantur reliqua borum, necesse est quassare. Hæc ille, post quadraginta dies annuum, aut etiam biennie ominatus incendum. Si quid interea in Vesuniano sumo luce dignum, vel noui contigerit, vel contigisse iam nouerim; narrationi huic artexam. Sribent hæc alij co-thurnato stylo, & tanta digno tragœdia. Hæc amicorum suauis à me scripta cursim inter excursiones flammamarum, arescentibus hominibus præ timore, arescente ingenio, arescente calamo.

Ari. lib. 2.
meteor. sum.
3.c.2.

Luc. c. 25,

APPENDIX.

DE NOVIS TERRÆMOTIBVS.

C R I P S E R A M hæc fere intra mensam ab ortu incendij : cùm noui terræmotus, iisque creberimi cogunt me priori narrationi, vti spoponderam, hæc pauca subtexere. Dixeram sub incendij exordium sæpiissime succus-
fatam tellurem, biduoque iactatam formidine maiore, quād clade adieceram eorum terræmotum originem referendam esse ad spiritus igneos. qui, cùm è Vesuuij latibulis cinerem, lapidesque suffollerent, inter hiatus angustias exitum eluctati, aëre vehementius concito, montem concusserint, & nexus quadam fola terrarum monti finitima. Quemadmodum, dum tormenta ænea pilas explodant, con-
cuti vicina loca experimur, vmbra tili quadam terræmotus imagine ; ad exitialis illius pestis afflatum quodammodo in-
gemiscente aere, contremiscente tellure. Multis id suadere conatus addideram, defecto iam Vesuuij vertice, ac vastissima patescita voragine, terræmotus conquiesce. Nunc in-
staurati non tam tellurem videntur, quād meam de ijsdem sententiam labefactare. Quippe Montis vtrinque lateri ad-
nixa oppida, pagique, post perbreues inducias, reualescentium terræmotum vi pæne perpetuo vexati. In vrbe vero Neapoli, inter quām, & Vesuuium non parua planities interiacet, terræmotus ab ineunte Iunio & frequentes, & accerrimi audit : certè cum prioribus conferendi; nisi quod in ijs rei nouitas, & insolentia viam terrori strauerant : hos, vt in venalium pretio solet accidere, reddit ipsamet copia vi-
liores. Assuetudo quoque & admirationem, & timorem imminuit. Insitum namque mortalibus noua magis, quād magna mirari : & formido minor incessit expertos se non semel indemnes. De horum origine persuasum non paucis, tunc tetram concuti, cùm abrupta vi latentium ignium, intra hiatum decidunt Montis fragmina. Siquidem tantus

Anaximenes
apud Senecam
in libro de ter-
remoto.

Lucret. lib. 6.

Virg. Aeneid.
lib. 3.

Plinius lib. 2.
cap. 79.

72
Mons, opus olim gaudentis, ac veluti superbientis Naturæ, magna iam ex parte corruit, siue intestino absumpitus incendio, siue mole sua, Dumque in sua viscera recidiuus, in ingentes, cavernas relabitur; inter natueros ignes rogo saccēfo, veluti contumulatur in se se. Hanc generatim omnibus terræmotibus causam tribuit ex Anaximene Seneca, terræ tremorem eius partibus adscribens: quæ reuulsa introrsum deuoluuntur in præceps, siue ignis vi, siue vitio vetustatis. Nimirum ætates habent elementa etiam suas: & nihil à se nelecte tutum. Idem his expressit carminibus, qui Parnassum in Lycaea transluit Lucretius.

Terra superna tremit magna concussa ruina:

Sabae ubi ingentes speluncas subruit ætas.

Quippe cadunt toti montes, magnoque repente

Concussu, latè discerpant inde tremores.

Itaque, dum dilacerato Velsuuij latere, saxa subinde diffiliunt, tunc dumtaxat subhilic terram, quidam rentur. & verò perperam; nam, cum terræmotus frequentissimi extiterint, si quoties terra contremuit, toties, diffisis lateribus, immanis lapidum strues aceruatim de Monte decussa est; actum iam pridem forer de Vesuvio. Enimvero, si Poëtis hic Philosophari liceret: gigantes dicerent in Vesuvianis campis, qui, Diodoro teste, Phlegræi dicti sunt, olim contra louem depratiatos, plerosque ibidem etiam conseptos, adhuc spirantes, fessosque pondere, mutare lateri sedem; eoque motu terram sucenti. Quamobrem Latinus vates de Encelado cecinit, fulmine semiustum iacere sub Ætna, substrata fuliendo Monti mole corporis:

Et fessum quoties motat latus, intremere omnem

Murmure Trinacriam, & cælum subtexere fumo

Hæc eadem de fumo, qui continenter è Velsuio ducitur, & intercurrentibus terræmotibus tradere in expedito esset: si cum Poëtis liceret, de Gigantibus mendacia ludere, ut ita dixerim. Gigantea. Parum ab his aberrant Astrologi, qui iuxta Babyloniorum placita, teste Plinio, terræmotus deruant à vi trium syderum fulmineorum, Soli occurasantium circa quadrata Mundi. Sanè, cum in supernis orbibus, quem vocant trepidationis motum Astrologi deprehenderint: quid ni

nī à cælo tellus quoque trepidare didicerit? Expedirent et iā his se facile tricis Mathematici ijs, qui ab occasu ad horum circumferri terram affirmant, immoto cælo, nulla enim nouorum terræmotuum ratio ijs reddenda est, quibus perpetua est terræ motio. quæ ideo stare videtur, quæ rapidissimè circumagit, oculorum sensum fallente prænicitate motus, æque æterna vertigine stabilitatem ementiente. Ingeniosum primo Heraclidis, tum Copernici deliramentum, ijs tantum probandum, quibus immobilia verti monstrat emota mens. Ridiculum, quoque foret, si de terræmotibus his, qui à Vesuviana conflagratione deriuantur, Thaletis Milesij sententiam sequeremur. qui docuit mari terram supernatare, tanquam grande nauigium; tunc verò moueri, ac veluti aquaquare, cùm aquæ, quibus innititur, vehementius concitantur. Quantum porro foret de mentia eos terræmotus in aquas referre, quos à Vesuviano igne proficisci, pene occultis contuemur? Igitur, vt modus appareat, quo tellus à subiecto igne quassatur, res est paulò altius repetenda; ac terræmotuum, iam consenserente incendio, renascentium origo è suis ducenda principijs. Terræmotuum vniuersim causam esse spiritum intra terræ inanitates constrictum, exploratum est ijs, qui Aristotelis vestigijs infistunt. Spiritum appello exhalationem siccum, & calidam, quæ mascula vi caloris è terræ sinu progignitur. Quia verò exiguo conclusa corpusculo sub aspectum non cadit: ideo quasi à corporis concretione seiuncto spiritus dicitur. Tam tenue illud est, quod turres eruit, quod vrbes haurit, quod terræ molem exagitat. Terræmotum ab incluso spiritu effici, ita breui argumentatione demonstro. Omne quod mouetur, aut mouetur ex se se, aut ab alio. atqui tellus non mouetur ex se se. nam, iudice Aristotele, quæcunque principium motus in se ipsis continent, viventia sunt, & anima prædita. tellus autem inanime quiddam est. neque enim terram, vt ille ait,

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus

Mens agitat molem; & magno se corpore miscet.

Quod de Mundi totius anima Platonicus Poeta cecinit. Quale porro animal tellus, quod neque quotidiana ex aratri illa-
ta vulnera persentiscit: neque progredi valet, aut regredi;

Heraclides
apud Albert.
2. cali tract. 3.
Copernicus in
libro de Revolutionibus
Thales Miles-
sins apud Al-
bert. loco cit-

Arist. 8. Phys.
tit. 9.

Virg. Aen. 6.

mobile dumtaxat, quia tremulum. Itaque, cùm terra non arbitrio moueatur ex se, nec nisi ad centrum nativo pondere deferatur: necessario fit, vt in alijs motibus à centro eiusdem motricem vim agnoscat alterius. Aut igitur alterius extra, & supra se; aut alterius intra, & infra se. Non extra, & supra. neque enim vñquam tanta vis ventorum aerem peruagata in terram incubit, vt eam vel tantillum è sua se de dimoueat. Illa verò Archimedis effata, *Quolibet moueri quodlibet;* & posse se, si pedem extra terram figeret, Mathematicis machinis terræ libramenta conuellere; magnificientius ab eo iactata, quam verius. Quamobrem cùm in terræ motibus nullum mouens appareat, quod in extima terræ facie supernè locatum sit reliquum est, vt mouens infernè deliteat. Porrò intra terræ recessus, ac latebras aut Aer, aut Aqua, aut Ignis intercipitur, aut mista corpora, metalla potissimum. inter quæ præcipua ferrum, & aurum sub terræ fodinis Natura clementer abscondit, commiseratione quadam generis humani, alterum crudelitati subducens, alterum cupiditati. Mista hæc, quæ solidè concreta terream substantiam sapiunt, neque facilè moueri possunt, neque mouere. Aer, & Aqua fluida quidem sunt corpora; sed subterraneis cauernis inclusa, non est vnde impetu tantum concipient, vt terræ stabilitatem amoliantur. Superest igitur, vt motus terræ igni adscribatur inter elementa cætera præstantissimo tum levitate, tum vi. Sed quonam modo id efficiat, est ulterius inuestigandum. Nam, cùm ignis comburat potius, quam concretat: sane hoc præstare non potest, nisi satellitio spiritum, quos calore progingit. Quippe his facultas inest & maximè mobilis, & motrix. Hoc, quo solet, acumine confirmat, cùm de terræ motibus agit, Aristoteles. Qui, terra inquit, à Sole, & ab eo, qui in ipsa est, igne incalescit: vt multus quidem extra, multus quoque intra fiat spiritus. Paulò post. Considerandum utique erit, quale maximè motium erit corporum. neceſſe enim est ad plurimum natum ire (id est, quod per loca plurima facile transmeat) etiam vehementissimum maximè fale esse. Vehementissimum est, quod citissime fertur. percutit enim maximè propter velocitatem ad plurimum autem

Archimedes
apud Pappum
Mathem. coll.
lib. 8. probl. 6.
prop. 10.

Arist. 2. meteo.
sicm. 3. c. 2.

natum est per transire, quod per omnia ire maximè potest,
 tale autem est, quod subtilissimum, Quare si quidem spiri-
 tus natura talis est, maximè corporum spiritus motius. Un-
 de paucis interiectis ita infert. Non igitur Aqua, neque
 Terra causa utique erit motus; sed spiritus, cum intro forte
 flaxerit, qui extra exhalat. Comprobatur id duplice experie-
 tia. Primam innuit ijs verbis, Qui extra exhalat. Videmus
 enim fere post terræ motus ventos existere. nempe intra ter-
 ræ septa obstricti spiritus, tanta vi obstantia quæque inua-
 dunt; ut tandem euadant. Altera experientia sumitur à tran-
 quillitate futuri terræ motus indice. Fiant enim, inquit,
 tranquillitas plurimi, & maximæ terræ motus: nempe ca-
 lo ventis immuni, clandestinas rixas, ac bellum domesti-
 cum intra terræ cæuernas apparantibus. Nimirum præcur-
 ritur terræ motui silentio universitatis, integris ad exaudien-
 dum terræ fragorem auribus. Comprobatur id ex eo Aristote-
 les, quod terræ motus plerumque contingunt vehementio-
 res noctu, quam interdiu; & meridie, quam spatio diei re-
 liquo. Noctu quidem: quia tunc spiritus intra terræ cubilia
 desident constipati à frigore, à Sole non euocati. Nocte,
 inquit, plures, & maiores fiant terræ motus. Rationem in-
 fra subiicit. Quia noctes diebus tranquilliores sunt propter
 absentiam Solis. Meridie verò: quia hæc die pars media
 tranquillior esse solet, quam ceteræ, tunc maximè terris è
 cæli fastigio dominante Sole. Sol, inquit, cum maximè do-
 minatur, dissoluit exhalationem in terram: dominatur autem
 maximè circa meridiem. Quamobrem præmiserat, Terra motus,
 qui fiant die, fieri circa meridiem: quia tranquillissima est, ut
 in pluribus, diei meridies. Enimvero terrarum concussio-
 ni tranquillitate præluditur, secundis aduersa succedere in-
 hoc quoque præmonente Natura. Adeandem causam re-
 feras alia: securi terræ motus indicia. Nam si sub Solis oc-
 casum, sereno cælo, nubeculam videris non obliquatam in-
 flexus, sed rectâ longo tractu porrectam: nocturnum illa tibi,
 Aristotele augure, terræ motum prælagiat, quippe certum
 tranquillissimi aëris argumentum nulla ne tenui quidem
 aura perflat: quæ leui pulsu nubeculam facile ductilem suo
 diuariacatam tramite, hinc, aut inde detorqueat. Aer verò à

ven-

ventis prorsus exemptus, ac liber, spiritus infra detentos
 indicat, & subtus intumescentem procellam. Ex his liqui-
 do constat, à spiritibus intra terræ cancellis obseptis terræ-
 motus exciri. Spiritibus vim calor sufficit: levissimoque
 halitui tantum roboris adiicit, vt, emotis terræ cardinibus,
 non raro montes euertat. Sed quo pacto id fieri possit, pa-
 cis exequar. Caloris est, partes dissoluere, quæ frigore con-
 crecent. solutis ampliora spatia, fineisque protendit ijs, quæ
 spissata continebantur in arcto. Hinc sit, vt exhalatio, ca-
 lone quasi se maior effecta, in propinqui corporis sedem in-
 uadens, illud conetur è vicinia turbare. Siquidem idem
 spatium à duplice corpore occupari nequit. Et quemadmo-
 dum ab hac rerum vniuersitate locus excluditur planè va-
 curus: ita quoque duplicato plenus, neque inane, neque su-
 perfluum probante Natura. Quamobrem, sicut ad subter-
 fugiendum vacuum subitos aquarum assultus videmus, nul-
 lo impellente sursum, & alia id generis vsque ad miraculum:
 ita non minore Natura studio prohibet, corpus geminum
 vnicō includi spatio: quam Philosophi penetrationem appelle-
 lant. Eius odio terra conuelliunt, atque in hiatus diducta
 discerpitur. Etenim quandoque calor tanta vi funditur, vt
 & maximam spiritum copiam quamcitissime procreet, &
 iam procreatos e terræ meatibus, aut cauernulis, quibus
 quasi ergastulis constricti tenebantur, educat. eductis ex-
 temporanearum domicilium queritur: quando nequeuan sine
 villa sede consistere. Dumque corpora reliqua terræ sinu in-
 ne intercepta obstinate hospitium pernegant: vrgent illi vi-
 caloris adacti, ac demum extorquent. Et quoniam, vt di-
 ximus, Naturæ legibus cautum est, ne plura uno loco con-
 sideant: spiritus corpora sibi finitima impellunt, 'vt eorum
 succedant sedibus. Ab his loco pulsis truduntur media, &
 medijs postrema, & postremis exitus aut sibi, aut spiritibus
 intercursantibus queritur. Terra suæ obiectu molis obfistic.
 ita spiritus dum enituntur, dum premunt, dum premuntur,
 dum irrumunt, dum erumpunt, terram cident. Hæc intra
 penitissimos naturæ recessus oculis planè lynceis introspe-
 xit Aristoteles. qui causa, inquit, est motus spiritus; cum
 forte intro fluxerit, qui extra exhalat. Ad institutum redeo,

vnde

vnde modo deflexeram. Flagrant adhuc Vesuviana viscera,
 ac perpetuo per os voraginis tærrimum fumum inhalant.
 Ignis initio materiam bituminaram, sulphureamque depa-
 stus, quam spatia seculorum congesserant, magnum excita-
 uit incendium. Hæc immensa spirituum vis effusa, dum in-
 ter hiatus angustias elideretur ad Montis latera: terræmotus
 eos conciuit; quorum vel sola recordatione contremiscimus:
 Nunc, cum vires nondum suas flamma consumperit; & vi-
 uant adhuc, etsi aliquantulum consopiti. nunquam tamen
 intermortui, non modicæ ignis reliquæ: noui spiritus intra
 Vesunium, flammæ sublatentis vi, in illa veluti Vulcani of-
 ficina cuduntur: cusi, aggeratique inflammantur: quippe
 siccæ, & calidi, ignique affines: inflammaticoncitantur ex
 imo ad sublime: concitat terram pulsant. Hanc Arist. ter-
 remotum causam in Vesuviano igne prospexit; dum ait,
 terram à Sole, & ab eo, qui in ipsa est, igne incalcentem,
 multam quidem extra, multum quoque intra efficere spiri- Arist. loc. cit.
 tum Additque paulò post, spiritum esse maximè corporum
 motiuum: quia ignis, quando cum spiritu fuerit, fit flam-
 ma; ferturque celeriter. Ex his facile appareat incendij, cum
 terræmotu cognacio. Quamobrem mirum non est, incen-
 dio nondum extinto, adhuc vigore terræmotus. quasi eo
 motu tellus ignem in venas illapsum conetur excutere, fre-
 mitu etiam indignationem testante. Illud hac in re difficul-
 tatem exhibet non contemnendam: quod terræmotus fiunt,
 vt dictum est, cùm spiritus intro fluxerit. Si quando autem
 terræmotus contingunt, dum spiritus exhalatur: id solū
 fit, cùm arctior est exitus, quam vt capere turbam possit in-
 gruentium spirituum. Tunc enim ij, qui detinentur, terram
 quaunt. Atque id causa esse diximus, cur inter Vesuvianæ
 conflagrationis initia, diffatis vndique spiritibus, adhuc
 terræmotus existerent, nempe propter angustias faucium.
 Quapropter obseruatum est, amplificata voragine, terræ-
 motus Neapolii per menses aliquot fituisse. Nunc nescio quo
 pacto integrati: dum spiramenta vastissima, per ruptis repa-
 gulis, nubes fumeæ voluntatur. enim uero terræmotus pro-
 hibet expiratio. Quamobrem, vt à magistra experientia
 didicit Aristoteles, raroestate terræmotus contingunt. Ni- Arist. lib. 2.
meteori sum. 3.
6.2.
 mirum.

mirum spiritus è terra gremio per laxos nimio calore meatus nulla vi sensim ad auras prodeunt, subterraneis cauernis desertis : quæ idcirco, ut in putealibus aquis apparet, aestate sunt, quād hyeme frigidiores. Hinc etiam sit, vt terræmotus tum Autumno, tum Vero frequentiores sint, quād vel hyeme, vel aestate; per hyemem nimium constricto, per astatem nimium soluto halitus scilicet inter niuum, atque ardorū iurias incōcussa Tellus inter Autumni diuitias contremiscere didicit, dum fructibus redundat; inter Veris delicias, dum floribus redimitur, magna infortunia ad dulciores anni partes traducente Natura. Quod ab Aristotele obseruatum transcriptit Plinius, qui Autumno, inquit, & Vero terra crebris mouentur ideo Gallia, & Aegyptus minime quatiuntur: quoniam hic astatis causa obstat, illic hyemis. Gallijs Germanijs, & Aquilonares plagas; Aegypto reliquam Africæ oram, & Hispaniam adiungas, quæ ab Africa angusto fretu dirimitur: quod illæ regiones hyemem; astatem hæ referant: in ijs quidem terra finum niuibus, geluque constrictum Solis calore ad gignendos spiritus minimè violante; in Africa vero, Hispania, & calidioribus regionibus expiratione persicili terræmotus arcente. At Italia temperatissima Mundi regio, ex que potissimum Italæ vrbes, quæ verna gaudent cæli temperie; terræmotui maximè sunt obnoxiae; Sole ad spiritus procreandos, solo ad continendos idoneo. Ita pulcherrimam Orbis terrarum partem non terræ minus, quād fortunæ moribus Natura subiecit perpetua mutante iactatione rerum, ac veluti concussu quodam collabentis felicitatis. Ad rem redeo. Si terræmotibus loca calida numquam, aut raro vexantur, dissipato, disiectoque halitu: cur adiacentes astanti Vesuvio campi tam crèbro quatiuntur: dum per hiatus latissimos vndante fumo, liberè spiritus effluunt? Enodandæ difficultatis duplex mihi aperitur modus. Primus ducitur à causeis: à quibus voragini substratis sumi, & halitus sit expiratio. Nouem paulò post ortum incendij, vt supra in narratione diximus, deprehensa è quibus sumæ nebula ad os voragini euoluēbantur. Paucis post mensibus reportæ tres, obstructis ceteris quippe creuerat vorago ruina laterum: quorum partes decidua plura ex

ex ijs; per quæ halitus efflabatur, foramina obduxerant. Imbres etiam, qui post incendium, simulatione quadam ignium, largissimi ceciderunt, intra montis hiatum effusi. spiritamenta quædam sumi emissaria clausere. Itaque redactis nunc in priores angustias, qui delitescunt, spiritibus, terræmotus repetuntur. Argumentum eius rei non leue sunt terræmotus non semel securi paulò post, quam è voraginis fastigio exesa fumo saxa deciderant. Observatum quoque est, terræmotus hos non raro euenisce post pluuias, siue oppletis insuso imbre receptaculis, atque inde detrusis, pulsisque spiritibus; siue constrictis terræ meatibus, per quos tenuissimus halitus auolabat. Vtramque rei huins causam reddidit Aristoteles, docens terræmotus fieri post pluuias; & eo quod inquit, amplior fiat intus exhalatio (quia scilicet expiratio intercluditur) & eo quod intercipiatur in angustioribus locis, & compellatur in minorem locum talis segregatio, repletis concavitatibus terre aqua. Hac de causa urbes crebris cloacis ad excipiendam eluuiem, atque ad mare transmittendam cauatae aut minus quatiuntur, aut innoxiae quod de urbe Neapolii iam tum observauit Plinius. Alter enodanda difficultatis modus petendus est à copia spirituum: quæ quandoque tanta est, ut & expiranti flammæ materiem, & terræmotui suggerat. etenim, quando spiritus per patentes ad eum aditus sive inflammatus in ignem, sive abreptus in turbinem, totus effertur; incendia existunt, aie venti: quando totus terra claustris occluditur, terræmotus: quando partim effertur, partim clauditur; tum aeri sumum, aut flaccum, tum terra quoq; motum summiteat. Vedit hoc, vt cetera, Aristoteles. qui, spiritus, inquit, aliquando quidem continuus extra fuit omnis: aliquando & partitur. Hinc paulo post intert; tranquillitate fieri plurimos, & maximos terræmotus: quia continua existens exhalatio, sequitur ut in pluribus impetum principij: quare aut intro simul, aut simul extra fuit omnis. Subdit tamen, quosdam fieri terræmotus etiam statu existente. Hoc ex eo deducit, quod presumat, spiritum non semper omnem extra, aut omnem intra fluere, sed aliquando & partiri. tuus enim pars spiritu liberio-

Arist. lib. 21.
meteor sum. 3:
cap. 2.

Plin. lib. 2.:
. c. 82.

Arist. ibidem.

liberiorem sortita exitum in ventos effunditur : pars terra conclusa latibulis mussitat: & inuidia, credo, aliorum, quā per aërem diuagantur, obmurmurat. Addit etiam, tunc terræmotus minores magnitudine fieri: propterea quod diuisum est principium, & causa ipsorum. Hinc licebit non sine ingenti admiratione coniçere, quām exaggerata intra Velsuuij penetralia lateat vis spirituum, qui, dum continenter è supercilio Monteis in flatus euoluuntur, ac fumum; eodem temporis articulo terræmotus non debiles, ac perraros, sed validos, & crebros exuscitant. Quota pars in aciem educitur, quando ijs spiritus, qui veluti intra vallum ad custodienda castra se continent, vehelementissimè terram dimouent? enim uero dum palam flamma, sumo, cinere impetimur; per latentes quoque obfessi cuniculos pulsu spirituum arietamur. Parum est, vnico bellum cum elemento geri: nisi simul in aërem, ac tellurem inuadatur. neq; quis parcitur. Etenim hæc eadem spirituum copia, à quibus aer sumo, tellus motu infestatur; aquarum etiam torrentes eius stat. Mense superiori ab ijs qui Velsuuij maritimas radices accolunt, post prævios terræmotus murmur auditum veluti decurrentis è monte torrentis. Ignis de fluxum aliás experti, comparauere se denuo trepidabundi ad fugam. Dum turbatur in oppidis, torrens aqueus in campos decidit. Ab aqua beneficij loco parua clades accepta, quæ ingens metuebatur à flamma. Erat eo die calum impluvium, ne quæquam suspicio subiret subito colle& ex imbris aquæ, cumulataque in torrentem. Quamobrem, cùm non appareat unde repente nouus hic torrens extiterit; satendum est, erupisse ex hiatu montis, effervescentibus, atque exultantibus aquis vi spirituum, quemadmodum, dum olla flamma subiicitur, aqua labris exuberat. Quippe montanis cauenis aquarum magna vis condit, an delabentibus imbris, atque intra hiatus montium receptis, an aëre frigido subterraneis antris inclusa sensim crescente in humorem aqueum. Vnde primo stolidia, ac tenues fontium scaturigines; tum inexhaustæ fluminum perennitates. In quo sensu accipias illud Poëta:

Virg. Georg.

Omnia sub magna labentia humina terra.

No-

Nouos è Vesuuij voragine profiluisse torrentes, si cui fortasse videbitur incredibile, legat Cardinalem Contarenum in libro secundo de elementis. vbi testatur, se valentia in Hispania vidisse sereno cælo subitum, dehiscente terra, noui torrentis ortum, qui effusus in campos urbem versus excutit, vastitatem, & cladem importaturus. vnde cum solo murorum obiectu arceri non posset; vix nouis aggeribus, obicibusque repulsus, & corriuatus ad littora, tandem ad mare decubuit. enim uero eadem spirituum vis & terræmotus, & inundationes creat. Atalantam Græciae peninsulam post terræmotum perrupto aquis a currentibus Isthmo, mari circumuentam atque inter insulas repente ascitam, tradit ex Thucydide Diodorus. Terræmotum, quo plurima Rhœdiorum, & Asiz oppida conciderunt, conflagratio, vt obseruat Baronius, & inundatio exceperit. Terram sub Gallieno motam, & per idem tempus multas urbes: mari demersas, narrat Trebellius. Nimirum ijdem spiritus terram è sua sede dimouent; aquam è sua: iisque impellentibus, terra è centro, mare è littoribus exilit, violatis in utroque elemento Naturæ legibus. Quocirca futurum terræmotum in aquis præsenties: si solito turbidiores hauriantur è puteis, neque, vt addit Plinius, fine odoris tedium. Si quidem spiritus effervescentes ex imo in aquas inuadunt, antequam aggrediantur ad solidam. Hec de nouis terræmotibus, & torrente nuper exorto. è quibus anceps etiam coniectatio, accipientibus hac multis in fausti eventus omina, alijs in aduersi. Fauet prioribus Vates Regius. qui terra, inquit, mota est. etenim cali distillauerunt à facie Dei Synai, à facie Dei Israel. Quod de lege duarum tabularum à Deo inter terræmotum fragores promulgata in Monte Synai, plures interpretum explicant. Etenim in Exodo ita legitur Mons Synai fumabat, eo quod descendisset Dominus Deus super eum in igne; & ascenderebat fumus ex eo, quasi de fernace. eratque omnis Mons terribilis: siue, vt vertitur ex Hebreo, probante Saliano, & alijs, totus Mons contremuit. Quamobrem sub incendium, & fumum Vesuorianum repetiti identidem terræmotus diuinæ, vt quidam rentur, sunt præsentia argumenta, quæ maiestati seruant potius. quam terrori. siquidem terra mota est,

Diodor. lib. 3.

Baron. som. 2.

Trebell. in Gal.
lino.Plin. lib. 2.
c. 81.

Psal. 67.

Vide Lorini.
ibidem Exod.

19.

Salianus 20. 2.

anno 2544.
num. 384.

Isa. 6.

dum cali distillarent à facie Dei Synai. Terræmotū, & fumo, arcanae maiestatis indice, Deus Isaiæ spectandum se prebuit. Quippe damus repleta est fumo, & commota sunt superluminaria cardinum. quod ad Iouis a specium traddxit Maro, dum dixit,

Virg. lib. 9.

Aen.

Aggai 2.

Petrus Dam.
seru. innatim.

Domini.

Ipsal. 113.

March. 28.

Lippowm. in
vita 8.

Paulini.

Ribadene præ
in flore Santi.
par. 2. in vita
S. Ignatij.Tursellini in
vita Xantini.Iusteb. l. 9. de
Præp. o. 4.

Totum nutu tremefecit Olympum.

Terræmotū præterea Christi nouum ē calo ad terras accessum prænuntiatum reperimus apud Aggæum, *Commouebat calum, & terram: & venierat desideratus cunctis gentibus.* Eo terræmotū, dum Christus in Betleem naseeretur, antiquissimum Romæ templum corruiisse, testatur Petrus Damianus. quasi exine Romana tellus, ethnica superstitione deicta, septem etata collibus, in occursum conditoris affergeret. Nimirum *Montes exultauerunt ut arietes, & calles sicut agnī onus à facie Domini mota est terra.* Terræmotū quoque se itiùlissimo insignitus Christi rediuii triumphus, referentis ē deuicto Dite manubias. *Ecce, inquit Matthæus, terramotus factus est magnus, quodammodo gestire tellure, & lapidibus ipsis præ laxitia exilientibus.* Inter terræmotus fragores, & lapsus ignium Sanctus in Apostolos Spiritus effusus est, terra veluti se se ad superna esserente. Denique, si maximis minora licet adiucere, terræmotū Paulini obitus celebratus, eo terra plausu euecti ad calum. Terræmotū Ignatij Soc. eratis nostræ parentis ē profana militia ad sacram traductio nobilitata. nempe trepidatum tunc est, turbatumque apud inferos. Consimili planè modo Franciscus Ignatij locius, Indorum Apostolus terræmotum, qui in Insula Mauri ipsodie Archangelo Michaeli sacro contigit, interpretatus est, bonocives animo esse iubens: siquidem mali demones ab Archangelo pulsi, inter fugiendum terram concusserant. Faustissima hæc ē terræmotibus ominisducitur à quibusdam timori aut demendo, aut lenando, terra etiam dum mouetur, non tam quietem, quam inertiam dediscere. Alij contra terræmotus in magni omen terroris accipiunt. Antiquissimum omnium ætatum memorie terræmotum interea suisse memorant, quæ à Deo Pharaoni, Ægyptisque inficta sunt vulnera. Habetur id apud Eusebium ex Artapano, qui refert *Moysem grandinem, & terræmotum noctu exercitasse;*

citasse; ut qui terre biatus effugerent, grandine interirent:
 & qui vitarent grandinem, terra biatis absorberentur.
 Neque terremotibus admixta grando, inter nostra supplicia
 defuit, dum apud nos toties lapidibus grandinavit. Gran-
 dini apud Aegyptios adiunctus est ignis. Quippe animadver-
 tit Salomon. tunc ignem ardente in grandine, & pluia
 coruscaffe. Quod significauit etiam Danid, dum dixit. Tra-
 didit grandini iumenta eorum, & possessionem eorum igni.
 Et alibi. Posuit pluias eorum grandinem, siue ex hebreo,
 lapidem concretum, ignem comburentem in terra ipsorum.
 Denuo hæc grassata calamitas in incendio Vesuviano. siqui-
 dem Deus tradidit grandini iumenta nostra, & possessiones
 nostras igni. Namque exanimata iumenta, dum lapidatum
 de cælo: ac non prædicta modo, sed oppida etiam integra, vi-
 cique exusti. Illud præterea in Aegyptio igne prodigiosum,
 quod neque tenebras pelleret, neque pelleretur ab aquis
 Etenim, vt perpendit Philo, *ignis splendor vincetatur a cras-*
sissimis tenebris. Quod testatur Salomon ijs verbis, *Ignis phil. l. 1. de vita Maystr.*
nulla vis poterat illis lumen praebere. Hoc in incendio Ve-
 suviano instauratum vidimus, dum Mons flamas, flamma
 noctem, ac tenebras funderent. Qnod si tunc, vt animad- *Sep. 16.*
 uertit Sapiens, *in aqua supra virtutem, ignis excedebat:*
 hoc planè idem nunc, geminato portento, contigit: dum
 & incendium inter aquas vigeret, & ignis imperio mare
 flammæ unda decederet. Quamobrem ad terrores cæteros
 terremotus quoque crebri accessere; vt hos etiam quemadmodum olim Aegyptios, descendens sonitus perturbaret.
 Quem porro terræ fragor non exterreat: dum modò fermenti
 similis, modò mugienti repente intumescit, assurgit, profi-
 lit, defidet: mox resultat spiritu reciprocante? Quid, dum
 fatiscunt parietes, crispantur, concurrunt, vibrant, atque ad
 uerso motu quodammodo inter se atrietant? Quid, dum so-
 lum huc illuc inclinat, decumbit, nutat, undat, ascendet,
 iam iam aut imposita supernè testa, laxatis compagibus,
 labefacturum; aut, quod non raro contigit, diducen-
 dum in hiatus, ac pæne Inferos nostris aspectibus ex-
 hibeturum? Magna profectio sunt isthæc diuina iræ argu-
 menta: quam tamen quotidie cumnatur sceleribus pro-

Ephrem.

Syrus l. 2. vi-
tarum SS. P.P.
troem. Lippō.
tom. 2.

uocamus. Audiamus quid in euentu perfimili dixerit sanctis-
simus Vir Ephrem Syrus. qui terra, inquit, tremisca sub
nostris pedibus commouetur. ut nobis metum incutiat: &
ne sic quidem ob nostram duritatem formidamus. urbes inte-
gra absorpta sunt, & loca ab ira Domini desolata: & neque
sic trepidamus. Bella commota sunt, ut nos timentes Deum
penitentiam ageremus: & neque sic conuerti volumus. Hac
ille. qui sermone etiam peculiari de terramoto multis pro-
bat hunc seclusis naturalibus causis, sape è Deo ipso excita-
ri siue ad cladem, siue ad terrorem. Id ethnici quoque cum
animaduerterent, è terramoto calumniam Christianis
conflarunt: quorum culpa dicere, terram concuti à negle-
ctis, & iratis Diis. Ita de terramoto, qui sub Galieno con-
tigit, testatur Origenes. eius causa sacra per togam urbem,
totumque Orbem terrarum ingentia celebrata, addit Capito-
linus. Adeo insitum est vel imbutis falsa religione pecto-
ribus, terra labante, ad cælum confugere. Quod si apud
eosdem ethnicos, ut testis est Plinius, parietes incendiorum
deprecationibus conscribebantur; mirum non est apud Chri-
stianos, vt refert è Cedreno Baronius, Iustiniano imperante
terramoto dirissimis perculta Antiochia, dum publica
priuataque ædificia iactarentur, ac passim assultantia recta
corruerent; domorum fores ad sistendum, auertendumque
terramoto, ita conscribi cœptas. Christus nobiscum sta-
te, vrbe exinde indemni: cum tellus, quæ ad Christi vltoris
imperium desæviebat, ad eiusdem nomen, ac nutum con-
quiesceret. Enimuero terramoto non semel à Deo ipso im-
mitti, è sacro codice compertum est. Terramoto ad tur-
barum sonitum summisso, muri Hiericuntini conciderunt.
Terramoto præferente miraculum, ut Salianus animaduer-
tit, exercitus Philistinus ad interencionem deletus. Terræ-
motus, Christo moriente, supra Naturæ leges exhibitus,
duodecim, vt narrat Plinius, urbes in Asia proruit. quan-
quam tunc quoque dissiluere Montes; abraptisque in immē-
sum hiatibus, quot voragini, tot ora tellus aperuit sui con-
ditoris interitum conquestura. Postremo, vt sileam de cœ-
teris, terramoto extremum Orbis terrarum præcurreret ex-
cidium. quod ipsemet Christus præmonuit. Erunt, inquit.

Orig. contra
Calsum. Ca-
pitol. in Galie-
zo.

Plin. l. 28. c. 2.

Baron. 10. 7.

Paraphr.
Chald. in Io-
sue c. 6. Salia-
tom. 3. anno
2964. nn. 67.
Plin. lib. 2.
cap. 48.

Matt. 24.

*terre motus maggi peribit. siue Mundus iam confundetur
interitum, vel sol in mortis accidere, agitatio, tremor
que antecedat siue eo motu incumbentia vindicetur celera-
tellus nescire exoutere, impar Tanto postmodi moles. De-
nique, ut paucis cuncta son etudam terremotibus his datu-
stragoedie plauditur, danda praecluditur.*

AD DEI GLORIAM.

Городской Музей в Париже

10

DEPART. — *Le matin il y a une heure et demie, le soir à 10 heures.*

Volume 2 Number 2 Spring 1993

मात्रा द्वारा नियंत्रित किया जाता है।

• ४६१ अप्रैल १९७५ •

Hydrocarbures de gisements carbonatés géométriques.

•०८७८५

• 10. Geologic History, California's Eastern Coastline

ЯУТАМІЯЧМІ

Wiley-Excellence/Felicissime Vito Gatti

5

HIERONYMVS
MARCHESIUS
E' SOCIETATE IESV
AD DEICORIATAM
Prouinciali in Provincia Neapolitana.

C V M libellum de quo in yniuersa Calabria-
terræmotu à Patre Iulio Cæsare Recupito So-
cietatis nostræ latinè conscriptum, ij , quibus id com-
missum fuit, recognouerint , & in lucē edi posse pro-
bauerint: nos, potestate nobis facta à Reuerendo ad-
modum Patre nostro Generali Mutio Vitellesco fa-
cultatem, vt in lucem edatur, concedimus : si ijs vide-
bitur, ad quis editio librorum specta . Neapoli die
26. Septembris 1638.

Hieronymus Marchefius.

Admodum Illustriss & Reuerendiss. Domine:
Vidi hunc librum , & cœlio imprimi posse. Dat.
Neap. 5. Septembris 1638 .
Alexander Russus Canonicus deputatus.

Idem dico.

D. Ia. Dominicus Aulisius, Canonicus Deputatus.

IMP R I M A T V R

Alexander Lucianus Vic. Gen.

AD EMINENTISSIMVM,

AC REVERENDISSIMVM.

S.R.E. Cardinalem

BARBERINVM.

IVLII CÆSARIS RECVPITI

e Societate IESV.

De novo in uniusse Calabria terremotu

consequitum natus ministerio et oratione

B S T I N A T sibi noua extamicas crucis

ratum semel Vesuvii eodibus calamumq

congeminato nuncio, dum clades con-

geminatur. Deuouet etiam sibi, Fran-

cisce Cardinalis Amplissime, nomen il-

lud tuum, quod claritatem auxit incen-

dio, hac fama flammarum nobilitauit.

Eruptio illa Vesuviana quasdam clades

peperit, quasdam prenunciatuit. Infortunium illud appellauit;

sed infortuniorum vaticinatio soie. Incendium pre-

ferebat: sed potentolus erat concreta, ex editissima æris

regione, oppidorum, urbium, prouinciarum stragem; paucis post annis, veluti cauda fracturus. Engegille inter prodigia recentibus, qui difficultas quodque regiones exterruit, cœlum tonitrua vesica clasticum, quo non Messapico regno bellum audiretur. Tert amoris h, quibus quatuor, vel quinque oppida corruerunt, parva velitationes erant, maiorum præfusones rectamperat, & primi quædā denta menta pugnandi. Pronunciauerām: absoluram plane tragœdiam, ac redicuum secpa sippium: sed iustus insipratus ex integrō, quæque malorum extrema videbantur cadentium, exordia fuere nascientium. Denique multo acrius, ac vehementius Vesuviani incendiū cineres recaſuere. Rem ita contigisse, ut subiijcam, ex auctoribus fide dignis: compertum. Dies inter trebat Martij mēnsis vigesimus septimus, qui in Sabbathum inciderat, nobilem a palmis appellationem fortitum: ne palinæ sine cedibus forent, mox funestandum. Horadatajam erat prima supra vigesimam, Sole ad occasum vergente, quasi luctuosum spectaculum auersaturo: cum terra reponet mora Calabriam cum citeriorom, tum viteriensem, celeberrimas Neapolitanas Regni prouincias, quæ concussit, quæ diruit: Messana Urbe finitima, è danno non exempta, Neapolitanoq[ue] t[er]ra Nulla nisi tam ingentis pressio, ante animaduero exitio, quam periculo. Terrmotus nomen unicum, sed pernicie multiplex, non uno tenore stragem edidit: sed alibi secessit, clementius alibi: diuinia, credo, dexterarum destricere, & veloci circumducente cladem. Hanc in primis passa Consentia, Calabria citerioris caput, akera regia magistratus ferentes, vobis solitum est, quium: & antiquitate per celebris, ostentans in signia septem Collum; quod in totidem videbatus locata cum: oppidorum corona, quodam velutilissimam naturam Romanam parvulam effigere conuentis, duplo flumine Crato, & Busento vnius Tyberis vices implicantibus. Magnificentius hic graffata calamitas multe domus dirute, quassate omnes. Due easteri torres plane solo square. Quæcunque assurgebant muralibus in fastigio pinni disticta, sive ad spectaculum, sive ad munimenta. Nunc ymaginix superest. Nam diaboli terramoto deicidit, certa superiora anno fulmine indeciderat. Scrutare.

Leander. Al bert. descript. Italiae 7. regione. Henrici Baach. in descript. Regni.

nate, sine ullo tormento bellicō, turres et fragores duo
 socii alter, terra alter, in viuis arcis ruinam cōcelo, terraq;
 quasi initio fōdere, cōspicantibus. Neque multò minor in
 palacio regia auctura. Quid olim Rōregum Hispanopam
 regis et cum Galli Neapolim obnīcent nunc nihil admīcā
 dare resinet, praecepit apud amēnem, quādoque parietes ut
 dannata videatur ad supplicium donus, in qua cogēt damq;
 dabāntur. Neque autem plā fūcē immunita, aut tutiora
 eonibz. Turris, Christiano rīcu, regia munificētia, ad
 iugendis cympani loculamentū extorta; Archiepiscopalis
 aempli ornāmentū, supra adorā sacram decubuit, aliamq;
 diiecī. Duo præterea Battaglia Franciscus accūm: cōmōbia
 cōrnerat, ut ne ipb̄s quidēm noīruim esylis vlla fuerit in
 hoc clade, securitas. Collegium Societatis Iesū occupauit
 huius mō, quam non multo post exustas tuūset: tribus ta-
 men cubiculis que summa crām adhuc stātibus, sed rimosis.
 Quod vīnum in alijs etiā apparet qdib⁹: que terramotū
 superstites solo, parieribus lacūnariis diffisi, perimē-
 ats hanc per spiculē casum trahantur. Ita in edificiis vrbis
 sequiūm, sed indūtūm eiūdib⁹. Habuit hęc scūmirū in a spa-
 riūm; & et regim̄ in hīc lētūtē imposuit lēthalas, vt in-
 apertas plānitias, arque in loca cūtiora profugorent. Vigin-
 tī circiter oppressi periērū (numerū in canca etiā vrbis ce-
 lebritate peregitus) quibus fortasse aut segnis aras, aut
 agra valētudo perdidit celeritate mō habens, mō præcurrē-
 te remediat. Vni tamē fugi mortem, aut maturauit, aut
 intulit. Mercatorum cum ad officinā forenoscio quid nego-
 sij peragat, ac terremotū obſtērente, in ampliorem se-
 plācam quāta maxima poterat celeritate prōpereat, in
 deciduum pariterem incidit: ac magnificām adūmātūm
 etiā splendide decubuit, incolam ecclīsio, vnde prodierat.
 Futurū dōcūmēto mortalib⁹, frūstra nos mortem effugē-
 re: que, dum retinqui putatur a cōgo, obūiam se commō-
 stratē fronte. Hunc fecit fugi ad lethum impulit: alteri
 pīetas memorādū apōsteris exitū dedit. Barbara Telefia,
 clās generis feminā, primo terra stupitu tertia, conuise-
 domus egroſa limē se in tutam eduxerat: sed mox, ut tan-
 sumētēcēpī ex mortuūmēto subjīcti, inter mortis fam-
 ces;

ces desertus; cui per aratum nec consilium, nec vires super-
 perebant ad fugam. Hac memoria sui immemor, per ra-
 za; perpetuula, per ruinas, eò interrita redit, unde patet
 præfugerat: fortius quidquid accidisset lacuna, si ex ea charis
 suo pignore toamunem vici, mortisque aleam subiesserit.
 Verum, dum mater pueri inconsolatus consulit, quād res
 poscat bat, impetuose dicti de lapsu in matrem complexu uter-
 que perit: suffocata etiam prole; quād mulier nonnulla
 enixa conceperat. Quatuor sane in unico euenio portiones.
 Barbaram pectem pietas. Unius quæ sita in columbaria erat,
 capita extinxit. Vnius mors obtigit ante vitam. Huic vici-
 rus evanescit in sumulum. In scholastiam, quas vocant præ-
 tra aut quatuor pueri occubuerent, qui inter ipsas statim pri-
 mordia, oīm primæ legendi studiamenta discent, extremas
 pati didicerunt: inter clementa Grammaticæ, duriore hausti
 elementa. Patres tamen, qui tam pio. varabante operi, om-
 nes integri, illasque: Consimilis Dei prouidentia in parti-
 bus nostræ Societatis elaxit. Nam si omnes, quorum cubi-
 culia conederunt, foras prodierant, eorum, qui intras adel-
 rant, cubicula subtiliter. Inter hos ille, qui hoc accidit.
 Ase hic pascopædi templo summa cum laude concionabatur;
 eum ad in sequentis diei concionem corus incumbebat, ter-
 ramotu ab ea cura diuulsus, aliò caput cogitationem, ac
 pedem auertere. Migrum dicitur quaque ille gradum so-
 ciety, illico parientes, testas, scutæ, felicitas ergo rubeans,
 quasi tantummodo expetraeretur ad hanc ianuam dilectionis
 columbaria. Dicores cohæsisce so ita tantisper, ac memori-
 tis missene, sedenter. Magister ex ijs vnius, qui Grammati-
 cam in eo collegio docebant, etenim oritur ex audito, discipulis
 praesumit ad fugam. Intervalum datum, ne omnes pedem
 efferrant. Cum ad ianuam accurrerent, aedificij pars ante-
 sagientium oculos contiens fortes obstruxit. Territi regredi;
 ac referre eursum unde diffugerant. Sed inter eundem, ex
 altera parte, primâ superfians cubiculum, mox etiam schol-
 la vacua ecclidi. Oculis vndeque exitu, nullus iam superex-
 saborans fugio locus; perdurante adhuc terram citu, atque
 identidem ingrediente: ita ut confitentes nos possint pre-
 grediuntur audent. His undique circumscripti periculis duen-

ex omni parte fugam biderant, ex omni etiam ruinariuntur
 obiecta intercluduntur, animaduertit magister subiacenter
 scilicet adhuc integrum angustissimum fornitem: qui, submis-
 sis ingredientium ceteris, quatuor autem quinque vix cas-
 peret. Eo ipse se certimè contulit: quodque incredibile
 videbatur, vigilatique ipsos (nam forte exterios ad suos
 quoniamque pagum dimiserat) in eundem angulum sibi heren-
 tes ibi sunt. Testis hinc, inde alijs ruentibus, alijs metan-
 tibus & iam iato in curvabantibus ad ruinam utruec sine pos-
 pueri flare, conclamate, magistri operam deposeete, conges-
 trinatis his vocibus, perimus, pater, perimus. Iam excep-
 tatus collisione, ea siue la pichum puluis, & summa conlommata
 absisteret, & quod nadi posset via expansio apparebat: cum
 fuisse auditum, quod magistri alterius cum qui delitoscebat, quam
 si ex insensibilius appellantis. Ille ita circunclusa caligin-
 osus gradus dicoit, unde sonus accipiebatur, ac per ag-
 gestos obices, & saxa syndique collabentia, non iam ambu-
 lando, quam rapido, tandem ad placem resupit, pulueru-
 latus, & semiuips, & sequaces putros voca, & manus
 opo eodem penduit integros, & spinosque: ne uno quidem
 vel mortales, vel lesos. Hec ita narrauit, & ab eodem ac-
 cepit in primis quidem, quia & era, & competra: Dei numeris
 se pali parere predecebat vel in pariis. Non minor in alt-
 erius, in columnate admixatio: Nam, dum Philosophie ma-
 gistro, & schola corrunt, & cubiculum, ipse yemque calamis-
 tati subducitur. Enimvero, mane discipuli vacationem à
 vespertina lectione poposcent, magister annuerat: idque
 praecepit mortem, non sine diuino iure. Quippe gymnasium
 contemporis articulo cecidit, quo homo elabi posuerit, schat-
 us etiam, qui affugientibus fuerat, repente diffractis. Ita ch-
 le, dum suo se, ac discipulorum orio induisse putaudat, in-
 duisere vita, vacaturus à labore, vt vacaret à funere. Idem
 inopinata & cunctis ad exemplum, paulò post delapsi cubiculo,
 unde discesserat, lethum felicium effugit, igharis, quam si
 puto esset, & Cæterum cordate his, cum ad relios & deo pli, for-
 tes eternam motus initia præsenisset, nihil moratus ad placem
 evadit: ubi multos reperi lymphatis similes, & iam epi-
 horantes in fugam, qui, sacerdore conspecte, noxarum for-
 lutio-

Die in Tr.
iano.

lusionem lamentabili voce, nec sine lacrymis, perire. Ille alienus magis memor salutis, quoniam sua, si agulis culpa rapta in auditu, quod in rebus extremis licet, singulos etiam oculos sine ab omnibus expiauit. Ita brevissimo tempore spatio, scutum cincos confessiones exceptit. Quid alijs Paq
troca inter fugam pariter praeierat quafi Purchorum metu
giendo bellarent. Profecto unus tunc tremor, crudelis ter-
morem incusserat, atque inter allisiones lapidum, coeda
fixa se indebantur. Augēbatur temeraria horribilis ex im-
beatus, subinde quidem atrocior, sed rno ducus spiritu per
quadrantem tandem enim primabat terrazatio tenuit
tempus tanta stragi peritiae, qui de tremotis longissimam;
Ingerebantur ocalis puluerae, & ruinis electrum, quod se-
nus calo, diem obnivare. sed ut non inuare, non videt
requiem quoniam licet, quod in immunitate terramoto, sub
Traiani imperio, contingisse testatur Dio. Exaudiebantur
dissonas voces hinc expectare, hinc ire iubentium, & fugientium
ipsa, quoque festinatio moratur. Feciebat etiam aures
salvia vndequeque cadentium fragor, qui teneat socii ad
strepebat: & puerorum rugitus, exultus malorum, & irro-
rum clamor timoris index, ac doloris omnialatè loca com-
pluerat. Sed breui fuga ciuitum solitudinem urbi fecit.
Itum est ad campos, extra pomerium, prope urbem, ibique
per noctatum sub dio: ut coelum spectare cogerentur, quos
celitus expulesat. Planitiam, ad quam quelli dato signo aduo-
lauerunt, Parati sunt vocant: magnifica falso appellatione, &
ea ipsa cives aliud sentiunt, ut eō se recipere. & ghetanū ver-
toribus, quos in urbe reliquerant. Eunusero Paradi si-
simulachrum quoddam exhibuit, cum nūc ibi nūc prede,
imploratio suminis, scelerum detestatio, suspicio Machrys-
me, Christi apud deliciae. Nam cum eō clues, ut dictum est,
ac Societatis Patres vndeque confluxisse, a vires una pri-
ma hora ad noctem vique intidiam in dñe confessione clu-
dis vacatum. Profecto nox illa diuine plus lucis acculic, quia
multi Soles. Campus in templum auratus, quando tem-
pla aucta in campis abiabant. Medietam scitu dignam, quod
cursu suorum iuxta, atque in pueris, senes, mulieres, viris cor-
re ducas ut enorent, collinarijs paerentia ligneas veloci-

tentoriola (Barracchas appellant) mira celeritate struxere; delecto à viris primoribus loco nostris Patribus propinquore, quò promptius esset ad confessionem perfugium. Crederes omnes ad militiam adscitos, castra ibi metatos, bellum inferis indixisse. Neque, si quis obfirmatior fuisset in scelerre, excitamenta ea nocte desuere ad pietatem. Viginti quatuor terræmotus identidem numerati, quasi ferali sonitu diē iræ furiales horæ distinguerent. Ita nox inter terræ fremitus, pauoremque mortalium transacta lamentis, clamoribus, precibus. Ut illuxit, stragem dies ostendit, quam nox, vmbrae q. cælauerant. Commouit omnium animos miserabilis patriæ vrbis aspectus, in qua viduata iam ciuibus nihil aspercerent, præter fragmina lapidum & dirutas, aut semirutas ædium potius vmbras, quam ædes. Iacebant alta palatia: & tot seculorum labores vnum dies pœne momento consumperat. Ne hora quidem interfuit inter vrbem celeberrimā, & nullam. Ita non hominum solum, sed vrbium quoque funera destinantur. Nunc quando, quæ supersunt domus ruinarum nunciaz, rimarum plenæ, vacuæ adhuc sunt, & inhospitales, vrbem ciues ad opportuniorem situm traducere, ac denuo extruere meditabantur, reuicturam fortasse viuaciùs ex interitu. Iam dominicus ille dies affulserat, qui Christi triumpho, & sacratum distributione palmarum Christianis solet esse lætissimus. Sed quis festiuè palmas potuisset accipere, victoriæ insignia, inter tot magnas iacturas, & maiora pericula. Tamen depositante populo, annuente Archiepiscopo, ara nostrum prope tentorium confestim erecta: ibique non eo solum, sed cæteris quoque hebdomadæ sanctioris diebus sacra rite peracta: pompa quidem, vt ferebat necessitas, incultiore; sed inter Christi Domini inferias, ad lachrymas, luctumque cultissima. Non vñquam sacri maiore pietatis sensu traducti dies. Supplicationes & frequentiùs obitæ, & ardentius. Emicuit in hoc Patrum Cappuccinorum ardor, agmen ducentium, & se loris acerrime verberantium, cruentato tergo, quasi firmum cum Deo sedus eo sanguine sanciretur. Sequebantur puellæ deiectis oculis, laceris genis, effuso capillamento, veluti crinium soluta legge, qua necabantur, vt necterent. Excipiebat has turba mulie-

mulierum : quatum aliz pugnis ora tundebant , lamentabili edito sonitu , quo præfice mortuos deflere solent : aliz etiam , robore plusquam fœmineo , spinis , clavis , cultris se aspergimè lacinabant . Nec viri deerant , qui aculeatis se flagris discruciant , partim saccis indati , partim tesperti cinere ; supplicia de se ipsi sumpturi , qua Numinis ira deposceret . Antiquam è ab Assyrijs traductam Ninivie credidisses , ad saluberrimas lachrymas non Ione , sed terræ clamoribus excitatam . Hæc non modò inter luctuosæ hebdomadae tenebras , sed in luce etiam Paschatis spectacula exhibita : ut vel ipsum latitiae diem tanta calamitas funestaret . Accesserat ad doloris cumulum famæs , dicitissima in opum carnificina . Nam ex vicinis oppidis plurimi , qui bonorum omnium iacturam fecerant , consigere coacti ad urbem , seu verius ad campos , ad quos asportata vrbs videbatur . His , religiosorum Patrum industria , ditorum liberalitate , commeatus ad viatum suppeditati : ne conficeret incolamitas , quibus ruius pepercérant . Hæc ferme mihi de vrbe Consentia luculentissimi testes , qui intersuere narrarunt . Sed nescio quo pacto terræmotus in vrbe quodammodo se gessit urbanius , larium magis exitio , quam hominum : in oppida vires totas , ac furorem effudit . Nam Consentia terræmotus principio mitior per interualla desenuit , vniuersam stragem triplici luctu cessione partitus : in locis vero finitimis castella tunc desierunt , cum coepit . An quia in his minus firma ædificia primus terra assultus deiecit ? An quia , Consentia ad montis radices locata , oppida editiorem partem occupant collium , prona magis ad præcipitum , & casum . Quidquid id fuerit , Altilia , Belsitum , Aprilianum , Figlinum , Mortz duez , Dominici duo , S. Pearus , S. Stephanus , S. Hippolitus , S. Benedictus , Cellaria , Pedacium , Petra fista , Spezzanum duplex , Mangonum , Parernum , Zompanum , Carpenzanum , Roblanum citius periere , quam narro . Spatiū , quod satis fuit ruius , poenè commemorationi non sufficit . Cæteri vrbis pagi , qui octoginta quinque in iisdem collibus numerabantur , magna ex parte diruti : tantummodo non deleti . Ingens in his mortalius strages , malo velociore quam fuga . In oppido Roblane , quod olim Caroli V. hospitio , nunc multi-

multitudine incolarum pœnè urbem emulabatur, cui suberat, viginti supra octingentos extincti, saucij octoginta. Inter hos Episcopi Vimbriaticensis ex fratre nepos, parente, dobus fratribus, consanguineis plurimis, maiore bonorum parte deperdita, superestes tantum ad lachrymas. Multi in ædibus sacris eneci reperere ibidem lethum, ac tumulum, quasi pompam inferiarum ferente, non expectante sato. Eadem pœne vasticas ad alias eiusdem prouinciarum vrbes, & oppida latius peruagata. Terine altera pars deiecta, altera intacta: aduersa, & prospera velut ex aquo partiente fortuna. Iniquiorem illa præbuisset se ciuibus, si cum terremotum effugarent, in incendium incurrisserent. Nam domicilia in cœlo erat tabulatis confusa ignis fortuitò indeptus magna ex parte combussit: ne lignea vrbs felicior foret, quam saxea. Vulneri etiam tormentario applicitus, e sclopis contra latronum impetuam instructis, aneam glandium tempestatem excussit: memorabilis edita pugna, nullo milite, nullo hoste. Terinenses opportunna sibi fuga consukuerunt, modo terræ profugi, modo flammæ. Murgantia pleniùs cladem accepit planè constrata solo, maxima cum interrecione ciuium. Illæ so quidem Episcopo, sed ad tantam egestatem redacto, ut tres tantum dumuli superessent. quos ad Archiepiscopum Consentinum misit, testes in opere, & solitudinis: cum, & pecunia decesserit, & ciues. Besidijs clades leuior intactis incolis: domus tamen quatefactæ habitatores respuunt. Mitius actum cum Patyco, vbi exceptis pauculis, stetere tecta. Marchionis palatio missæ intentatae potius, quam ruinæ. Durissimè omnium cum Sciliano, vbi censa incolarum caputa supra quinque millia cum lariibus partim oppressa, partim absorpta, in immanem terra subito dehincente voragine. Euasit cum paucissimis regius gubernator. Qui, cum forte spatiatum issit adicampos, iamque aures, animiunque percelleret terrremotus, retrorsum illico ad oppidum oculos: neque oppidum vidit, neque templum, neque tectum rex ijs, quæ mille, & eo amplius, densaris circumfusa fastigij paucis ante suspexerat. Vitam gratulatus ipse sibi, subditis, ac ditione deleta, ut vacuum gubernandi se sensit munere, precepit fugam corripuit, per agros, per saltus, per vias, per aua:

Terrina ex Ortelio, nunc Mantua.

Murgantia, nunc Martorano ex Barrio.

Besidia, nunc Bisignano ex Ortelio.

Patyco, nunc Paula ex Barrio.

*Blanda nunc auia: tota ea nocte errabundus; donec à locorum peritis
 Beluedere ex Consentiam deductus est, vrbis in sortunio pagi exitium so-
 laturus. Ne plura in re tam lugubri, varia alijs eiusdem pro-
 uinciarvribus, oppidis, pagis fortuna fuit: Ruscianum,
 Blanda, Thurium, Rende persicata leuiter. Sypheum, no-
 uam Pandosiam ad antiquæ vestigia excitatam, Rouitum,
 Citrarum, Laum, Platicum, Cletam denique olin sedem
 Amazonum, Cletæ Reginæ domicilio celebrem, castellum
 nunc obscuri nominis, clades affixit ex parte. Castilio ma-
 ritima, Rosa, Luzzum, S. Lucidus, Nuceria, Grimaldum
 ita penitus consternata, ut non tam deiecta crederes, quād
 erasa. In his æquauere ruinas funera. Nulla tamen res ma-
 gis saluti fuit, quād in terræ procella cœli serenitas. Hæc
 multos ex vrbibus, oppidisque ad suburbia, ac villas allexe-
 rat: quò colonos omnes ferialis diei minimè feriatus labor
 impulerat. Campis tamen clades impar, par metus. Tur-
 batum quoque, ac trepidatum in agris. Conspexere, qui
 aderant, herbas repente, arbores, sylvas integras circum-
 duci; quasi iam ex his extorta nauigia marinis fluctibus æ-
 stuarunt. Turres, quæ ruralibus casis impositæ, atque in-
 ter plantas, per interwalla, dubium an consitæ, an conditæ,
 colles mira varietate distinxerant, ita funditus cecidere,
 vt ne vestigium quidem extet posteris indicaturum, vnde
 turres assurgerent. Terra quippe non diducta in latera, sed
 recta sursum, deorsum assiliebat, ita ædificia conuellens, vt
 in se ipsa subfiderent. Quocirca, sub terremotus initia-
 quidam Consentia e nostri Collegij fenestra, herbas vident, &
 arbores subsultantes, quasi choreas saltibus agerent, fau-
 stum ad speciem exordium in funestissimam tragediam de-
 fiturum. Montis etiam eidem Consentia impositi, que
 veterem appellant, fastigium magno fragore desiliunt, quasi
 extremi iudicij imminente die illorum vota audirentur, qui
 dicerent *montibus, cadite super nos, & collibus operite nos.*
 Tam ingens in campis clades rusticos, cæterosque, qui ru-
 sticatum ierant, ad fugam impulit. Per sylvas, per vepreta,
 per rupes se dedere præcipites, quasi prædonum manus vrge-
 ret a tergo. Ut deuentum non iam ad vrbes, & oppida, sed
 ad reliquias umbraticas oppidorum, atque vrbium, lapidum
 tumuli*

gumiū commonstrauere cladem. Tum verò , metu in misericordiam verso , sublatus ad cœlum clamor lares , patriam , parentes , liberos , conjuges lamentantium : quo gemitus alij si deujo colles , ac iuga montium resonabant. Tum ad effodiendas ruinas incubuere . Quisque arc hitectum , quisque fabrum murarium ; quisque manipulum agebat . Nulli vñquam vñ sui opportuniūs vomer adhibitus , quem coloni ex agris retulerant . Resossa humo , multorum corpora educta adeo lacera , vt vix vlla pristinæ formæ imago appareret , nihil fecius ac passa lanienam ab hoste . Alia modicè elisa , oris habitu post recens fatum , inter vitam , ac mortem anticipi . Calentibus adhuc membris relictus in vultu stupor , & quidam ager ad assurgendum conatus , sed irritus . Extincti nonnulli spirantes , inter supremos singultus , luce recepta , quam mox amitterent , vt paruo interuallo bis perirent . His non auxilium allatum , sed solatium ; ad hoc vnum elatis , vt mox iterum efferrerentur . Non paucis etiam tempore subuentum , quos ruinæ non tam obtruerant , quam obtexerant . Hi tenebri superuixero pericnlo , plerique aliqua corporis parte mutilati , pauci integrati . Nec dubium quin alij quoque euasissent , nisi terra reciprocante motu , cum non testa , sed ipse ruinæ iam ruerent , & saxa heterentes in lublico , ac subeuntes opprimerent , misericordia rursus in mecum versa , a cœpro opere abstinuisse : alieno exitio , quid sibi timendum foret , admonici . Illorum sanè miseraudia conditio , qui tunc omni ope deserti , nec subita morte defuncti , aliquandiu inter ruinæ vixere , vt eò atrocissimis inservirent , quod lentius . Quænam potrò mens illis fuit , cum mole lapidum obruti , nec extiacti in terra visceribus tumulati ante fatum nocte oculis circumfusa , nec liberè inter angustias meante spiritu , susque deque , & à latere circumsepti , neque aditum habentes , quo sibi opem ferrent , nec quo depositerent ? In ea rerum alea constituti , vt fame tandem , mœrore , pœdo re , grumulis omnibus enecandi , lethi quodam veluti stillicidio , nec diu viuere possent , nec citò mori . Hos non ante cupidio salutis incessit , quam desperatio : nec priùs animi defecere , quam vires . De Sciliano iam cuerso accepimus , debiles auditos è solo gemitus , vocesque confusas , facili co-

nictura ab oppressis implorata opem superstitem. Sed planè in cassum, quod obrecta voragine, absorptis ædibus, paucorum labori tam altè obductæ moles obsisterent. Admirabile id, quod ab oculato teste accepit, repertam prope Nicastra, inter ruinarum monumenta, mulierem dubium
 an metu-examinatam, an fatigè in fatigulam vero in eiusdem vñis vñrum, appressis labellis ad vbera, & hæsto vita pabulo è mortua. Incredibile id meritò videri posset, nisi recentissimo exemplo attestaretur antiquitas. Nam post ingenem Antiochia terramoto sub Traiano, reminem, inquit Dio, viuum inuenire potuerunt, prater puerum, qui matris mortua sugebat vbera. Aliam præterea referit feruam, quæ suo lacte pauera, ipsa sibi nutrit, & infans. Tradiebat quoque de alijs in casu consimili, incisa dentibus vena, aliquandiu suo se sanguine sustentasse: cum resorberent, quæ fuderant. Quæ nunc tragica tot hominum millibus euenerint, quorū plurimi nec repente extincti, nec discrimini opportunitè subducti, Deus profectò noscit: nos silentio involuer cogimus, quæ tenebris inuoluta cogitare horret animus, refugit calamus scribere. Illud tamen præfite non possum commemoratione dignissimum, quod ex ijs vmbbris flammæ maleficio vefiis, quām beneficio evasit in lucem. Quidam, ruente æde sacra, trabibus forte superstatis, in fornicato aliquo intere olimnio incolantis feruabatur. Sed profectò indicia Dei abyssas multas. Nam cum ijs, qui lapidem aggeres perscrutabantur, cädastera, quæ commode possent, efferrere, reliqua concremarent, ne eo halitu, è motu terra lues ætri gigneretur, tabularia, & stramenta igne cōcepto, & flamma late fusa, sedem corrupere, cum quævis ea iactatione desiderat. Inselix incendio absumpens: & quodammodo sibimet aduersante natura, quem terra detinserat, ignis extinxit. Miseram sane conditionem mortalium, quibus ad vitam vñus, mille ad lethum adiutus patent. Huius, de quo diximus, ignis exitio, alteri aqua saluti fuit. Ferunt e pastorem, patescere eo terramoto voragine, illico voratam cum grege: sed cum eodem tempore, (fidem liberent, qui oppignorarunt: equidem plura transcribo, quām assero) tortuarem ex hiaci terra summitteret, eodem impetu reductam

Dio in Traia.
no.

ad auras cum pecore, quod terra rapuit, aqua reddidit, alter recipit. Ita ille semel terram motu, deinde inundatione iactatus, duplice infortunio felix, plane perierat, nisi bis perisset. Consimile de Garzia Toleti Neapolitanus arcis praefecto a maioribus nostris accepimus. quem aliquando classe vectum prior vnda e puppi ad mare proripuit: posterior mari ad puppem redixit, ex congerminata scutitia incolumem. Ita non dispari cunctu de duplicitate veneno, quod vim prioris inhibuit, Ausonius sic lepidè cecinit.

Et, cum fata volunt, bina venena iuuent.

Neque in terramotibus insolens, nouas aquarium erumpere scaturigines. Nam in monte Coryco, post terram contumum, nouas fontium exilis scatibus, Theophrastus testatur. Quod etiam in bello Mithridatico prope Apameam Phrygiae urbem euenisce traditur. Nunc quoque hunc terramotum sequores, nouos exitis amnes prope Lametiam, incersus rumor vulgauerat, omnia in maius tollente fama. Sed facilè idem fluvius ruinarum obicibus aliò derivatus, novi speciem præbuit. Iam locus admonet, ut à citeriore ad ulteriorem Calabriam gradum tandem hac narratio faciat. Huius caput Catacium, altera magistratus regij sedes, urbs & celebritate ciuium, & quod Gallorum obsidionem pene sola dispulerit, fidelissima appellatione pernobilis. terramotibus plerumque obnoxia, ac sepius hoc defuncta periculo: nunc grauem in ædibus passa perniciem, leuem in ciuibus. Quinque tangunt ex hoc terra assulito capita desiderantur. Inter quos Ioannes Dominicus Bulotta, olim Romæ Canonicus, cum Episcopo Cataensi à secretis, postremo Episcopi S. Marci Vicarius, qui longo morbo vexatus Catacium rediit: ut coeli clementiam captaret, terra scuticiem expertus. Nam ab Episcopo comiter exceptus hospitio, ac pristinæ valetudini redditus, cum in ade maxima quadraginta horarum in posterum diem apparatu piè operam daret, ad primos terræ successus, ac murmurura, illico in fugam effusus, in parietem ruentem ineuyrit; quo oppressus interiit; sospicibus, qui stetorant. Itanihil illi magia exicio suic, quam cupidio salutis, novo experimento teitatus perspice euenire mortalibus, ut mortem arecessant, dum arcent. Par domus

*Ansonius in
Epigr.*

*Theophrast.
Consimbr. in
Mes. sr. I I.
.c.8.*

Episcopalis , templique calamitas . Nam aula ; anterius cubiculum , facellum , funditus corruerunt : & quidem tunc domesticis , tum hospitibus vacua , siue casu , siue consilio : lapillis fortasse , ut sit , deciduis ruinæ prænuncijs , ac præmonitionibus fugam . Episcopus in interiori cubiculo cum nostræ Societatis patre , ac duabus alijs negotia pertractabat . Hi duo defiliere . Episcopus cum patre substituit : vtque id estibi thureo præstiteret , quod in rebus extremis solet , rei exitu opperiri decernunt , quæ se clades inferret , quæ vitaretur incerti . Ceterum multæ domus prostratae , concusæ reliquæ : adeo ut hic quoque , vacuis tectis , ligneas in campis ædificias effinxerit ingeniosa necessitas : aliò veluti urbe traductæ , & Scytharum more , versatili . Adhuc post duos fere menses elapsos , dum hæc scribo , degunt plerique extra lares , alijs extra urbem , ante patriæ aspectum velut exilio multati . Hic quoque supplicationes decretæ , quemadmodum de Consentia diximus : itumque ad lachrymas , ad precationes , ad vota ; cum noui semper per interualla terræmotus infremarent . Sed quoniam his malis Catacenses assuetudine prope obcalluerant , terræmotus post viginti dies instauratus atrocior , ciues ad communem consilium impulit , vt fastigia demoliti palatia , humiliora recta construerent . Quando nimis clata fulmini obnoxia , non cæli solum , sed terra quoque motibus subiacebat . Maior in reliqua prouincia strages , quæ ut apud exterios repertura sit fidem . Inter prodigiosas fabulas posteri recensebunt , quæ seriem nobis texunt historiæ .

Nicastrum
Mangino . Ni-
castra alijs,
Numistro
Ortelia .

Magna urbis , atque oppidorum pars diruta . Nicastrum , quod paulò ante in Calabria ostentabatur , nunc ubi fuerit , quantum . Hæc urbs funditus euersa cum ciuibus exitu habuit , vbique terratum , publico luctu , deflendum . Intererant in Franciscanorum templo horarijs precibus mulieres promiscue , ac viri termè sexcenti , musicos inter concentus : cum resonante longè aliter terra , templam , turres , tecta , muri , urbs deinde tota cotruit ; primò exiliens , tum decumbens , demum in se sepulta . Conseputa magna pars clivium , tria millia perhibent . Non plura in bello funera , cum magna clades infligitur . Vicos etiam , ac finitima urbi oppida idem turbo corripuit . Perlegi quasdam eorum

epistolas , qui divino beneficio evasere, unus sub fenestre, alter sub portæ fornice, tertius capite in foramen impedit: omnes, reliquo collabente ædificio . Quidam præterea, cum per areā ambularet arci subiectam, hancque suspiceret proniam , ac præcipitem , pueris duobus, qui fortè tumi suberant, arreptis in brachia, tantum planè spatij habuit ad suffugium, quantum moræ datum est ad ruinam : & ne saxorum fragminibus pateret , occuluit se , puerosque sub faxo: triplici corona ciuica dignus , quod præter se , duos quoque cines servauerit . Episcopus, quasi nutu diuino præfigeret euentum, animi causa egressus ad prædium , dum voluptati deseruire videbatur , suo capiti consulebat , nunquam utilius, quam in hoc otio negotiosus . Præcepti quoque ab exitio alijs , qui per agros , & campos diuagabantur, feliciter extorres à patria . Hi ferali accepto sonitu , cladis infelicissimæ nuncio, accessere protinus ad muros : neque muros, neque urbem reperere, quam florentem , intactamque reliquerant . Obiecere cere se acerui lapidum, & confusa quedam serum congeries, simulachra urbis, quæ fuerat . Oborę omnibus lachrymæ , obuersante ante oculos repentino patriæ excidio, inter tot ciuium, qui supererant, damnata; qui pberant, funera . Querebantur calamitates alijs per interualla, ac minutatim accidere: sibi amicos , affines , parentes , natos , coniuges , lares , suppellectilem , patriam vñico momento sublata . Integrum ijs collachrymationem deberi, quando nihil restet amittendum , quod defleant . Nullum iam superesse solatium . Ne cadavera quidem extare , quibus iusta persoluant . Ergo non metu, non periculo retriti, obmurmurante adhuc telâture , irrupere in ruinas . Sed, dum vita functos queritatae, incurvant in viuos . Accipiebantur ex coeco tenuissimæ yores veluti lamentantium . Namobrem sollicita sonos autem captare: & sicubi gemitus audiretur , illic solum ferro proscindore , quasi siros virtutipetas coedis à terra depositarentur , quæ patrauerat . Pars opus virginis imperio, pars consilio, pars ligone . Tandem, pertulperis obieribus, ad caueas factus est aditus . Pauci ad auras extracti semimortui , qui tumulati fuerant semiuui . Duo præterea inde traduntur non præseunda silentio, sed posterorum memoria consignanda: Ali-

terum, in ipsis adiutum fundamentis inuentos passim globos cinereos, quasi vrbs non tam terramotu hausta, quam incendio, abiisset in cineres; à terra, & igne, iunctis copijs, illata clade. Alterum momoratu, dignum, Lametum fluuium prope Nicastrum, visum rubricatis aquis, veluti sanguine, currere: ut in eo Nilum agnosceres vndas Aegyptijs reuuentem sanguineas. Vtriusque prodigijs causam, ne series in turbetur historie, paucis infra perstringam. Nunc, receptam narrationem prosequar, inter ceteros, qui egesta humo è ruinis viuentes eruti, educti; sunt, eximia Laura Aquinas, Principis Castilionis, Nicastro etiam imperitantis uxoris, nobilitate clara, pietate clarior, vero grauis: ut invnius salute duo capita seruarentur. Fato tunc erepta, infacto animo, effacto crure, malum in tam ingenti clade leuissimum. Non eadem Principi fortuna fuit. Nam, cum in gestatoria sella, iubilei causa, sacras ædes obiret, decumbentibus vndique teccis obrutus, nec sellæ, nec cadaueris per plures dies vlo extante vestigio. Maxima profectio in tanto infortunio felicitas, quod mors illi obuenerit ritè confessio, percepta etiam pridie Euccharistia: quasi viaticum ad iter extremum sibi compararet, vel nescius. si omnia ad indulgentiam adipiscédam iniuncta peregerat, ad superos protinus euolaturus. idem plerisque contigit, quos ea occasione Sacramentis munitos mors subita deprehendit. Enim uero, non sine certo diuini afflatu numinis, hoc planè tempore Summus Ponifex, Iubileo indicto, ditissimos Christi sanguine thesauros Ecclesiaz, Petri clauibus, referauit: ve postremo: Iubilei die tot extincta hominum millia, eo incitamento culpis ante Pascha premature dilutis, a gehennæ interitu vindicaret. Nimirum non poterat, tam amara calamitas nisi ab Apibus effuso melle dulcescere. Redeo nunc ad Castilionis Principem, futurum hoc ipso nomine celebrē apud posteros, quod cui angustiores tumuli capiendo satis non essent, sepulchrum vrbs tota condiderit. Principis fatum sere omnia, quæ ad eiusdem ditionem spectabunt, eadem ruina traxit. Nam in citeriore Calabria Murgantia, & Castilio; in ulteriore, de qua loquimur, Nicastra, Ferolitum, S. Blasius eodem modo decubuere. Loquor de interitu op-

pidorum, quasi hominum obitus memorarem. Eadem quippe facilitate disperiere tot oppida, qua totidem homines perirebant. Magna profectio iactura opulentissimæ domus, quæ aureorum quinquaginta millium annuos redditus numerabat. Quanquam, si vera sunt, quæ constanter fama vulgauerat, damnine plus adiectum, an lucri, apud peritos rerum astimatores ambigitur. A patre Principis; qui nunc obiit, ingentem vim numerata pecunia aggestam esse compertum est. Ad quingenta aureorum millia ascendisse traditur. Hæc ille in latibulo arcane condiderat, naturam imitatus, quæ aurum cœlat, ut seruet. Locum nulli mortalium indicauit, bæredibus suo tempore detecturus. Prohibuit hoc inopina mors: Hæredes sèpius id scrutari, magno semper labore, sed irrito. Hoc assam dedit firmo apud vulgus rumor, ruinæ ex insperato aperuisse, quod texerant. siue vertigo hæc fuerit instabilissima rotæ eodem impetu prementis vnde; ac tollentis: siue ludus in humanis rebus veluti iocantis fortunæ: quasi oppidorum, quæ fors abstulerat, religione quadam, è vestigio pretium persoluisset, fortunatissimis sanè ijs, quibus fortuna ex infortunio nascitur. Hoc an verè iactatum: an, dum de auro agitur, sit inter splendidiora mendacia, numerandum, longa dies aperiet: re nunc siue falsa, siue vera, prudenti consilio reticenda. Certior Principis Sancti Mangi, ex eadem Aquinatum familia, in tam communis clade prosperitas. Egressus in campis, e bello regredientem filium excepturus mortem reliquit a tergo; diruto repente domicilio: vnde, nisi decesserat, decessisset. Natus certè parente post militiam seruato felicior, quam cœsis hostibus miles. Soriani Comitem, Ducis Nucerij filium seruauit venatio, ad quam eo die cælum impluivium, ac placidum inuitauerat. Palatium cecidit, cum obequitaret in campis; festivam necem meditatus, dum ipsi mors luctuosa imminebat. Profectio nonquam minus errauit, quam cum per avia erraret: neque ei villa tam iucunda prædatio, quod eum prædatus est vitam. Enim uero sospitauerunt sylvae, quæ urbs peremisset. Ceterum Episcopi quoque omnes seruati: ne in hoc rerum articulo ouibus pastores decessent. Hos, obsecrandante numine, intactos clades præteriit, iacè in urbes.

ac populos debacchata. Miletii vrbis poene delecta. Domus Episcopalis corruit, Episcopo vix limen egresso, & ruinæ prærepto. Templum Sanctissimæ Trinitati dicatum, Abbatum dignitate conspicuum, à Comite Rugerio magnificenter etiam extructum, post tot secula concidit. Ut hinc facilè intelligamus, nihil inter mortales repetiri tam firmum, quod non aut vetustas corrodat, aut vis, vel fortuna conueltas. Minores ædes majorum ruinas comitatae, exitium vrbis pagi. Non multò felicior Medama, granem quoque in toto pâsia perniciem. Rhegij terræmotus minak, sed mitis, solo fragore contentus. Quippe seruabat ciniam nuper extincto Archiepiscopo lachrymas : terra, ut olim in Paulini Sanctissimi Antistitis obitu, innocuo sonitu veluti condecorante funus. Nono tamen terræmotu fere post mensem elapsum seuidis integrato, tantus ciues terror inuasit, ut deferræ vrbem, vix consilij compotes multò grauiora præsentibus expectarent. veriti sortisse terræmotum illi parem, qui extra omnem memoriam aleam positus, promontorium Reginum à Sicilia, interiecto freto, diremit : dubia Graecorum fide, & obuoluta tot seculorum congerie veritatis cenebras offundente. Indicta celeriter supplicatio. Francisci Xauerij, noui eius vrbis patroni statua circumducta : quam comitati ciues fere omnes fac cis, crucibus, flagris instrudi. Manabant ergo sanguis ex oculis lachryme : & glomeratis invnum vocibus misericordiam implorantem repercutisse valles, ac litora responsabant. Nec silendam, quod inde nunciant recentissimæ litteræ. Pagi Regini in tres distribuci regiones accolæ ad eiusdem Francisci ædem sacram turmatim ibant, terræmotum deprecaturi : cum una pars via te dio substitit, duabus reliquis prosequuntis iter, quod coepérat. Dispar consilium, dispar etiam quidam damnauit, qua probauit eventus. Nocte proxima terræmotus atrox eortum rapuum ædes inuasit qui re infecta redierant : ab ijs, qui Xauerij templum inniserant, ne auditus quidem. Illis importuna quies terræmotum hispidum iter quietem peperit. Hæc ex urbe Regino. Idem Tropianæ terror, idem periculum, idem sensus animorum supplicationes, crucifatus, preces, ingenti mea dâmo mō dico: quod vrbis mare despectans, in scopulis locata rupibus,

*Tropiana nunc
Tropia ex Or-
telio, Post tro-
peu dicitur
Barrio.*

bus, non contra hostium modò, sed aduersus etiam nature bella consistat. In consimili discrimine, sors non dispar Locrorum, S. Christinae, Hippoñij, nisi quod huius oppidi pagi tres cecidere. Sorianum planè indemne: nec dubium quin D. Dominici beneficio. Napitia incolis tulit incolumentem prodigium. Ferunt, terræmotu impendente, visum è vicino litore ad duo passuum millia mare decadere: arescentibus repente vadis, quæ modò supersusa vnde occupauerat. eo spectaculo paganos malum imminens odoratos, destitutis confessim laribus, ad sylvas, montesque immigrasse: insolito aquæ motu terræmotum prænunciante. Brystacia cum pagis, Subscino, Philogaso, Panaia, Monti sancto, Monti soro, Castro manardo, Rocca Bernardæ, Marcellinari, S. Floro planè prostratis, ob hoc unum non planè infelices ruinæ, quod superfuere, qui lugeant. Infaustior Vibonis conditio, vbi terræ hiatus sumum sulphureum interdiu, noctu flamas emisit; quo suis etiam Calabria Aetnis, suis Vesuuijs inhoreceret. Luctuosissimus omnium antiquæ Lametia, nunc S. Eusemia exitus. Qui pagus, commune nauigantium hospitium, vnde rates soluere, quò solebant appellere, ita cum accolis repente disparuit, ut vix, aut ne vix quidem saxula manserint, monumenta, siue recentioris ruinæ, siue anterioris fortunæ. Lachrymabilem eius solitudinem narravit, qui spectauit nostræ Societatis Sacerdos, natione Germanus, germanæ, idest probatissima fidei. Libet hic quædam ex eodem adjicere, quæ totius ex ea parte ora maritimæ statum pœnè oculis ipsis subjiciunt. Ille, superiore anno, Principis Hassiæ Lantgrauij fratrem, Catholicae religioni auspiciatissime redditum, ad Melitam insulam comitatus, Romanæ regrediebatur, re confecta feliciter. Ergo, cum eo die, qui nigro semper erit calculo designandus, hic e Messana portu soluisse; & cursu prospero, freti angustias, ac duorum marium inter se coeuntium procellosa compédia præteruerit, iam Rhegium. & prokimos Calabriæ tractus cymbula, qua vehebatur adraderet, mare ventis paenè silentibus, sponte assaultare visum, atque effervescere, insolito quidem æstu, & sauris ipsis ignoto: in eum modum, quo in ollis aquæ, subiectis flammis, cibulluat. Nauarcus in opere male percussus

Hipponium,
nunc Monte
te Leone alijs
Vibo, Valletia-
Napitia nunc
Lopizzo, ex
Bar.
Brystacium
nunc Briati-
co ex Orello
Subscinum,
nunc Belfor-
te, ex Bar.
Subscinum
Siganio.

sus ad Vulcanias insulas, non longe a Calabria, proram, ac phaselum obuerit. Sed, cum quod proprius accedebant, eò magis inferne sub silerent vnde, æstusque maior, quam qui vitabatur, occurreret, nautæ ancipiti periculo impliciti remigrare coacti, & quas declinauerant Calabriæ oras relege-re. Verum, cum adhuc subsultim emicarent ex se se fluctus, ac nauigiolum velut in saltus attollerent, ut primum luit, proxima Tropianæ vrbis litora tenuerunt. Vbi viribus, ani-misque refectis, dum ad reliquum inter se comparant, exim-prouiso ingens ex terræmotu fragor auditus, quem par maris feruor præcesserat: substrato aquis solo prima terræmotus ru-dimenta inchoante, ac veluti sub latebris condiscente. La-tatio hic leuior quidem, quam alibi, ut supra diximus, sed subinde præualida paucas domos euertit, ciuium maiore, metu, quam clade. Tandem, quiescente sonitu, terræ agi-tatio non quieuit: sed ea nocte, ac die etiam proximo, intre-muere sola terrarum: ita ut unus contine ns terræmotus, sed non uno ductus impetu videretur. Quocirca, cum iij, de qui-bus diximus, cœptum iter prosequerentur, videbantur ijs subsultare litora, arbores, montes, tecta, oppida fluctuare: neque alia camporum, quam æstuantis pelagi species. Mi-rari omnes, quod procellas terris multo sauiores offend-erent, quam inter Charybdis, Scyllæque vortices nuper à ter-go reliquerant. Exhibebant se passim congesti saxis, cœ-mentis, asseribus, trabibus aggeres, cadauera castellorum, atque vrbium, & veluti naufragiorum eiectamenta. Turris Vibonæ, Napitie, Nicastræ, S. Blasij gnari locorum nomina recensebant: res iam subtractas ex oculis non videbant, som-niare se rati, ac nocturnis larvis illudi. Ut ventum est ad S. Euphæmiam, castellum de quo diximus, sub ditione Meli-tensium equitum nobile; hic ne reliquiæ quidem apparuere, quæ non pagum, sed vel tenuissimam pagi memoriam reti-nerent, ut a peritis indigitari vix posset, hic fuit: Templū ibi ante visebatur religione facrum, antiquitate percebre amplitudine augustum, structura conspicuum, parietum firmitate munitum, arcis in formam afflurgens, propugnaculū aduersus Turcas, atque vicum incolarum perfugium, si quando ea loça, aut pyratarum mioparones, aut hostium

etiam

etiam iusta classis inuaderet . Turris , quam campanariam appellant , in tantam sublimitatem efferebatur , vt ad triginta millia passuum prospiceretur . Templum , turris , tintinnabula ita terræ hiatu hausta , & sepulta , vt ne signari quidem possint vestigia , quibus antea tanta moles , tamque insana substractio nitebatur . Tum verò nautæ ad tam ferale spectaculum sublatto ad cælum , seu clamore , seu gemitu , desiluere in litus : vbi recenti memoria oppidum viris , teatisque frequens reliquerant . Cursitare hinc , inde , lustrare omnia , singula oculis , auribus , manibus explorare . Nihil ob vium nisi deserta planities , muta solitudo , mœstum silentium . Sabulum insolitum occurrebat , calens , ac fernidum , quasi subiectis ignibus torreretur . Tandem homo repertus falso insidiens , manu ori admota , contracta fronte , tristis supercilio , immotis palpebris , appressis labris , terræ motu immobilis redditus , & inter lapides prope faxeus . Nescit profectò lachrymas magna calamitas , & ingens dolor querelas etiam amputat . Amiserat hic bona , lares , amicos , consanguineos , patriam , omnia . Lamenta supererant : hæc quoque sors tam acerba sustulerat . Hospites eo aspectu attorniti , solati quoquo modo miserrimum , nihil , vt opinor , ultra perconctati , quando loquebantur cladem arenæ ipsæ vocales , ad cymbam celerius regreſſi , quam venerant , deseruere protinus funestissima litora , quæ remis concitatis , quæ velis effusis Neapolim petituri : vbi hæc , vt à teste oculato , & luculentissimo accipi , ita retuli . Traditum etiam inde , occupata omnia aquis palustribus , e solo subnatis ; quæ se ad palmos septem , octouo atcollebant ; ne oppidum excitare , si qui velint , possint ; nisi , nouo Orbis terrarum miraculo , nouæ inter aquas Venetiæ substruantur . Hi è Calabria tunc citeriore , tum vltiore nuncij . Non his tameu se continuit finibus tam vasta calamitas : sed trajecto freto Messanæ tenuit , inter Scyllæos latratus admugiente terra . Templum Archiepiscopale toto terrarum orbe celeberrimum , Virginis Matri sacrum , cuius ea vrbs epistola gloriatur , æternæ benevolentiaz obſide , aliqua ex parte delapsum didicit posse dirui . Turritus paries ex dextera templi parte longo tractu protensus , ac fastigialis per interualla pinnae conspicuus , ter-

ræmotus

remotui vi labefactatus : subiectam ædis sacræ, ut appellant, nauim eodem turbine pressit, mersitque. Ingens eo die ad vespertinam Sabbati concionem auditorum multitudo conuenerat: tantaque ijs pietas magno stetisset, nisi suo Deipara præsidio præuertertisset exicum. Quippe trabes, pinnæ, quæ cecidere per interualla, & nimbus puluereus e rectis mox casuris excitus, offusa caligine, periculi admonitos ad fugam impulit. Ita nouo miraculo puluis lucem tulit, dum sustulit, viamque, dum obstruxit, aperuit, mox redigendis in puluerem, nisi puluis prohibuisset. Septem tantum exanimati. Inter quos mulier vix tum soluta culpis vita, & corpore soluitur. Confessario tamen intacto, cai feruando due trabes, cum ruerent, obliquauere se in fornicem: ne mors illi inferretur in vita munere. Tres quoque pueri, dum inconsultè trepidant, ynusque alteri festinando fugam moratur, omnes præuoluere ad superos, acerbissima ætate; matutante satum immaturitate consilijs. Ceteri in fugam effusi perniciitate pedum euasere perniciem, Messanam terræ, Panormum aquæ motus iactauit. Pelago inundante, nauis in portu demersa, cymbulis etiam pluribus maioris nauigij fortunam sequentibus. Reddidit quodammodo suas fibi natura vices, ut quando insolita glacies hyeme fontes obstrinxerat, vere mare exundaret. Neapolim terræmotus non tam affixit, quam attigit, velut ex longo itinere debilitatus, ac fractus; ita sensim, ut non paucorum sensus, atque aures effugerit. Terræ se aslociariq[ue] rumusculo Vesuvijs flammula, qui tunc visus modice inardescere: quasi, ut turres speculatoriæ solent, ea montis arx latente m hostis aduentu, elata face, dederet. Sub idem tempus, in vicino Abellæ oppido ingens arborum strages vi ventorum: ne tunc erumpentes e terra halitus innoxij volitarent. Campania reliqua intacta, ne felicis nomen amitteret. Lucania finitimo malo correpta. Nam paucorum dierum interuallo Marates adeo terræmotus inualuit, ut vbique consiperentur parientes discissi, dissicisque inter se: mox tamen eodem impetu coaluere. Quod cives S. Blasij, cuius corpus in ea vrbe collitur, tutelæ, ac patrocinio ascribunt. Tarentum quoque terræ leuis perculit fragor, ut antiquam cum magna Græcia cognaz.

cognitionem agnosceret. Postremò Senz in Hetruria con-
cussæ, iam latius manante malo. Ceterum, quò terræ non
peruasit motus, metus irrupit. Astra terrorem incussere ijs,
quibus terra non potuit. excitata quippe his cladibus eorū
industria, qui syderum cursum scitè norunt inspicere. Astro-
logos appellant, genus hominum inane, & ventosum, duces
promissis onerans, vulgus terroribus, in utroque mendax:
dum portenta prædicunt, ipsi verius portentosi. Ambigui-
tur an inter hos recensendus Petrus Paulus Sassonius, na-
tione Calaber, munere medicus; qui, hac serpente clade,
cœpit magis horrenda præcinere. Terræmotum imminere
sæuiores non vni prouinciaz, aut regno, sed totisere orbi
terrarum. Mare litoribus aut consensib; aut effractis ad duo
passuum millia exundaturum, maritimarum euersione vr-
bium. Grandines eodem tempore quinque librarum ponde-
re ruituras e cælo, quibus animantia; ac tecta subruerentur.
Et, ne quod fingi posset aliqua ex parte perfugium, flammæ
erumpentes e montibus cetera vastatelas. Iudicium immi-
nere mortalibus, non quidem supremum, sed supremi quasi
prænuncium, ac prodromum. Excepta hæc primò credulis
auribus ab imperita plebecula, tum traducta etiam ad pro-
ceres, non sine suspecione veri. Fidem conciliabat rumor,
quod is tum Vesuvianum incendium, tum terremotum hunc
recentissimum longè ante prædixerit. Appellabantur pro-
batissimi testes, idque a multis etiam cordatissimis creditum.
cum illud tantum in controversiam vocarent, an id obser-
uatione astrorum, an ope démonis, an numinis afflatu resei-
uerit. quippe ille diuinam sibi sapientium astare iactabat.
Quouis modo id prænossit, exitum pertimescendum puta-
bant. Res èò deducta est, vt in tota fermè Calabria incolæ
secessionem, ac fugam meditarentur: quasi ibidem deberet
repetita calamitas recreudescere. Quanta etiam hic in vrbe
regia facta sit eo nuncio consternatio animorum, credi vix
potest; præteriti vaticinij fama fidem faciente mendacio.
Irridebantur quidem ea præfagia a paucis: metuebantur ta-
men a non paucis: plurimi, vt dicam leuissimè, non con-
temnda censebant. Recolebatur ab historiarum peritis,
estate Francisci Petrarchæ, consimile vaticinium, tanto po-

pulorum terrore , vt Ioanna adolescentula regno petita , nu-
dis pedibus , sedes sacras obierit : tanta etiam euentus vati-
cinio respondentis fide , vt prænunciato die horribilem ter-
ra boatum ediderit : mare Neapol. exundarit , voratique
in portu nauigis ediculas litorales demerserit , magna morta-
lium strage : dies quoque noctem effuderit , extincto sub oc-
tum Sole ; celo , terraque mundi intericu mculamantibus .
Grauiora nunc timebantur recentissimo Calabriæ exemplio .
Hæc passim in triujs , in angulis , in foro , in aulis sermone
omnium ferebantur : territis semel animis ad metuenda der-
teriora pronis . Damnabatur censorio supereilio ab Aristar-
chis credulitas ; ab alijs , par huic vitium , securitas . Itaque
ad montana loca diffugere nonnulli cœperant , alij decreue-
rant : exundatione maris maiorem incutiente metum , quæ
montis flamma , cui assueuerant . Trepidatum præterea in-
toto regno , quod ocellime rumor manauerat . Sed profer-
to tam vasta mendacia mole ruunt sua . Captus ille iussu re-
gij Magistratus , ac Neapolim perductus : vbi vocatus ad que-
stionem damnatus est ad triremes : vt in lignea arca se clau-
deret , qui diluuium præmoniebat , mare remis sollicitatus ,
vt exundet , iuxta præfagium . Ductus publicè per plateas ,
inter confertissimam multitudinem exceptus sibilis , probris ,
pugnis , calcibus , vulneribus à turba ante metuente , po-
stea indignante metum : ita vt magno satellito septus vix
vulgi manus , ac furorem effugerit . Nec deerant , qui votis
eum suspendio destinarent ; quasi laqueo mendacium stran-
gulaturi . Ceterum , quod his præteritum terremotum præ-
dixerit , pernegant aliqui : cum plerique id generis hominum
post euentum diuinent . Sed , si res ad veritatis trutinam
expendatur , pro comperto id habitum apud multos , qui suo
testimonio aliorum fidem extorquent . Evidem ita censco ,
ex Almanaco , vt appellant , Benincasa , in quo terremotus
hoc anno prænuntiantur , a Sassonio Calabriam , in qua de-
gebat , quod terremotibus esset obnoxia , designata . postea
euentu animosiorum redditum , temere adiecisse maiora , per-
lecto fortasse præsiglio eodem : in quo mensis Maji dies quin-
tus periculofus edicitur . Consultis profectò fecissem , si suum
sibi exitium , non alienum præcauens , medicina arte con-
tentus

tentus, humani corporis tremores, non terra; humorum eruptiones, non fluctuum; febres, non incendia præsens fuerit. Nunc e regio ad sacri quæfitoris tribunal traductus tritem commutavit carcere, ut novum ipse iudicium subeat, qui commune cunctis iudicium minitabatur; pœnas audacie, nisi crimen diluat, luiturus. Hæc de metu ex causa planis inani, ac pene ridicula. Sed graviora non deerant, quæ timorem iniijoiebant non leuem. D. Januarij sanguinem, urbis huius thesaurum nullo capiti occursu exhibuisse se sponte mollem, ac liquidum claris authoribus traditur. Quod est, vt secalorum experientia docuit, in ipsomet prodigio prodigiosum, nec sine calamitatum indicio. Nam, ut de ceteris fiteam, cum aliquando inter Paulum Quartum Romanum Pontificem, & Philippum secundum Hispaniarum Regem atrox bellum arderet, Duce Alio Neapolitano Prorege cum exercitu adiuvante ad urbem, atque obsidionem minante, tamdiu hic sanguis, contra naturæ leges, extra venas se liquidam præbuire, quamdiu bellantium animi præbuere sedes. Tum eodem die, atque hora concreuit, quo pax firmata, atque obedientia Pontifici reddita: quasi calamitosis temporibus sanguis hic, amore carnifice, se guttatum effundat, quot illis totidem vocibus pacem, ac veniam appreciaturus. Verum, cum Januarius non Neapolitanæ tandem urbis, sed totius etiam sit Regni patronus, sanguis nunc vitro eliquatus ad præsentem Calabriae cladem referri potest, quæ nondum planè detoruit. Additæ quoque vaticinationes aliae, in magnis cladibus magna etiam ementie di licentia. Damnum humana specie per varias Calabria urbes, ac pagos veluti concionabundum vagari, ac supremum mundi diem de nunciare, patente mendacijs, tam abstrusa veritatis præcone. Energumenum præterea exorcismis coactum aperisse crinina, quibus tantæ clades infligitur, etaque publico chirographo consignasse: adiectis minis, nisi respiscane, graviora imminero. Rheyij Deiparæ imaginem exudare visam, sponte humeante vultu; quasi clementia parens tantis cladibus illachrymasset. Narrantur etiam, inter totidam iræ argumenta, alia, quædam excaja benevolentia pignora. Redonatam calore ruinis, post

tres, & eò amplius exactos à terræmotu dies, cum filijs duobus mulierem Octauij Parisij sororem, hanc exanimem, illos spirantes, vegetosque; nullo nec doloris, ne famis indicio. Admirabundi, qui aderant, sciscitari quanam vi. in terra caverneis, ac veluti inter sepulchrales tenebras conditi tot diebus sine cibo, potuque traductis, euassilient tam integræ, valentesque. Affirmant illi quotidie iuuenem eleganti aspectu, atque aureo amictu fulgentem apparetasse fercula panes, vermiculos farinaceos minutatim concisos, pisees, omnia benè condita; frigidam etiam ad potum: quibus recreati, ac refecti dies, ibi, noctesque nullo cruciatu, nulla fame transegerint. Suspexere omnes diuinæ clementia munera; nec dubitatum quin hæc eius Angeli ministerio contingent, qui alterutrum ex ijs custodiendum susceperebat: nos uos Danielis Dœo his temporibus excitante, quibus Angeli opera dapes deferrentur ad caueam: intra profundas terræ voragine, pœne Paradisum expertis prope tartara. Nec remicendum, intra Quadragesimales dies non nisi eo cibos allatos, quibus iuxta Ecclesiæ prescripta, vesci licet: Angelis ipsis, contra Hæreticorum perfidiam, solemnis ieiunij iura nouo miraculo contestantibus. Hæc inde scripta referre libuit; in quibus vera à falsis excernere aliorum est munieris. Nostrum erit, quod superest, adductis iam ijs, quæ ad historiam pertinent, terræmotus eiusdem naturales causas attingere; & iacturæ totius pretium, atque estimatione perpendere. Causa noui terræmotus agnoscitur anni, in quo versamur, pœne prodigiosa siccitas: quæ humore teræ venis exucto, ingentem spirituum copiam procreauit. Spiritum appello cum Aristotele, eum halitum, qui ex terra gignitur; vaporem, qui ex aqua. Causa utriusque effectrix est calor, is præcipue, qui vi Solis efficiunt radiorum repertus, assultuque ex obiecta mole, siue terræ, siue aquæ. Caloris enim est laxare, ac tenuare partes: quemadmodum frigoris est constipare, & densare. Corpuscula autem terrea, quæ calore rarescunt, dicuntur spiritus, aquæa vapores. Utique cum tenuitate levitatem adeptæ, turmatim in sublimem tolluntur. Porro e patrijs elati sedibus vapor, & spiritus gregatim per amplissima spatia peregrinantur: neque yñquam

Daniel. c. 14.

Ariß. I. Met.
sum 2. & 2.
met. sum. 3.
cap. 1.

gignit; & vaporem, qui ex aqua. Causa utriusque effectrix est calor, is præcipue, qui vi Solis efficiunt radiorum repertus, assultuque ex obiecta mole, siue terræ, siue aquæ. Caloris enim est laxare, ac tenuare partes: quemadmodum frigoris est constipare, & densare. Corpuscula autem terrea, quæ calore rarescunt, dicuntur spiritus, aquæa vapores. Utique cum tenuitate levitatem adeptæ, turmatim in sublimem tolluntur. Porro e patrijs elati sedibus vapor, & spiritus gregatim per amplissima spatia peregrinantur: neque yñquam

consistunt, donec ad secundam vapor, spiritus inter dum
 ad tertiam aëris regionem euadat. In tres quippe aërem
 regiones Meteorologi diuidunt, primam, mediam, supremam.
 Suprema regio calidissima, quia igni contermina. media
 verò frigida, quia & ab igne diffusa, & à calore, quem af-
 flant, dum in terram impingunt, resiliuntque radij. In hac
 vapor nativo frigori restitutus, nempe aquæ progenies, quæ
 spissatus opacatur in nubes, quæ mollescens eliquatur in im-
 bres, quæ rarescens tenuatur in nebulam, quæ dissipatus ca-
 nescit in niuem, quæ rigescens rotundatur in grandinem:
 ac semper tandem in humorem solitus. aquis redditur, vnde
 manauerat. Spiritus verò, terra soboles, natura siccior, &
 ad ignem corripiendum aptissimus, siue materiam nactus
 exilem, & æquè protensam: ardescere videtur in faculam, si-
 ue oblongam, ac tenuem, in stellas cadentes demittitur, sy-
 derum speciem clementitus: siue paruam, viscosam, ac facile
 mobilem, in ignem satuum desilit: siue multam, olearem,
 ac solidam in cometam ignescit: vt flamma tremula, tan-
 quam in fausto nutu, Regum fata prænunciet, quæ prænosie
 intersit orbi terrarum. Nonnunquam verò spiritus vaporis
 bus intermixti, in media aëris regione detenti, prohibentur,
 nè ad supremam euolent. Tunc quidem, aut à corpore
 densiore rursum ad infimam regionem detrusi diffilantur in-
 ventos, pigritiam aëris discussuros, leuaturos æstum, im-
 peraturos Oceano, præbituros commercia omnium gentium:
 aut occlusi nubibus circumcurlant per latera, si quæ possint
 erumpere, donec eo allisu flammeuant. Tum verò, per-
 rupto obice, reboant in tonitrus, coruscant in fulgetra, cu-
 spidantur in fulmina: quibus halitus è terra progeniti terram
 feriunt, velut in parentem initrij: montibus præcipue in-
 sensi, qui primi elato supercilios audent obsistere. Quorsum
 hæc tendant, & quomodo ex his proximi terræmotns cause
 eruantur, ostendam hoc Peripatetico effato. *Eiusdem est*
natura super terram ventus, in terræ terramotus, in nubi-
bus et tonitrus. Verba sunt Aristotelis Meteor. 2. sum. 3. c. 2.
 quæ mirificè rem præsentem declarant. Annus hic apprimè
 siccus cælo fere semper innubilo, siccus halitus solito plures
 creauit, & præditos maiore vi. Nam, vt Aristoteles statuit,

Aristot.

Arist. 2. Met. in siccitatibus spiritosus aer. (hoc ipsum enim est siccitas)
sum. 3. c. 2. quando amplior exhalatio seca facta fuerit, quam bantur.

Debuissent hoc anno siccum exhalationum vi magna editonitrua: debuisset aer assiduis, validisque ventis perfari. contra prorsus ante terramotum euenit. tempestate siccissima rarissimi tonitrus. Plerumque caelum non procellosum, non inquietum, non ventosum. Scilicet in tanta aeris tranquillitate procella creabatur sub terris. Clandestinae struebantur insidiæ, cum hostis nusquam appareret in acie, Nam eodem Aristotele teste, causa terramotus est spiritus, cum intro forte fluxerit, qui extra exhalat. Prohibuit hyeme, ne suos halitus terra expiraret vis insoliti frigoris: quo vel fontanas aquas conglaciatas aspergimus. Obstricti intra se pro spiritus, ac terræ mole cohibiti mussare, fremere, eniti, in obductans solum irrumperet, ut erumpant: eo planè modo quo superne intercepti solent nubes elidere. Halitus hoc anno non latrocinanti sparsim per campos: sed confertim immisere se in cauernas: ut ipsa terra munimenta; ac veluti mundi incœnia inuaderent. Pacatum se exhibeat aer, dum adoperta bella tumescabant sub caueis. Infida caeli facies oculis ablandiebatur, cum urbium eversiones clam natura machinaretur. Nulli ventorum fremitus, ut infremerent sola ipsa terrarum: nulli tunc nubium tonitrus, ut tellus te-

Plin. lib. 2. c. 80. naret silentio caelo. Observauit olim hoc Plinius, cum dixit Arist. loco cit. terramotus fieri, dum temporetes soipiuntur. Sed egregie, ut affoleat, Aristoteles fuit, inquit, tranquillitate plurimi, & maximi terramotus. idcirco subdit, terramotus qui fuit dicti, fieri circa meridianum, quia tranquillissima est. ut in pluribus, dicti meridies. Rationem etiam subiicit, quia continua existens exhalatio sequitur, ut in pluribus, impetu principij. Quare aut intro simul, aut simul extra, fuit omnis. Aut igitur omnis simul exhalatio extra terram tumultuatur in aere; & tunc tonitrus, ac ventos ciet: aut omnis intro, & tunc exitu intercluso ferocior, ipsa terra fundamenta conuelli. Confirmat hoc idem Aristoteles exemplo terramotus, qui constigit in Achaia; ubi tranquillitate, inquit, facta, & fluente intro vento, factus est terramotus. Quamobrem, cum pluribus hoc anno extiterit ob siccitatem spiritos, nut-

Arist. ibidem. Conuertit hoc idem Aristoteles exemplo terramotus, qui constigit in Achaia; ubi tranquillitate, inquit, facta, & fluente intro vento, factus est terramotus. Quamobrem, cum pluribus hoc anno extiterit ob siccitatem spiritos, nut-

lus superiore hyeme extra prodierit, nimio terræ meatus ob
struente frigore: omnis intro conclusus, in eunte iam vere,
laxata humo, magno impetu ad molitus viam ad anas, ter-
ram quæ concussit, quæ scidit. Concussus terræ motum præ-
sticit, scissio voraginem. Prior oppida, vrbe que prostra-
uit: posterior hausit, ac sorbuit. Id etiam cause fuit, cur
sub nascentis terræ motas initia, maris vndæ, ut suptæ nar-
raui, nullo ventorum impulsu subsilirent ex se se: quia, vt
de euentu consimili tradidit Aristoteles, *mare non dabat per- ARISS. ibidem.*
stationem impetum facientis sub terra spiratur, sed obstat.
Ex quo id addiscens Plinius, *Terræ motus futuros, inquit, Plin. lib. 2.*
nauigantes quoque sentiunt, non dubia conjectura sine flatu c. 81.
intumescente fluctu. Huc etiam referri potest maris Panor-
mitani, de qua diximus, inundatio, quod vi spirituum non
longè erumpentium elatæ vndæ superfunderent litoribus;
vt in ollis evenit, cum aquæ supposito igne despumant. Ita,
inundatione terræ motu sequuta, tradit Seneca Africā ab His-
paniæ, Siciliæ ab Italîæ complexu diuulsâ. *Hinc etiam factum sen. Nat. q. 4.*
est, vt in S. Euphemia cäpis paludes, ac lacus accreuerint per
terræ hiatus aquas immittente spiritu. Quod adnotauit etiâ
Aristoteles, dum dixit, *fatis terramotibus erupisse aquas.*
Hæc de huius terræ motibus causis breuissime: quâdo de ter-
ræ motibus vniuersim in nostro de Vesuniano incêdio nūcio
licuit, nisi res me fallit, non ieiunè differere. Inuestigatum
haec tenus, cur hoc anno: inuestigandum supereft, cur in hoc
potissimum loco terræ motus obtigerint. Calabria peninsula
est, quæ circumfusi maris ex veroque latere aquis alluit.
Porro interclusis vbiique spiritibus abundat mare, sicco ha-
litu regnum obtinente inter humida. Non enim salsum ma-
re, quia terra sudor fit, vt somniauit Empedocles: sed quia
in mari id, quod est terra humido commixtum, causa false-
dinis est, vt egregie docuit Aristoteles. Nempe Solis vi
subiecto vndis solo quotidie halitus euocante, & crasso quo-
dam lentore marinis aquis à natura indito terreorum habituū *ARISS. 2. Met. sum. 1. c. 3.*
expirationem arcente. Cum igitur hi causa sint terræ mo-
tuam, quando acrius incalescunt, & mare radijs excoctum
solaribus, exhalationibus calidis affuat: loca maritima, &
peninsula, quas mare vtrinque proluvit, crebrius terremotus.

iacantur. Testatur hoc, ut cetera, Aristoteles, qui circa loca, inquit, ubi mare fluxibile est, fortissimi sunt terræ motus. Ex hoc fonte id haustus Plinius, cum dixit maritima maximè concuti. Idcirco insulæ quoque, si cetera, adsinunt paria, terræmotu frequentius agitantur, ut de Cypro, de Tyro, de Ænaria, de Molucis, de insulis, quas vocant tertias, Conimbricenses testantur. De Sicilia, de Æolis, de Eubœa testatur ipse Aristoteles. Peninsulæ vero alio etiam nomine terræmotibus subiacent, quod plerunque oblongæ sint magis, quam latæ. Idcirco angustiorum habent campū, quam ut turba spirituum subterraneis interclusa locis impunè disiijci, dissiparique possit. Quamobrem, ut verbis utar Aristotelicis, circa dicta loca terræmotus sunt, maxime propter angustias. Porro Italia peninsulam efficit triplici recessam mari, Tyrrhenico, Adriatico, Ionio. Neapolitanum regnum Italiam pes dicitur. Huius extrema pars Calabria, in quam arctissime desinit. Quippe Italæ longitudo ad mille, & ducenta millaria tenditur: latitudo quæ maximè patet, adducenta, quæ minimum, ad viginti. Idque in ea Calabriæ ora, ut testatur Plinius, quæ inter Scyllætum, & S. Eusemiam, olim oppidum, nunc nudum nomen, interiacet. Altero quidem totius Europæ Isthmo. Italia vero nusquam angustiore, quam in ea sui particula, quam prisci magnam Græciam appellabant. Inter has angustias deprehensus spiritus, qui in terræ penetralibus delitent cum aliò traijere nequeant, solum aggrediuntur, cui substant. Primo sollicitant, tum-quatiunt, postremo discindunt: ut adicu[m] sibi ad auras aperiant, per matris vulnera, per funera populoru[m], per clades urbium. Itaque terræmotus sequuntur in Calabria ob maris viciniam; ac terræ angustias: cum præsertim circumducta sit montibus. Enimvero locis montagis, ut Conimbricenses obseruant, terræmotus infestior, quam planis: quod illa cauernas, & specus condant in gremio, spirituum receptacula. Quamobrem natura Ægyptum, ut ex antiquiorum sententia refert Seneca, è terræmotu exemit: quia in latissimas diffusa planities solum continet non intus excavatum; ac peruum; sed vndique coagmentatum, ac solidum. Porro Calabria plerunque montosa est, ac per catus

Arist. 2. Met.
sum. 3. c. 2.
Plin. lib. 2.
c. 80.

Conimbr. in
Met. tr. 11.
cap. 6.

Arist. loco cit.

Arist. ibidem.

Plin. lib. 3.
cap. 10.

Conimbr. tr.
11. in mat.
c. 6.

Sen. Nat. q.
lib. c. 26.

zatos intromisum recessus domitella praebet. Nati ibi non quod
cum multitudine antris obstruta acrius excusat refractus est Cris. loc. cit.
Quod nō pratermissile sit hoc deinde quod fortissimi fieri tem-
temtus, ubi regia sub antro saepe visa bellissimis, & circa
Sicilia d' Huc accedit, quod Calabria sulphure, & pice abudat.
Nā & non procul à Nicastris, & prope Casabona aqua fluente
sulphure: Si pax magna copia ē Calabria auctoratur ad al-
tinenda nauigia. Neque ignes subterrani defant, quibus
alimenta praebat materia sulphurea, & picea: & perspicue
ostendit Aethna montis in finitima Sicilia, & Vulcaniarum
insularum vicinitas. Primam vero terrae motus originem
tribuunt Meteorita flammis intra terram conditis. Vbi in-
victa fera sunt ignium coheptacula, a quibus dimidiane cali-
di, & succi ignes naturæ spiritus. Ex his, dannatio impe-
tra assurgunt, tremotus. Quamobrem ex Plinio, non
aliud est in terra tremor, quam in nube tonitus, flamma
et aerisque mixt obstatrices aggeres eruptionem testante.
Primus omnium docuit id Anaxagoras: sed optimè omnium
Aristoteles, qui terra, inquit, per se facta a Sole, & ab eo
gena in ipsa est, ignes incandescentes multum quidem extra, mal-
sum quoque intra spiritum efficit. Et infra Maxime cor-
porum motionis est spiritus. Etenim ignis, quando cum spi-
ritu fuerit sic flammis, ferturque celeriter, non ignar terra,
neque aqua evanescit motus, sed spiritus, cum interflame-
ret. Boecilard etiamq; Aristoteles exemplum ex corpore homini-
no subiicit, in quo bilis & ghettae ex sobri agitatione pulsus,
tremebat ridentrumque corporis, inquit intelligere, se
cum in corpore nobis & spirituum, & pulsus agitatus est in
spiritu; qui in corpore sic! sic & in terra spiritu sonitu fac-
cure. & hunc quidem primotum videt tremendum esse
illum motum vel pulsum. Quemadmodum igitur compoti
humano tremores in tactu febris, ex qualitate retemtus, &
cibus ita, quando id est morbo in defacte fuit tremorem illi
presente spiritus ignis, ex quibus vibrum fundat, & cinc-
zes. Ita idem Aristoteles refert in una earum insularum
quas in conspectu Calabria positas alii Aeolis a ventis, alij
ab igne Vulcanis appetabant, rapto terra animis spiritus
mutatum, ut suauitate & suetudo elegeret. Orbi proportiona-

Burr. Antiq.
Calab. lib. 2.

Plin. lib. 2.
c. 29.

Anaxagora
apud Sen. nat.
qu. lib. 6. c. 8.
Arist. loc. cit.

Arist. ibidem

Civitatem non longè existentem insuperasse. Idem nunc exi-
stum Nicastis contigit, in qua urbe, ut supra narravimus,
sottemotus non tam obrepere, quidam absumpti immix-
coepuluchi cumulos cineres reliquerunt; busta non parvæ
verbis que parvum defecit in cinerem. Profecto id inter
sacramotum, & incendium intulit, quod inter flammam
iacet tempi & publicam. Conclusus, & excidia, cineres efficta
suno spicatum igneum, quos durissimè soli coercitos, ut ad
superiora transmigrare, naturæ & terra visceribus excutit, non
adie quād ambo nocensior. Iisdem adscribendus est igni-
bus color rubens, quo prope Nicastra fluxisse Lametum flum-
num diximus. Nam, quemadmodum pluic aliquando san-
guine, quod accidisse M. Aelio, & Caius Portio consilibus
refere Plinius, indeque tantum in speciem, halibus igne iema-
gna copia in humoreq; incusus, liquidum de siccis flamme
ruborem reddentibus, ita nunc diducta in hiatus aeria, &
spicatus flammæ effervescere, compere ijs angustata summales a-
qua rubescere, admisse intra venas hostis. Ignita & erinque
violentia: cum neque ignis aquas, neque aquæ ictum edo-
naretur: crudelitate utroque, veluti pudet non vincere.
Abi quoque ab aqua miracula. Quidam prope Tarenum
imminetiam terram fecerit, cum foret ad hancendam pot-
assercit aquam accessisse, illa ad osprum super assuetum,
ab impetuoso boamine & quasi hadæc scutentes latices pos-
cularentur. Eam ergo subiecta summa in vicinâ allia, ouenit;
nullus beat aqua ista blatus, quasi adhuc semper de cœlo sedam
accupatur. Atque subiecta ergo aqua, non haec sit endophit
dicta cœbulam. Si quis elemet, & ex quædone illa odotari
poterat et tremotum fecerum. Nam hoc in se terra eius-
dem præfigio, recensurum Plinio quæd amplius in parte in
isquatum, & fulphæcum planumque veris, per oculos ver-
te medicos præmitat aquæ. Ita ionis armeniæ equino ho-
stium stœvæ exploratos. Hinc egiæ fabulatur, ut si supra di-
simus, istam entitatem solo præseruimus. Hic circa Vibonem
fulphæcus post tremorum fumus, quotidie ex novo
terre hiatu dissolutus in globos, quos ibi Tararo pan-
dante fore, non Carbunculus tremulus adlatratoe: ut vel
ex hoc apparet non aliud mero gladio author, quæm ignis.

Plin. lib. 2.
cap. 246.

Plin. lib. 4.
cap. 11.

Hinc etiam ab ea Vulcania iofata, quam Serapio totum occidat, sumus prope idem tempus insolens, phlegmati; Gymnachis tenebris, obducto per diefi Sole. Ingens etiam montis cacumine obmurmuratio: ut de spiritibus intus ossis Latinus varos cecinerit.

III indignantes magno cum murmurare montis.

Circum chauftra fremunt.

Quapropter suspicari non pauci valuerant hanc rotundatam calamitatem ab hoc uno monte profectam; per sternum Vesuvii facinus annulante. Nil quod hic splendens, & igne aspectabilis, quasi tormentis bellicis hostis publicus: ille elande finis insidijs, per actos in fronte cum cuniculis, flamma defitescens designat, vastitate longe maiorem, populorum, atque urbium. Hinc denique in eodem Vesuvio, ut dictum est, eo die colligentes flamme, parvum perterriti incedit simulachrum, tanquam molitis armis iterum conseruentis, sed exhaustis iam viribus. Ut ex hoc perspicuam intelligamus, etiam montes per condita terris impotens, specieque vastissimas sua infra commerceia, eam quam diu regnus inimicorum vindictas in improborum sceleris, ianuis scribent, exarsuros. Evidem facili adducatur usque credam, clades urbium immenses, iraginemque tantam mortalia non sine periculis diuinis numinis nutu contingere: nec tam ut admittantur se gerare, non ut dominum regi, non regere, factum praebere, non ipersum. Quocirca procer proximas noctis terrae mortis causas iam adductas, superiores alias, actiones reque oportet agnoscere, quibus inferiores discuntur. Non solo naturae magisterio, vel ipsi Echnici dicierent, qui terram motu, vel exaudito, vel nuntiato, ferias inde habeant oculis Dei cultum, qui terram e suis distractis sedibus dimisisset. Quippe, eum turbam Deorum admitterent, id Dei aliosque vi factum esse pro coarpero habebant, cuiusnam, incertum. Quamobrem Gessius veteres inquit, Romani, ubi terram mouisse senserant, numeramus eras, ferias earum donec edictio imperabat: sed Dei nomen cui ferias servari oportuerent statuerunt quaequebant quoniam per quem Deorum, de arantibus terra teimeret, intertum esset. Diutus id quoque testans oracula, duam certitudinem soli Deo tribuisse, quis cum mon-

Aenid. 1.

*et terrae de loco suo, excedunt et non tolluntur. Pro-
feci quis credat a spiritu adeo exili, ut aciem oculorum
effugiat, quemadmodum perclare perpendit Seneca, iacta-
nus, vibrarique terram cum montibus, magnas cum mo-
bus urbes, cum totis maria litoribus. Hoc sane illius vim
indicat, qui ut canit Ecclesia, *quodcum pugillo continet, ut
Isaias testatur, appendit tribus digitis mollem terram.* Egre-
git rem declarat id, quod S. Antoninus quoniam secesserat Ty-
ropi ordinis sui ordinis. *Hic, campocites in hymno. Dispa-
re versiculum hunc cantitare audiuerit, Mundum pugillo
continet, copit misericordie similitudinibus tacita secuta
agitatione versare, quamam Deo palma esset tam gigantea,
ut viola clauderet orbem terrarum. Inter eas curas audiua-
com amico sompus oppressit. Dormienti visa multitudine
Angelorum innumerabilis ante duas sedes astancium, in qua-
rum altera Christus, in altera est regione Virgo parens con-
federans. Adorant etiam Sancti omnes tanquam metu perfusa-
ta, atque ad extremum mundi examen vocati. Perlesta
mortaliuum criminis, perfecta paucorum virtutes, cumque
illa mole longè maiore lancem grauarent, videbatur iratus
inde orbem terrarum, valessum, tanquam pilati manu pro-
jecte, his vocibus adiecit, cum iudicatur excessus condam-
natus. Tremebundus tyro, nec tam somno sopitus, quidam
seminigravis ad Deiparam conuersus clamauit, S. Maria
succurrere misericordia. Ex preces Virginem incitauere primò ve-
stirgeret, cum ingenua supplex procumberet ad filij, iu-
stissimam iterum sedaudam. Vociferatio interea à semisomni
edita fratres accinxit. Qui, cum accurserent, terrenos
concuti sensere urbem adeo iaganti, ut multatum ruina-
dium cives omnes ad precipiti fugam extra urbem im-
palierit. Ita iuueni persuasum, terram diuina manu ciceri, di-
uina consistere. Frustra quoque nos criminari, elementa
atque in terra mortibus accusare natura scelerata: quando no-
stro sit vicio, ut terram diuinam vis quartar, quo pressam toe
improbrum opere degrauerit. Quod effractus non illabatur
urbis, quidquid immorum sequatur, quidquid integrum. Vir-
ginis pacocinio deberi. Agnouit hoc antiquiorum Graeco-
rum poetas, die isto annis singulis instituto, illi memoria
sacro,**

Isa. 40.

^{1. Vide A.}
S. Anton. in 2.
parte. Hist. tit.
23. cap. 5. §. 1.

Psalm. 108.

Boron. tit. 9.
Ansel. ann.
740.

Gacro, qua sub Leone I saurico ab horrendissimo terremoto
 Bizantij ædibus, & murali corona disiectis, ciues multi Virg-
 ginis ope seruati. Libet, ex Monologio Græco, de hoc pauc-
 ca quedam transcribere. Vigefimo scato Octobris die, fuit
 Etus est Constantinopoli ingens, & terribilis terremotus, &
 omnes domus, & Ecclesia considerunt: multique ruinis opu-
 pressi sunt mortui. Quare tam terribilis terremotus mem-
 moriam recolentes, supplicamus ad magnum, & sacrum
 immaculatissima Dei genitricis Marie templum, eam enim
 precantes. O: nautum propter nos peccatores. Iesum Chris-
 tum, ut nos a sua iusta liberet ira, contra nos excitata.
 Hæc è Monologio, in quo à Græcis populi cæteri admonen-
 tur, vt beneficia tam perspicua annus memorie consecrèt,
 mansura perennius, si agnoscantur. Alter in eadem urbe,
 terremotus priorem equavit clade, vicit prodigio. Nam
 cum aliquando septem, & quinquaginta Constantinopoli
 diuulsi curribus, Theodosius cum prelio Patriarcha, & ci-
 tibus domicilia, vt sit, traduxisset ad campos: ibique ter-
 remotu vehementi graffante, cuncti ad processus incumber-
 ent, raptus e turba in aërem repente puer, oculisque sub-
 ductus. Tum eadem via demissus, Imperatori, & Episco-
 po mirabundis narravit candidè, audiuisse se Angelorum
 concentum in has efformatum voces. Sanctus Deus, San-
 ctus fortis, Sanctus immortalis misere nobis; addito mo-
 nitu, vt ipsi eodem modo concinerent: quo præstito terr-
 motus illico siluit. Hoc sacrum trisagium, comprobante
 postea Concilio Chalcedonensi, ab Ecclesia uniuersa vsu-
 patum. Ex his liquidò constat terremotum precibus con-
 quiescere, sceleribus excitari. Calamitos certè sumus: vt
 nam non criminosi. Ferrei extra exemplum, & ad tot Del-
 monitus obdurescimus. Enim uero superioribus annis tem-
 remotus occœpere in Calabria, iactato Catacio, non sine
 ædium iniuria; luxato Girifalco, non sine voragine. Non
 multò post desexere in Apuliam, urbe S. Seuera, & oppi-
 dis diruvi non ignobilibus. Paucis post annis transmisere
 Neapolim, comitatii Vesuviani incendium, eversis Her-
 culano, & Pompeijs, vexata Neapoli, perturbata Campania,
 perterrita Italia, metu etiam ultra periculum. Po-

Marcell. in
 Chronicis Ba-
 roon. an. 446.

Concilium
 Chalcedonense
 a. d. Damas-
 scen. 3. de si-
 de c. 10.

strenui exercitores remigravere in Calabriam, iam non pat-
 gum, aut urbem, sed integras prouincias depopulati, non-
 dum excurvata clade Adhuc ibidem impunè bacchantis,
 quidquid primo furori integrum demolituri. Inde corripue-
 re Lucassiam; transoere Tarentum: iamque in ora Salentii-
 na urbem Neritum terrae ingenii motu iactatam, postremis
 nuncijs accepimus. Quora regni pars lucet vocat? Cladet
 nobis creatur ex clade. Incendium terrae motu, terre-
 motus incendio sertior, exitiali quadam fere uitidate. Pietatis;
 regna mors verax, nostrum pax: & cum externis viribus
 nos pacem, in exiguum suum armatur. Insetices nimium,
 quibus ex incolumente calamitas nascitur. Externa cessante
 domesticis implicamur. Hostilia patimur sine hoste. Non
 hic somnacis inimica militum excusione abruptus: non
 instruta nos actes, non obsidiones urbium, non bombardarum
 strepitus, non buccinarum clangor exterrit: sed incen-
 dia, excidia, ruinae. Tantum clavis pax accutus, quantu-
 m ne bello quidem timeri potuisse. Bellatur nobiscum
 natura: & ne quid huic bello desit, personaliter terra flagor pro-
 tuba. Quos hostiam nostra tergere tela, haufis metus, hau-
 fit dolor, haufere elementa. Deditus tragediam orbi ter-
 racum, defendam lachrymis seculorum: omni malo & exas-
 ti, nullo perdonari. Triginta circiter milia hoc terrae mo-
 tu interempta. Tanta intermissione mortaliu[m] diuinæ ira-
 licatum. Non plures iusta acie, iniquo Marte, vnicō bello,
 pluribus prælijs, cecidissent. Orbati parentibus filij, paren-
 tes filij: viduati coniugibus coniuges: spoliati superstites
 co-sanguineis, affinis, amicis. Nulla poena familia sine
 fieri: ac vere initio, exultante natura, pratis ridentibus,
 lachrymatum. Non hoc extendorum, quem recensui, nu-
 mero eos complector, quos ex terrae motu vel saucios, vel
 bonis omnibus spoliatos aut vulnus, aut ærumba consecit:
 præteritis etiam ijs, quos distracta in campos domo, con-
 traqns morbos sustulit. Minor tamen fuit hominum strages,
 quam pro urbium, atque oppidorum ruina. In Vefuviano
 incendio quinque milia capitum periisse, duobus oppidis e-
 ueris, pago uno, vel altero. Nunc delecta Confentia,
 quassatum Camacum, Provinciaruer metropoles, absumptæ
 Nicæ-

Nicastrum, Calabria ornementum, ac gemmula; delecta
Murgantia, afflictum Miletum, Terina semiruta. Messana,
Rosciandum, Besidia, Tropiana, Medama non sine querela;
Rhegium, Locri, Tarentum, Maratea, Neritum periculosa
affinia. Neapolis, si minus ruina, certe oppressa metu.
Has decem, & septem urbes terrae motus invasit; multas
ex parte, quasdam funditus diruit: & monia, inter tot secum
lorum obsidiones intacta, vnico affatu expugnauit. His
adjice oppida, pagosque qui partim inganeam perniciem
partim integrata ruinam perpetrari supputastur septuaginta &
& eo amplius. Ex his facile infere licet terrae motuum huic
collocandum esse inter maximos. Etenim Plinius diligenter
tissimus antiquitatis ferutator. *Maximus*, inquit, *terram*
mortalium memoria extit motus, Tiberij Caesaris principatu: duodecim urbibus Asia vna nocte prostratis. Nunc ve-
ro deiecta, ac detrita urbes non minus, quam duodecim; si
addas oppida urbes aquantia. Pagi, villa, turres sine rura-
les, sive littorales extra numerum. Evidem non inficer
terra motum, quo sub Tiberij fascibus, Christo morienti
tellus indoluit, inde a Plinio omnis memoria maximum re-
censeri, non clade, sed mole. Quippe non unius, aut alterius
regni conclusus finibus totum concussit orbem terrarum;
vt totus sui auctoris interitum persentisceret: discisis etiam
montibus, quasi comam capitis ad luctum dilacerante natu-
ra. Quocirca exaggeratè admodum feribit Orosius, terra-
motus sub Valentiniano ubique locorum terra, marisque
grasses sum. Nam cordate captus oculis, sed sapientiam planè
lyncea Dudymus, terramotatus, inquit, sepe fuisse in terris. Verum
qui ante, vel post Christum extiterunt, partim quondam terra es-
cuparunt. Mei autem Christi tempore, non privatus fuit aliquis
terremotus, sed tota ipsa terra quassata est, & centro con-
vulta. Ceterum Christi obitum reparare orbem acceritam
non devastante, clades contra huius, quae sit per farcit mysterio:
rio: duodecim urbibus Asia, in qua maximè fulmina super-
statio vigebat, prostratis; vt rotidem Apostoli ad Ecclesias
Christianas strucures erigerentur. Inter eos vero terre-
motus, qui iusta natura leges, contra miraculum positi, nam
rurales causas agerentur, duas sive que scribimus, rur ab

Plin. lib. 2.
c. 84.

Orosius lib. 7.
c. 31.

Didym. in
cas. PP.
lib. 9.

alio quopiam superari crediderim, immanitatem, amplitudinem, diurnitatem. Immanitas perspicue ostenditur testimonio Senecæ qui *terras*, inquit, *vix unquam iam gravis, aut pernicio-sus motus fuit, ut tota oppida euerteret*. Nunc eversæ tres urbes, plura oppida, pagi plurimi: duæ prouincie deuultate: trahente in omento temporis seculorum excidia. Nulla tam perniciosa calamitas, ex qua nihil alteri calamitati superficit. Terra-motus hic, quæ faciunt, pene nihil alteri dilacerandū reliquit. Nec verò quidpiam desuit, quod atrocitatē seruiret. Mons diffractus Conventio: maris recessio in Napitia: procella Palaeomii, terre hiatus in Scitiano: aquæ superfusæ agit Lame-tiuo: flumē globi erumpentes. Vibone, flammæ exarde-scentes in Vesuvio: cimèræ effusi Nicastris, amnis sanguineus prope Nicastra. Non hic prætermitteendum censeo, quod retulit, dum hac scriberem, Sacerdos è Franciscana, familia spectaculissima fidei aper profectus è Calabria, propior cum periculo, quam qui perierant: visfatu, intremisce- te tellure, retrosum labi Lametum flumium, retractis aquis, setorū cursu, quasi territus fugeret: cum elatis vndis, amnis campis resulso battentes pluribus in locis vrtices eortos asse, & fremitu, & restu planè marino. Nihil iam ostentofumi suparet, quod hic naturæ ita suppresserit: Nihil relictam famam mendacijs. Nihil ipsa fabula poetatum fingere, aut ex cogitare possunt atrocias. Amplitudinem præoximi terræ motus metiri possumus locorum spatij, que longe, lateque complexus obtinuit. Gemina Calabria occupata! Proutu-ctis præterea tentare tres, ora Salentia, Lucania, Campa-nia. A Regino litora, quod abest octo dierum itinere, Neapolim usque perductus urbem regiam inuasit. Neque vniq[ue] regno contentus, superatis fricti fæcibus, Messanam per-levinxit. Demum, dum adhuc prouinciales hi terramotus gravarentur in Calabria, inter tot marum, terrarum motus evictus, infestans Senni, vrbis Metruræ florentissima, adiecis ad se liquans Italiam vultu minacib[us] nuncis. Terra, inquit Seneca, non unquam per ducenta milliaria motus extundit. Hic ab extrema Calabriæ ora usque Neapolim plusquam trecenta passuum milia tenet. Ex quo perspicue constat, non potuisse iuglovis tam difficulter tentare intremere;

125

contextu quodam , nexuque partium , & vt loquuntur Philosophi , per consensum : sed ubique concussam vi spirituum sublatentium , iactatione quam maiore , quam minore , pro habitatuum copia , & subterraneis angustijs : eruptione pluribus in locis tentata , in plerisque conatu inani , distractis viribus . Amplitudini par diuturnitas , ne clades magis locorum spatii laxaretur , quam temporis . Enim uero duobus iam exactis mensibus , adhuc terramoto per interualla sequire quotidiana littera perferunt . In eunte Iunio congreginatus primus similis terramoto : nisi quod huic parem diruendi materiam ruinæ ipsæ subtraxerant . Sub ortum Solis , primo radiorum appulsi excitati spiritus , euocatique ad superna cœpere denuo terram impetere , ac veluti admotis machinis arietare . Præmissus hic maioris cladi prænuncius , vt opportunè sibi fuga quisq; consuleret , impleto Davidis oraculo , dedisti metuentibus te significationem , ut fugiant à facie arcus . Hora imminebat quarta supra decimam , cum in calecente iam Sole , quasi tunc quoque iræ calescerent , habitus maiore impetu soli duritiem adorti , terramoto edidere in vniuersa Calabria adeo ingentem , vt iterum omnia late loca Neapolim usque peruerferit : quanquam id sparsim raptimque , deseruescente per interualla sequitur . Catacium in primis , Consentiamque pessum dedit , odio in metropoles infestiore . Catacij , quod supererat Episcopalis templi , Consentia , quod steterat regiae arcis deiecit . Vtrobique ædes reliquæ concussæ labant , quantum conjectura asequi possumus , primo aggressu labefactandæ . Besidiæ , & Patycos modice prius attacta detrimentum feruntur nun pasta non modicum . Sanctæ Seuerinæ mons in enormem hiatum abscessit . Petilia , & Casabona plane deturbata , atque euersa . Oppida his minora , vicique inolescence malo non numerantur in clade . Iam instantato ubique metu , denuo deserta testa , remeatumque ad campos . Quippe veluti fatali quodam instinctu , tunc maxime ad terræ gremium confugimus ; cum nos tellus exagitat : quasi parentem agnoscamus , dum punit . Sed profectò , vt cœpere res labi , plane ruunt . nempe id ansam dedit Uticensi classi , vt Medamæ litora inuaderet , ijs in seruitutem abductis , quos telus excusserat in oras barbaras

barbaras amandando. Nunciatum etiam è citeriore Calabria in agro Nuceriano pluisse grandinibus tantæ molis, ut duarum librarum pondus explerent. quibus animantes non paucæ sub Dio exanimatae, quasi lapidatum esset de celo. Grandines quoque visas subuirides, veluti spem facerent melioris fortunæ. Quanquam, si rationes expendimus, spes in metum euadit: neque alia spes affulget; nisi de qua poeta,

Aeneid. 4.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

Desperanda vicina quies: mali speranda diurnitas. Et nim Aristoteles ita pronunciat. Cum fortis, factus fuerit

Arist. 2. Met. sum. 3. s. 2.

terremotus, non mox, neque¹, neque ad semel cessat agitans; sed primò quidem usque ad quadraginta dies agitat: posterius autem, & ad unum, & ad duos annos dominatur, secundum eadem loca. Elapsi iam quadraginta dies annum, aut bimalem terremotum prænunciant. Quid non pertimiscendum ab annis, quando fuit adeo exitialis diecula? Instaurata sepiissime soli iactatio vires indicat hostium adhuc integras; grauemque esse terræ gremium halitibus, quos ipsa in suum gignit exitium. Abditum in humo malum, atque, altè in visceribus ipsis infixum, Quippe in Calabria, ut dimicimus, rupes præaltae admolita natura est: infra quas caueræ, & voragini, halitum non tam aulae, quam carceres. Horum, dum à claustris resiliunt, alios laçaxis compagibus tellus egerit, alios frustra connixos retrudit. qui, dum retentant exitum, nouo solum obluctans concuscent. Cre-

Plin. lib. 2. c. 23.

berrimus, teste Plinio, *Punico bello terramotus, intra cumdem annum, septies, atque quinquages nunciatus Romam.* Nunc nunciatus intra diem quater, & vicies: intra mensem non minùs, quam centies, obfirmata inde soli, hinc halituū pertinacia, pugna toties cessante, toties reparata. Ex his persuasum, ut reor, quod suadendum proposui, terramotum hunc, quo de agimus, siue atrocitate cladis, siue amplitudine locorum, siue diurnitate temporis reponendum esse inter maximos. Quod si inter maximos, numquid non inter magnos? Si inter magnos, utique inter eos, de quibus dictum est, *Erunt terramotus magni per loca, & pestilentie, & famæ.* Rogandum profectò diuinum Numen, ne terramotum famæ, & pestilentia excipiant. Nam terremotum ad

Eur. 21.

ad imbres cælum , & siccii halitus adurunt exuccam egerem:
motuque terra crebro in hiatus diducta , Mephitum teterri-
mam , ac spiritus graeolentes exhalat . Quippe qui ducunt
eluum ex occulto . Qnamobrem id animaduertens Seneca,
Solet, inquit, post magnos terrarum motus pestilentia
fieri . Nec id mirum est . Multa enim mortifera in alto la-
tent : Quær ipse corruptus internorum ignium vitio, cum
longo situ emissus, purum bunc, liquidumque maculat, ac
polluit: insuetusque ducentibus spiritum afferit noua mor-
borum genera . Hæc Seneca . Nos verò mittamus omnia
calamitatis futura , quam Numen iratum minatur, placata-
rum auertet: & quod reliquum est, ruinæ totius, quām præ-
sens clades intulit, pretrum expendamus . Hoc ut præstetur
exactius, neque ingratum, ut arbitror, neque abs re erit;
Calabria totius, vnde damni estimatio petenda est, situm
magnitudinem, emolumenta breui narratione percurreat.

Calabria, olim Messapia ex Solino, Ausonia ex Catone,
sive ab antiquioribus Calabris, qui ut Ptolemus testatur, in
Salentino litore mare Ionium incolebant, sive a Calauria
Argolici finis insula, ut refert Ortelius, Demostenis in te-
ritu nobili ; sive à soli vbertate, ut Leandro, & Barrio placet,
Græcarum vocum καλαβρια coniunctione appellationem
fortita, gemino circumfusa mari, Tyrrheno, & Ionio, ab
orientे Salentinos, & Græciam spectat, stirpem antiqui no-
minis; ab occidente Neapolim: quā ad Aquilonem vergit,
Lucania neicitur: quā ad meridiem obvolutur, per angusto
discisa fretu, Siciliam veluti discedentem prosequitur, vlti-
mo Italia fluctu: Demum quā mare procurrit longius, Asti-
cam prospicit, extremo Europæ litore. Longitudo non à
Talao, ut Barrius, sed ut Ortelius, & alij à Lao fluo, qui
Calabriam à Lucania dirimit, vsque ad Leucopetram cen-
tum octoginta millibus passuum tenditur. Latitudo maxi-
ma septuaginta; minima viginti milliaribus constat. Prior
ab urbe Terina ad Lacinium promontorium: posterior ab
antiqua Lametia, Scylletium vsque perducta: vbi vicino
fretu Isthmus adiungitur. Totus verò regionis ambitus sep-
tingentia, triginta millia passuum continet; inter magna
provincias, regnique amplitudinem, sed regno propior. Ca-
labria

*Seneca lib. 6.
natur. q.c. 27.*

*Solinus easo.
Ptolemeus.*

*Ortel. in The-
sauro Geogra-
ph. Leand. in
descript.*

*Ital. regione. 7
Barri. de An-
tiquit. Calab.
lib. 1.*

*Barr. ibidem.
Ortelius & Leand.
dr. locis citat.
Leucopetra,
nunc Capo di
Spante vento
ex Leand.
Terina, nunc
Mantia ex
Nigro apud*

Ortelium. labriæ fines vteriūs Magius, & alij porrigunt: qui Tareno
 Pametia, nūc cum inter Calabriæ vrbes recensent. Siue quia confundunt
 S. Eufemia cum Calabria magnam Græciam, quæ ex ea parte pater la-
 tiūs: siue quia, teste Plinio, à priscis Calabriæ nomen acce-
 pit peninsula illa, quæ Tarento Brundusium dicitur: Quod
 Ptol. descrīp. p. stea nomen à Salentinis reliquum ad oram conterminam
 & Pamelin. traductum est. Quanto in honore regio hæc apud reges fue-
 Tereull. de pallio n. 55. rit, illud argumento est, quod futurus Regni hæres Dux Ca-
 Clauer. intro. labriæ vocabatur: quasi hoc nomine sceptrā præcipere, Cæ-
 in Georg. lib. 3. sar imperio destinatus. Præludebat ille regno administratio-
 c. 29. ne Calabriæ. Quippe vrbes complectitur sex, & viginti;
 Plin. lib. 3. cap. 11. quatuor Archiepiscopali, cæteras episcopali insula ornatas.
 Oppida, pagique pœne numerum fugiunt: tanta vicinitate,
 ac frequentia, ut continentem vastissimæ vrbis speciem
 præbeant, quæ rura, villaque concludat. Porro Calabria
 est omnis diuisa in prouincias duas: quarum altera Brutios,
 altera magnam Græciam continet. Illi ita dicti, siue à Bru-
 tia fœmina, cuius opera primam arcem cœperunt, ut refert
 Trogus: siue à Bruto eximia virtutis viro, ut placet Annio:
 siue à Bretio Herculis filio, à quo ex ædificata Brutiorum
 caput Consentia, ut in Dionysio Afro legitur: ideo Bretij
 ab alijs, & tota regio à Polybio Bretrania dicitur; siue deniq;
 ad contumeliam, odio Lucanorū, quibuscum bella gesserant,
 ut vult Strabo: tanta sententiarum varietate suum cuique
 permittente arbitratum. Magnam verò Græciam appellau-
 runt Coloniz à Græcia deductæ, ad quam Calabria ex eo lat-
 ere obhertitur. Principes hic à Græcis ex ædificatae vrbes.
 Nam Scylletium ab Ulysse conditum refert Cassiodorus, suæ
 Cassiod. in Ep. fortasse Ithacæ nidulum, ac rupes perosæ: ab Atheniensib-
 l. 12. bus affirmat Plinius, à quibus, & nomen accepere. Rhe-
 plin. lib. 3. e. 10. gium extructum à Chalcidensibus Solinus, & Strabo tradūt.
 Joseph. lib. 2. Quamvis verò antiquorem eius originem Iosephus referat
 anteig. c. 11. in Asthenegum filium Gomer, Noe abnepotem: tamen Rhe-
 gium à Græcis, hoc nomen obtinuisse idem testatur. Cum
 Gomer, inquit, haberet tres filios, Asthenegus quidem Ast-
 benegos instituit; qui nunc Reginum vocatur à Græcis. Ex
 quo coniectare licet Coloniam eō deriuatam Græcorum:
 Reginum autem dictum, ut Tropo placet, à Græco verbo

rum, quod à Trinacria discissum: postea Rhegium Iuliū, quod post terræmotus ruinam à Julio Cæsare instauratum. Sybarim à Sagari Aiacis filio, non multò post Troiæ excidium, excitatam narrat Solinus: tanta felicitate, ut mox sibi vrbes quinque, & viginti bello Sybaritæ subiecerint. Tū, præcoce fortuna irritante finitos, à Crotoniensibus domiti, eversique. Ex eius reliquijs conditum Thurium, hodie vulgo Terranona. Petilia à Philocteta Herculis comite exstructa. Quamobrem Mantuanus vates,

Parua Philoctete subnixa Petilia muro.

sue sit vrbs illa, quam nunc Belcastrum appellant, ut concendit Leander, sue Policastrum, ut Barrius, sue Strongolis, ut alij. Locri etiam Græcos conditores agnoscent, vel Euantem, ut Eustachius; vel Aiacem, ut Solinus affirmat: religione fortasse quadam nouas vrbes emollientibus ijs ipsis, qui paulò ante Troiam euerterant. Trischene, nunc Taberna, ipso vocabulo præsert Graciām, à tribus tabernaculis dicta, quod olim eius vrbis Episcopus triplici in templo per vices sacra perageret. Crotoneum quoque à Græcis positam omnes tradunt. Incertum an ab ijs eò tempestate, delatis, ut ex Antiocho narrat Strabo; Achius mulieribus, quibus iter cœperat esse fastidio, ibi sedem poscentibus: an, ut Pythagoræ placet, à Thebano Hercule etiam Græco, & Græcis fabulis inclito. Qui nomen Herculeo quoque promontorio fecit; quod à Sicilia distractum duo inter se commisit maria. Graciām olet illa iactatio, quod Milo Crotoniates virium fuerit tam immanium, ut columnam, quæ adificium nitebatur, dum rueret, manu inhibitam sustentauerit: donec, qui suberant, omnes effugerent. Sampson planè alter, nisi quod columnam ille dimouit, iste detinuit. Sed Graciām vrbem perspicue commononstrat Pythagoræ Samij domicilium, qui toto poene terrarum orbe peregrinatus, tandem Crotone consedit. vbi de mundi ortu, concentuque disseruit; atque in Italiam primus, Augustino teste, Philosophiam inuexit: cum nondum aut Platonicæ porticus, aut Peripatetica lycea celebrarentur in Græcia. Ad hunc audiendum, ut narrat Laertius, vndique Itali reliqui, Romani præcipue confuebant: eiisque præceptis imbutum Roma-

Barrius de
Antiq. Calab.
lib. 6.

Leander loco
citato.
Barr. lib. 2.
Eustachius
Solinus.

Barr. lib. 4.

Strabo.

Pythagor.
apud Bar,
loci cit.

Leand. de re-
scrip. Ital.
reg. 7.

August. lib. 8
de Cincinate
c. 9.
Laert. in vi-
ta Pythag.

Hieronymus contra Ios. n. norum Regem sapientissimum Numam tradit Hieronymus.
 Ostentantur adhuc prope Crotonem à Pythagora erectorē in
 litore columnæ duæ, imitatione quadam Herculei monimē-
 ti ad Gaditanum fretum; quasi Pythagorica doctrinæ meæ,
 ultra quas nemo posset excurrere. Crotoni potissimum ad-
 scribendum, quod ad Græcia Calabria magna quoque ap-
 pellationem adiungerit. Hic Orpheus poëta, qui Argonau-
 ticam cecinit: hic Alcmæus, qui omnigenam de natura
 scriptis historiam: hic Arignorus Philosophus, qui sacri ag-
 nomen obtinuit: hic Philolaus Pythagoreus: hic denique,
 ut in Timæo testatur Plato, omnes bonarum artium discipli-
 nae, veluti Athenis in alteris, floruerent. Nec defuere Cala-
 briæ viri eximia sanctitate clarissimi, inter quos antiquissimæ
 memoriae Nilus Abbas, recentioris Franciscus, minimorum
 maximus institutor, nouus apud Italos Thaumaturgus: hoc
 discrimine, quodis montes precibus mobilem, hic trans-
 missio pedibus fredo, mare immobile præsticit. Eruditè non
 minùs, quam accuratè virorum illustrium, quos ea regio
 genuit, longum texit catalogum Gabriel Barrius in libro,
 quem inscripsit de antiquitate Calabriæ. Cæterum gens ple-
 rumque ingenio feruido, callido, & ad omnem disciplinam
 versatili: apud exterios popularium amantissimi, in patria
 emuli, & rixosi. Cæli apud eos iucunda, salubrisque tem-
 peries, vergens tamen ad calidam: nisi æstiuo tempore sta-
 tis quotidie reflantes horis fauonij, euentilato aëre, Solis
 feruorem obtunderent. Nihil regione tota, siue ad delicias
 amoenius, siue ad vberatem feracius, siue ad omnem huma-
 næ vitæ usum accommodatius. Amoenitatem aspectu præ-
 ferunt montes, quibus ex-vtroque Calabria latere, substra-
 to imminet mari, an spectanda, an spectatrix. Hi eius Apen-
 nini sunt partes, qui protensus ab Alpibus catenata serie,
 sexuque cacuminum Italiz dorsum discriminat: atque in
 Calabriam ductus interdum in editissimas rupes, atque in
 altissima surgit fastigia, plerumque verò lenibus iugis in col-
 les molliter acclives demittitur: quos perenni viriditate cō-
 uestit, plerisque arborum intacta coma hyeme ver exhiben-
 tibus. Inter Calabriæ montes eminet Sila, syluam ducento-
 rum milium passum ambitu attollens, intonsis illicibus, pi-
 nisque

Barr. lib. 4.
Leand. loc. cit.

*Platea in Ti-
mæo.*

*Barr. in calce
horis.*

nisque condensam. Quæ ramis multæ fronde comantibus,
atque inter se cælo confertis, umbra terris diffusa, viatores
velut de industria protegit: ita ut Consentia Catatum integrum
dici vnius iter estate media confici possit, arboribus
veluti hastatis æstum, ac solem arecentibus. Hyeme vero
mons idem nemus Hercinium, aut Caledonium æmulatus;
anni canescens senectam ingentiuium pondere sustinet:
mox brumali asperitate in summis caloribus ad voluptatem
trahenda. Hinc prævalida trabes ad construendas nauium
arbores, ut ijs mare statum syluecat. Hinc ad usum no- Barr. lib. 2.
turni luminis redæ, flamma parabili, & cereas faculas imi-
tante. Hinc denique immensa vis picis ad conglueinanda
sive solaria, sive nauigia: illa ne imbribus patet, hæc ne
fluoribus. Hanc vptote odoratam, resinosam, rutilam, at-
que ad medicamenta utilissimam eommendant Dioscorides,
& Galenus. In cacumine lætissima pecori paseua: quod abi-
gendum à pastu, ne satietas perimat. Causa fertilitatis est
humor, cum ubique fontes subfliant. Qui primò argenteis
ducuntur per fibras arborum riuis, dein etiam in ingentes
annæ exuberant. Hanc laudem tota sibi regio vendicat;
quam & fontanæ, & fluuiales aquæ rigant. Principes in- Ortel. in The-
Calabria citeriore fluuij Busentum, & Crates. Ille, quem
alij Basentum, alij Casuentum, alij Barentium vocant,
ab impositis Consentia iugis excurrens, persubiectas rupes
ad meridiem obueras, ingenti strepitu præcipites aquas
euoluit. Tum in planitiem effusus, & crebris subinde cur-
uatus flexibus, non uno tramite circumiectis campis illabi-
tur. Denum, magno amnis vtriusque fremitu, Crates ad
mare decursurum intercipit: eoque quasi catenatum perdu-
cit, & aliwo spoliatum, & nomine: in supplicium fortasse, Paulus Diat.
quod Alarici Gothorum Regis thesauros, cum eiusdem ea- lib. 13. hist.
dauere consumulatos, adhuc & arena celat, & gurgite. Sabell. Anne.
Crates, quinto ab urbe Consentia lapide, refudante humo- 7. lib. 9.
rato exibram: obscuris inter Silæ umbras natalibus, ob-
scuri etiam nominis, dum suas dumtaxat aquas vehit. Sed
magnorum montium iugis delapsus, nouo semper latice-
ditior, paulatim è fonte succrescit in fluuium. Et iam iusto
aliwo, gemina ripa coercitus, Consentinum agrum recto am-

ne perstringit, Consentiam , sub augustissimi pontis fornici-
bus , magno murmure præteriectus. Dein Busento , alijisque
inclytis amnibus , quasi ex inasperato in eiusdem os influen-
tibus , longo viarum ambitu , elatis cornibus , in magnam
Græciam inuehitur: vnde fluctus à marinis haud longè ab-
horrentes in craterem Tarentini sinus exonerat. Fama
vtrique fluvio eximia , quod Crates flauum colorem , Busen-
tus capillo nigrum impertiat: illius apud feminas , huius lau-
de apud viros. Secundū hos celebratur Exatus , quia ex
Apennini fonte prorumpens , per amplissima terrarum spatia ,
ad Sybarim usque decurrit: cum quo sociatis aquis , uterque
marī confunditur. His adiungitur Acheron : qui ad montis
radices innascitur , prope antiquæ Pandosie mōnimenta ,
olim ænigmate Delphici oraculi , & cæde Alexandri Epiro-
tarum Regis , qui Calabriam innaserat , nobilitatus . Hic
Altiliam inter , & Murgantiam in abditissimas valles ingenti
mole deuictus , magnam soli partem exorbet , ac nullo aqua-
rum diuortio iter , quod cœpit , percurrens , in altera Cala-
briæ ora ad Ionium mare demittitur . Eius fluminis accolæ
Acheruntini dicebantur , ex Plinio : nunc ijs ex terra hiatu
altero patefacto Acheronte . Nobiles in vltiore Calabria
fluij Neætus , & Sybaris , ab eodem Plinio primi in secun-
do Europæ sinu collocati , ille prope Crotonem , hic prope
antiquam Sybarim , quæ ab amni mutuata est nomen: ille
verò à Sybari fonte in Achaia , à quo Sybari Calabro deri-
uatum nomen tradit Strabo . Præstant quoque copia; & at-
titidue aquarum Alis , & Angitula . Alis prope Catacium
e cacumine montis elapsus , ac longo tractu vltra patris si-
nes euectus , stipendiarias , aquas , non Ionio , aut Tyrre-
no , conterminis Calabriæ maribus , sed Adriatico destinat.
Angitula fluit non longè ab antiqua Vibone , inter amoenif-
fimos campos , & prata semper vernantia . Amoenitas loci
locum fecit poetarum mendacio , Proserpinam eò e Trina-
cria delatam , vt coronas puella sibi floreas texeret . Cum his
ad numero Lametu amnē , Lametia nunc ad superioris Cala-
briæ magistratū adscita . Hic prope Nicastra , modò continēti
cursu rapidus fertur: modo axis sub latēsibus elisus volunta-
tur in spumas quæ torrens , quid fractus . Nomen ab hoc , & op-
pido

Ouid Metam.
10. Leand. loc.
citato.

Plin. lib. 3. c. 3

Plin. ibidem
cap. 1.

Strabo lib. 8.

Barr. lib. 2.

pido factū, & litorī: quem sinum Lameticū , Aristot. appellat. *Aristot. 2. Pet.*
 Præter hos, Crotalus fluuius, quē inter nauigabiles collocat *cap. 10. Plin.*
 Plinius. Alex Straboni celebris e cicadarum in veraque ripa
 in æquali stridore, quod in altera seruore Solis reddantur vo-
 caliores. Luconus Crotonensium , & Locrensiū pugna-
 memoratus Trogō . His adde Acrin, Tacinam, Metaurum;
Leand. loco cit. Syrim, Basentum : quem fluuium falsò aliqui cum Busento
 confundunt, ut animaduertit Leander. Hi, alijque obscu-
 riores & estate vadari vix possunt. hyēme verò , cum ē mon-
 ebus eluisionem acceperint, ne ab equite quidem sine di-
 scrimine. Nec rarò infeliciter lapsos amnis præterfluens ab-
 ripit, hauritque . Cæterum magna ex ijs voluptas , cum
 partim in xistos , ac topiaria buxo, myrtoque consita , cor-
 ruatis per tortuosos anfractus riuulis , visuntur clementissi-
 mè sespere : partim per crepidines montium ; valliumque
 secessus obmurmurant: umbrosis hinc, inde ilicibus , cur-
 uato fastigio , in vitrea se le vnda spectantibus, quasi consil-
 lium formæ capturis , congeritato intra amnem nemore .
 Nec suæ arenis desunt aquæ . Quæ passim manant per litora
 gelidae, & dulces ; complectente salo fonticulos , non violan-
 te dulcedinem . Hæ cymbis litoralem oram radentibus pla-
 cidum præbent iter. Tum etiam præstans turres identi-
 dem , non plusquam sex mille passuum interuallo, dispositæ
 ijs præsertim locis , quibus conditi introrsum sinus pyratis
 contmodant latebrum . Quos, cum sublato igne detexerint,
 bombardæ ita propellunt, fulmine fulgurationem sequuto .
 Litora quoque sub turribus non rarò portuosa , accessu na-
 nigorum facili. Neque hæc aut scopulis infida latentibus, aut
 præraptis aspera: sed toto fermè Calabriæ sinu tam benignè
 fluctus excipiunt, vt altero liceat vndam remo, altero arenā
 proscindere. Offerunt se nauigantium oculis pagi , castella,
 vrbes montium dorsis impositæ ; aspectibili quadam naturæ
 pompa, ac veluti theatrai. Discriminantur hæc villis, præ-
 dijs, viridarijs: quæ omni pomorū genere abundant, eximij fidu-
 ci, & saporis. Ostentantur passim mala citria, medica, aurantia
 in auri specie pendula. Hortis Hesperidum hic exhibitis: nisi
 quod hi draconē carent, nō mediocri regionis laude à ferarū
 innocentia . In eis mala limonia regnum Reginæ obtinent.

E quibus alia mole præstant: alia semine in variis figuris flexili, pyra, pruna, aliaq; id generis poma clementiuntur: quia si iocante, atque oculis illudente natura. Cortice etiam dulcissimo vesciuntur aurantia, pro integumento, pro dape. Vineta quoque cernuntur latè apricantia: vitesque modici hominis altitudine à terra vberem non diuulsa, luxuriantes vbertim pampinos fundunt innuptæ, nullo, vt in Campania, maritali popujorum amplexu. Interdum etiam trabibus adminiculatae subdiales per gulisinambulationes opacat, mollius inter umbras excepto Sole. Vias gigantia quæ rubentes, quæ subalbidas, acino præ grandi, succoso, percocto, duracino, odorato; an ad esum, an ad potum suauiores ambiguæ. Præcipua laus vinis, quæ subflauis coloris, atque auro perlatis similes, sive cirella vocant à Cerilli s, vice Straboni noto, sive clarella apud exteris quoque clarissima. Hæc iterant aquam, vt etiam mare integrum ferant: per quod transuersta, & robore accrescent, & pretio. Nec secundæ nobilitas blandæ vinis, quæ tum palato, tum oculis blandiuntur. Nec minor authoritas vernaticis S. Lucidi: quæ parciòs hausta vires largissime reparant. Ab his dignatio vinis Treuijs prope Agitulan. Honos etiam expressis prægio Cöfentino, & Tempiano, quæ laudantur à Plinio. Neque verò segeti terra humorem denegat, quem arboribus sufficit. Nam & copiose herbescit ad pascua: & flamentibus hordei, frumentique spicis latissima turgescit ad horreæ: vt prope Crotonem Appulos in Calabria campos non desideres. Olei, olearumque felicitas, vt Salentinis loco finicima, ita & vberate affinis. Butiri, lactis, casei tanta copia, quancam præstant optimis gregibus herbosa collium pabula; nutriendis etiam equorum armantis aptissima. E quibus Besiadaruæ nota insigues cum Thessalis & cursu certarent, & forma. Sylue quoque vtriusque Calabriæ dulcescunt in saccara, nobilissima gulæ irritamenta: tricliniorum luxu, Regumque delicijs ex una quæfitis arundine. Nec minor à sale velitas, sine quo insulsa fercula, & ne ipse quidem sapor est sapidus. Quippe dulcia solent esse fastidio, nisi quid acris admisceant. Præter factitium in salinis, montes quoque Calebri prope Alcamontem obrigescuntia salem, reclamante nequicquam.

Strabo lib 6.

*Blanda, nunc
Beludere.*

apud

apud Gallos Hilario, nullum terre sal reperi. Adnume- Henric. Bat.
 tari poterat inter Pliniana mendacia, flumina salis ostentari chus in de-
 apud Caspios, nisi, salis montis extarent hic apud Calabros. script. Regni.
 Sal his natura prodegit, sapientia simulachrum. Vna Lothi Hir. in Mass.
 coniugis post incendiam, quinquaginta post ingentem ter- can. 9.
 eçmotum in Noricis statu: talis reperta, documenta peste- Plin. lib. 31.
 ris, ut post supplicia saperent. Litora vtriusque oræ piscosa: c. 7.
 & tymnorum præcipue captu circa Napitiam, ut animad- Genes. 19.
 uertit Leander, insignia. Quippe in æstuis caloribus gre- Theatrum
 gatim eo ex Africa innantes, ferreis inter vndas concame- vita humana.
 ratis retibus, Delphino & præunte, & prodente stringuntur. vol. 2. l. 7.
 Vbi magnitudinis immensis belluç piscatorijs hastis confos- Leander locutio.
 sa, cruentatis purpurea tempestate fluctibus, prædam præ-
 bentingentem, futuram Italizatori dapem ad falsamenta
 lectissimam. Terra lini, cannabis, goffipijque ferax, ut
 Leander, & Maginus testaneor. Vermiculi etiam pretiosi.
 Nam bombices euiscerantur in sericum, dum tenuissimo in- Leander. in
 voluti orbiculis nobilera ipsi fibi texunt interitum. Mox descrip. Ital.
 ahu, ut Tertullianus loquitur, nouo animata iam flamine, Reg. 7. Magin
 furgunt tanquam parui Phœnices e suo funere rediui: in Georg. Prok.
 præmium, credo, quod inde splendor sacris vestibus, atque descrip. 14.
 artis accrescat. Hinc in templis, hinc in rectis pompa pa- Tertull. de
 rietam: hinc aulea, opere Belgico, sericis filis, auroque du- Paliso.
 &uli arte texta: ut magnificentius ex auro spirent, molliisse
 sericoducantur imagines. Ex hac denique textrina, nullo
 nobilium, plebisque discrimine, tota penè Italia sericata
 vnius bestiolæ labore vestitur. Idque tanto Calabriæ em-
 lumento, ut vestigales anni huius census locati sine numeris
 aureis quinque millibus supra trecentos. Unde supputari
 potest magnitudo totius summae præcipuz, ex qua particula
 ista quotannis regio fisco decerpitur. Profectò non minus
 auri ex animalculi viscere, quam è fodinis Indicis humana
 cupiditas eruit: dum, effossis altè cuniculis, in naturæ patri-
 monium irrumpit, anquisitis opibus prope tartara. Quam
 quam ne aurique, argentique fossiliis copiam, quam in-
 dia suspicimus, desideramus in Calabria. In agro Consenti-
 no, Tempiano, & Altomontano argento, auroque inter-
 micant terra venæ, quasi sanguine ditiore turgescant. sed

tanto labore metallum è terreis glebis excepitur, ut expensa prætiam exæquent; aurum ostentante simili, & subducente natura. Exhibit tamen largissimè partim in agro Consentino, & Altomontano, partim in Murgantino plumbū, ferrum, chalybem: vnde sclopos plumbéis glandulis, milites galeis, ensibus, clypeis, loricis instruit, atque integrō obarmat exercitus: intemiscente nunc ad supplicium eam potissimum terra, quæ bella poenè omnium gentium reparat.

Henr. Baschus in descr. Regni.

Mazin. lo. cit.

Barr. lib. 2.

*Conimb. in
Met. tr. 7.
c. II.*

Neque Calabria Alpinis inuidet iugis crystalla: neque Indico mari coralia. Nam in agro Altomontano frigore constrictæ niues in crystallinos grumos concrescunt, cæli gemmascente iniuria; & humore in coniuarum ad potionem delicias, ac mulierum speculares luxus conuerso. Alitore vero Paryci, vñque ad Lametia finum, prope scopulos rubræ adnascuntur arbustulae: atque, inter canescentes vandas, purpurea maris nemora teneros iaciunt, flexilesque, ramulos, qui ex vndis educti, primo auro mollissimæ afflatu, pretiosè obdurescunt. Maior alabastri ætimatio, quod prope Altomontem, & Ruscianum effoditur. vbi etiam lapis marchesites: vt Erythrei litoris iactet quoque gemmas Calabria. Denique illud planè miraeulo, quod cui regioni tellus planè cuncta suppeditat, manna quoque cælum effundit, eiusdem formæ, ac naturæ cum antiquo Angelicis manibus elaborato, vt Conimbricenses contendunt. Nam, & iuxta Altomontem in citeriore Calabria, & in ulteriore ad antiquæ Turrianæ vestigia ros è cælo deciduus sylvestribus prunis exceptus quæ solijs, quæ truncis, noctis frigore congeipatur in grana. Quæ postea in prædulcem eliquata humorem, medicamenta suauissima præstant, sorbenda vel pueris: tanta salubritate, vt in ea cælesti manus agnoscas: tanto pretio, vt interdum Neapolij manna Calabriæ vñcia septem numis aureis venierit, quasi è cælo imber aureus cedisset. Hanc opulentissimam regionem, terræ, cælique donis insignem, quæ nihil aduentitium mutuabatur à ceteris, multa transmittebat ad exteris, recens calamitas ita vastauit, vt amoenitas in horrorem, frequentia in solitudinem rerum omnium copia in egestatem euaserit. Nouæ molem lacturæ pristina metitur felicitas. Vnicus obligavit hiatus quid-

– quidquid tot ætatū impedijs, ars, & fortuna cōgesserant. Tāta oppidorū, vrbiumq; celebritas, tāta solis munificētia, tāta collum camporumq; feracitas; tanta fontum, amniumque per innoxios vbiique saltus vbertas; tanta rerum, quę ad humānam vitam conducunt, vel prēstantia, vel copia; tanta denique naturę in ea regione veluti exultat̄is felicitas vno terę nutantis motu, ac pœnē nutu dejecta. Loca passim inania, ac deserta; quę paulò ante ciues, ac recta compleuerāt: Itinera s̄epe arenarum obſeffa montibus, intra fines Italij traducta Lybia. Agris cultores defūnt, agri cultoribus; q̄des incolis, ædibus incole. Superstitum magna pars aut ē ruina sanguine cruentati, aut metu exangues. Tota ſer. Calabria adhuc cubatur in campis. Malum indigenę, quod aliquando experιuntur, ſemper expectant. Timor, qui afſuetudine plerumque exoleſcit, nunc integratur in dies. Quidquid cladis ſuis putabatur, gradus eſt. Malum ſemper re- cens pr̄teriti memoriam instaurat, ac noua pernicie nondum obductum vulnus exulcerat. Quantum ex hoc terre- motu toti Calabriæ dampnum obtigerit, ducere coniecurant ſic et ex incendio Vesuiano: in quo bis centies centum millium aureorum iactura estimata. Vnius montis flamma tanto pretio ſtetit. Paucorum oppidorum, cum ſinitimis pr̄dijs, ruina pr̄cipites traxit tot opes. Non ſanē cum his conferenda tot montium, tot fitorum, tot pagorum, tot oppidorum, tot vrbium, Prouinciarum, denique vastitas. Neque reparandi ſpes promptæ. Destinatus eō ad dignoscendū Prouinciarum ſtatum à Medīc Duce, Regni Prorege Confiliarius Hector Latrus, vir cordatus iuxta, ac pius. Huic partim ē fisci, partim ē Montis misericordia erario, octo circiter numorum aureorum millia ad refienda damna, ac recreandos inopes attributa. Salubri quidem confilio, & Christiana pietate digno. Sed maius eſt, quām pro ſubita medicina malum. Festinatum eſt in damna, quę non niſi lenta patiuntur remedia. Quod citissimè hora deleuit, vix longi ſeculorum conatus posteritati restituent. Profecto tan- ta supplicij moles non ſine diuina dextera. Conſpirat in hoc ſupputatio temporum. Quippe vndecimo ab hinc anno, iſdem Quadrageſimaliſ icinaij diebus, eodem vertente pal-

marum

Digitized by Google

marum sabbato, ijsdem pomeridianis horis, ingens in eadem Calabria terrēmotus. Tantus temporis articulorum conseq̄sus referri non potest ad sydera: quando id palmari argumento composita palmarum recurrens dies, non a natura institutus, sed ab hominum arbitratu, qui subesse nequit altris: nempe sui iuris, ac suo cetera moderatus imperio. Diuine igitur factum confilio, vt adeo adamussim fibi temporum momenta responderint, congettata calamitate palmarum sabbato. An, vt tot defunctorum millebus inter Christi Domini parentalia, sanctis parentaretur? An, vt in ipso dominice passionis exordio, Christiana tolerantia probaretur? An, vt quo tempore misericordia inter oleas triumphauit, diuina quoque iustitia triumpharet? palmis, vt Hugo Card.
et Ital. 21.

Hugo animaduertit, seueritatis indicibus, nempe aculeato fastigio, ac desinente in mucronem. Quidquid fuerit, profecto immissas à Deo ad supplicium crumnas, non sola sibi Calabria vendicat. Bellis terrēmotus obstrepiatros Christi vaticinium pronunciauit. Surget, inquit, gens contra gentem, & regnum aduersus regnum: & erunt terrēmotus magniper loca. Quid elementa querimur in nostrum exitiu armari, quando ipsi in mutuam cedem conspirant homines? Motus terrae in Calabria: bellorum motus in altero Italie margine ad radices Alpium, in Gallia, in Belgio, in Hispania, in Germania. Bellum exarsit foederatis hinc, inde militibus tori pōne Europae gentile. Albent etiamnum insepultis ossibus campi, sylueque vastissime: nec sensel humano sanguine decolores Eridanus, Danubiusque fluxere. Hę inter Christianos Principes discordi, Amplissime Cardinalis, Sanctissimi Patrui animum cura torquent: corpus etiam interdum morbo pertentant. Sed profecto ea est humanarum rerum conditio, vt nunquam sine suis sit motibus orbis terrarum: & planè admirabilis est illa felicitas, cui ipsa smet crumnas fortunat Deus. Enimuerò, si penitulatius expendatur texture temporum, non desunt Urbani fastis urbanissimi rerum euentus, & admirabilis quadam prosperis aduersa temperans, non tam vicissitudo quam dulcedo fortunæ. Quippe, vt egregiè Chrysostomus, Misericors Deus moestis rebus quadam etiam sucunda permisit. Quod certe in San-

Enca 21.

Chrysost. bo. 8
in March.

Etis omnibus facit: quos neque crumnas, neque incunditates
 sint habere continuas. Sed tum ex aduersis, tum e pro-
 pteris iustorum vitam admirabili varietate contexit. Nu-
 merabitur sane inter Christianæ reipublicæ calamitates,
 quod superioribus annis Suecorum Rex Gustaus ab ulce-
 riore Danubij ripa, ex abditi simis Boreæ latibus, Germa-
 nia, atque Italia periculum meditatus eruperit. Verum
 quidni inter prospera recessendum, quod idem in medio se-
 cundioris fortunæ cursu prætritus, atque extensus ceciderit,
 ea planè pugna vietus, qua vicerat. Multæ ab haereticis
 captae vrbes, atque ab adhuc spirantibus, execto capite,
 Suecorum reliquijs infestata Germania, infortunium profe-
 stò temporum fuit. At Vrbani tribuet felicitati posteritas,
 quod plerique vrbes receperat; quod magna Palatinatus pars
 ad auitam religionem traducta; quod Gallia vniuersa, pulso
 è centum impietatis arcibus haeretico milite, aureis cando-
 rem lilijs, aurea sub Ape, reddiderit. Infaustum, quod Italia
 toties bello appetita, toties pacata, nouas semper è scintilla
 flammæ excuerit. Faustissimum, quod in tanto rerum tur-
 bine, armorum immunita Roma, Metatum Tyberi, Vrbina-
 rem ditionem Vrbano, ne uno quidem euaginato ense sub-
 iecerit. Deslebitur posteris, quod pestilentia Siciliam, vtræ
 que Galliam, atque Hetruriam affixerit; tanta elade, ut inter
 tot orbitates vrbiuum, toti pane Italiz vastitas timeretur.
 At ijdeta gratulabuntur Vrbano, quod inter commercia om-
 nium gentium prorsus iacolumis Romæ persistet. Felix in-
 hoc minus sub magno Gregorio, quam sub Vrbano. nam il-
 le iam desauientem in vrbeluem precibus depulit, hic vel
 accessu prohibuit. Memoriz prodent historici, sub Vrbani
 tiara semel arsasse Campaniam: cum terrore latius dato,
 quam damno, multas Italiz vrbes, ex uno effusa monte, cine-
 rea tempestas afflauit. Sed omnis consequentium seculorum
 ætas mirabitur, quod in remotissimas regiones è Vesuviano
 ciuis egestus incendio, vrbis sub Vrbano maiestatem reueri-
 tus, Romæ finis non attigit, nè sedaret caput orbis terrarū:
 nunc etiam inter tot bellorum, terræque motus planè incô-
 euissum. Denique, quod Vrbano Pontifice Thrases Persico
 bello impliciti Pannoniam acie, maria classibus infestare

non

non ausu: quod cum Moschis Poloni conditionibus honestissimis, que maximè ad religionem conducerent, pacem, fœdusque sanxerint: quod armis vndequeaque strepentibus, cantata inter discordes concordia, Ferdinandus alter paternz, & fortunz, & pietatis hæres ad imperium adscitus: quod Roma Adriani moles nouo sit, eoque firmissimo propugnaculo communita: quod armamentarium ad apparandos exercitus magnifice atissimè in Vaticano excitatum: quod in Centum Cellis portus extrectus, iustæ classi fidissima statio, atque omnium gentium commeatui peruvia; quod accessuni vel prohibent, vel admittunt aquæ, nouo prodigo, cærenatæ: quod in Bononiae finibus arx Urbana eræta, aduersus Barbaros munimentum vrbis eō tuctius, quo remotius: quod inter tumultus bellicos pacis curæ non prætermisæ: quod religiosi viri sanctissimi legibus instructi: quod Episcopi in suis sedibus fructuosè detenti: quod Cardinales ad Eminentissimi agnomen euecti: tantum denique clementiz, tantum comitatis, & modestiz specimen in tanta perennitate imperij, non parua erant Urbano magnarum laudam compendia. Cæterum imponet supremum felicitati culmen quies publica: quam Urbani votis, curisque despondent Dei benignitas pietas Regum, populorum ærumna, piorum preces, ipsæ met denique temporum inclinationes, ac vices. Apum profectò erit regnantium, inter aculeata bellis tempora, ore melleam pacem moliri. Hæc occasione noui in vniuersa Calabria terræmotus, longius quam poscebat epistola, breuiuspro clade.

L A V S D E O.

IN.

INDEX

RERVM MEMORABILIVM, DE VESVVIANO INCENDIO.

A Etites lapis, Aquila nido inadictatus, nibil igne deperdit. p. 69.
Empeoclem biatu cō didit. 46.

Aetna mons torrētes igneos emit tit. p. 26. Inferorum ostium à multis existimatur. 39. claudū extremo Mūdi die. Ibid.

Aetnei incendij, quo mare fer- buit, mētio apud August 26.

Aetnei incendij causa. 63.

Agathā velo Catanenses Aetna igneos torrentes arcent. 29.

Alexandri ortus sub Diana E- phesina incendium. 69.

Altitudo nubis cinerea primo die inbalatæ. 56.

Angeli tutelaris mira erga cli- tem prouidentia. 22.

Aantonius Patainus vir San- elissimus dux cuidam ad vi- senda loca pomarum. 42.

Aprica cur terramotibus pa- rum subiaceat. 78.

Aquarum inundatio vnde cum igne. 29 & deinceps.

Aqua Tbaleti rerum princi- piū. 67 Sponsis præferebatur. Ibidem.

Aqua & igni cur exultibas in- terdictum. Ibid.

Aquarū inundationes post ter- ramotæ. 67. 81. 82.

Aqua puteales terramotæ pra- nunciant. 82.

Aqua ignis accendit. 26. 27. 63.

Arborum ex incendio miracu- la. 55.

Arena pluvia. 12. 27. 62.

Arena Vesuviana fertilitatem affert. 68.

Argentum pluvium inter cine- res. 34. 65. Aurum Ibid.

Asphalites lacus bitumen emittens. 63.

Astrologi causas incendij ad fo- derū congressus referunt. 83.

Astrologi causas terramotus ad syderum congreffus renocat.

pag. 72.

Astrologorum omina deyis, qua- cuentura sunt post incendij.

pag. 69.

Astrorum effectus sub incen- dium Vesuvianum. Ibid.

Astrum, quo bella afflantur, amor dominandi. 69.

Aurum cur Natura in fodinis absconderit. 73.

Bero-

B

Berosi antiquitatum liber
suspecta fidei. 53.
Bitumen ardet inter aquas. 28.
Bitumine saxa eliquantur, mol-
lia lapidescunt. 56. 65.
Bizantiū cinis Vesuvianus nu-
bedelatus. 41. 32. 49.

C

Cardinalis Archiepiscopi in
communi periculo singu-
laris pietas. & industria
pag. 32. 36.
Ceraunia gemma enascitur istud
fulminis. 67.
Cestiamons flagratis in Media,
Chimara in Lycia. 58.
Christi aduentus per terrame-
tum significatus. 81.
Christinatali die templum Ro-
ma corruit. Ibid.
Christi nomen terramotus ar-
cit. 84.
In Christi Passione cur terra-
motus. 82. cur istud in
Resurrectione.
Cineres pluie. 11. & deinceps.
Cineris turbines. 23. & deinceps.
Cinere fecundari campos, qui
autument. 68.

D

Demones visi dicuntur sub
specie Astbiopum. 39.
rheda vecti per montes. 59.
equitatu etiā curvantur. Ib.
Deo vindice immittitur incen-
dia. 38.

Deo vindice terramotus existit.
pag. 81.
Dei maiestas fumo, & terramo-
tus adumbrata. 81. 82.
Deus igneus apud Platones. 67.
Dedonius fons faces accedit.
pag. 26.

E

EV charistis aspectus nubem
cinerem fugat. 14.

F

FIris insignis in parentem
pietas. 23.

Flumina quomodo gignantur
in monsibus. 81.

Flaminum ortas post terne-
motus. 67. 81.

Fons aqua & igni manans. 26.
Fulmina quomodo creentur in
nubibus. 61.

G

GAlba terramotibus parum
obnoxia. 78.

Gebenne ostia montes ignino-
mi. 37.

Gebenna supplicia euidam in-
tra Vesuvium ostensa. 42.
deinceps.

Germani crebris terramotibus
non subiacet. 78.

Gigantes visi sub incendiū. 42.
Gigantam sedes, Vesuvius. 45.
72.

Maximini Saberni Principis in-
felix mors. 40. 51.

H

HECLA & Helga flagrant
in Islandia. 59. Appa-
rent

rent in Hecla mortuariorum
spiritus. 38.
Herculani excidium. 18. &
deinceps.
Hispania terramotibus immu-
nis. 78.

I

Anuarius incendium extin-
xit toti Europa formidandum
pag. f2. 32. 49. eiusdem san-
guis sponte colliquefactus sub
incendium. 31. delatus ad
aspectum montis nubem is-
cream fugat. 32. eiusdem
patrocinio Urbs Neapolis ab
incendio indegnis. 31. 33. 33.

Ignatij ad Deum: conuersio ter-
ramotu nobilitata. 82.

Ignis, rerum principium, sacer
Persis, ac Lyxijs. Præfere-
batur sponsis. Portentum im-
perii. 67. Belliprasagium.
p. 68. Omen victoria 69.

Igne solus homo vitur. 67.
igne mortales ceperunt con-
suere. Ibid.

Igne Ceraunia gēme deferunt.
Ibid.

Igne à Deo lata est lex. Ibid.
Igne natura Deus Platoni.
Ibidem.

Ignes subterranei. 58. ignis ar-
dens inter aquas. 26. 63. 26.
63. 63. pluuijs inardescens,
fano vel cœno extinguitur.
Ibidem.

Ignis fugientes sequens. 24. in
Naphtham transiliens. p. 63.

Ignis non præbebat lucem Ae-
gyptijs. 80.
Igne nubis deperdit Actites. 69.
Incendij cum terra notis cognati-
o. 64. 77. 78.
Incendium Alexandriæ porten-
dit imperium. 69.
Incendij auertendi causa parie-
tes transcribantur. 85.
S. Ioseph commendatum sibi pue-
rulum, ex incendio admirabiliter eripit. 19.
Ioannis, Neapolitanæ verbis Du-
cis mors miserabilis. 40. 50.
Italia crebris terramotibus cur-
subiaceat. 78.

L

Apidum pluuiia. 15. & de-
inceptis.

Lapis specularis pluuius. 65.

Lapidescentia ex bitumine.
56. 65.

Lapidescentia in flumine Silari.
pag. 56.

Linum in flagro Samosata ar-
dens. 26.

M

Are sub incendium defi-
tuit littora. 26. 27.

S. Maria imago ab igne propu-
gnaculum. 21. tempia in-
ter flamas indemnii. 21.
22. patrocinium Pompeianis
salutem peperit. 20.

Martyrum sanguine Gehennæ
ignes sopiuntur. 33.

Montes perpetuo flagrantes.
pag. 59.

Naphtha

N

N Apbtba ignem trahit. 62.
S. Nicolai liquor nabem
 cinereum disiicit. 12.
Neapolis situs & descriptio.
 45. Cur damni parum ac-
 cipiat à terremotibus. 79.

O

O Lympus mons ardet in
 Aetbiopia. 59.
P

P Andulphi, Capue Principis,
 miseranda mors. 39. 50.
 52.

Piscium plusia. 65.

Plinio mors ex incendio. 49.
 53.

Pompeiorum excidium. 19. 21.
Proregis in praesenti clade pro-
 uidentia, & religio. 35. 36.

S

S Onus Vesuuÿ auditus ultra
 Adriaticum. 15. & deinceps.

Supplications per urbem. 36.

T

T Erramotus crebri sub ini-
 citione incendi. 7. unde

ortam duxerint. 9. 70. cur-
 possea instaurati. 78.
Terremotum causa. p. 10. 61.
 64. 72. & deinceps, Signa.
 82. & deinceps effugia. 8. 9.
 84. Qua loca ijs obnoxia. 79.
 Qua tempora. 78. 75.

Torrensigneus è Vesuuo 16.
 ex Actna. 30.

Tonitrus quomodo edatur è nu-
 bibus. 60.

V

V Acuum admirabil aqua-
 rum attractione vitatum
 Vesuuij nomen. 54. 50 fitus
 44. & deinceps. ubertas. 47.
 57. amoenitas. 62. vima, 52.
 incendia ante Christum. 49.
 & deinceps. Incendia post
 Christum. 50. & deinceps In-
 cendij postremi cum ceteris
 collatio. 59. & deinceps In-
 cendiorum causa. 59. & de-
 inceps.

Z

Z Oroaster igne absumptus.
 pag. 67.

F I N I S.

INDEX

RERVM MEMORABILIVM, DE TERRAEMOTV CALABRIAЕ.

A

Cheron fluuius ubi.
133. *Acberuntini.*
qui ibidem.
Aegyptus cur terra.
motibus non obnoxia. 116.

AEnaria terramotu iactata.
pag. 116.

AEolia insula qua. 117.

Aer in tres regiones à Meteoris.
stis distributus. 113.

Aeris suprema regio calida, me-
dia frigida. ibid.

Alaricus Gothorum Rex, ubi
cum thesauris sepultus. 131.

Alexander Epirotarum Rex ubi
coesus. p. 132.

Alis fluuius prope Catacum.
ibid.

Altomontani agri felicitas. 136.

Angeli tutelaris insigne in duo-
rum salute patrocinium.

pag. 112.

Angeloruta concentus, obstre-
pente terramotu. 121.

Angitula fluuij descriptio. p. 132

Antiochia terramotus sub Tra-

iano. 92. 98.

Aqua putealis male olenster-
motus indicium. 118.

Aqua sponte assurgentे serræ-
motus prænuncia. ibid.

Aqua post terramotus erumpit.
99. 115.

Aqua halitibus immixta rube-
scunt. 118.

Archiepiscopi Regini funus ter-
ramotu condecoratum. 104.

Armamentarium ab Urbano

Octavo instructum in Vati-

cano. 141.

Asia duodecim urbes uno terra-

motu diruta. 123.

Astrologorum mores, & genium
pag. 119.

Auri, Argentique fossiliis in Ca-
labria vena. 136.

B

Arbare Telefia pietas me-
moranda. 89.

Benincasa præfigum. 110.

Besidie quid passa. 95. & 125.

Besidiani equipares Theffalie.
pag. 134.

Bizanty terramotus sub Leone
Isaarico. 121.

- S. Blasij b eneficio terramotus. In Christi passione cur terrame-
 Maratea innocuus. 109. tus uniuersalis. 122.
 Bretius Herculis filius Consen-
 tiae conditor. 128.
 Brettania dicebatur, quæ nunc
     Calabria. ibid.
 Brutij unde dicti. ibid.
 Busentis fluvij descriptio. 132.
 Busentus nigrum capillis colo-
     rem afflat. ibid.

C

- Calabria unde dicta. 127.
 Calabria situs, magnitudo,
     descriptio. ibid.
 Calabria cur magna Gracia ap-
     pellata. 131.
 Calabria urbes plereque à Gra-
     cis adiuncta. ibid. & 130.
 Calabria amoenitas, & vberitas.
     ibid. & deinceps.
 Calabria cur terramotibus ob-
     noxia. 116. 117. & deinceps.
 Calabria fluvij. 131. 132. 132.
 Calabria viri illustres. 130.
 Cappuccinorū Patrum post ter-
     remotum pietas. 93.
 Castilianis ruina. 96.
 Catacij urbs cur fidelissima ap-
     pelatione donata. 99.
 Catacium. terramotibus obno-
     xiuum. ibid.
 Catacium quid in hoc terremo-
     tu dñi senserit. 99. 100. 125.
 Cerilli oppidū in Calabria. 134
 Christi indicie in improbos in-
     dignatio. 120.

- In Christi passione cur terra me-
 tus uniuersalis. 122.
 Cleta sedes Amazonum. 96.
 Cleta Regina nomen oppido fe-
     cit. ibid.
 Cometa ex qua materia gigna-
     tur. 113.
 Consentia insignia cur septem
     colles. 89.
 Consentia olim Hispanorum
     Proregum regia. ibid.
 Consentia quanta ex hoc terra-
     motu clades. 89. & deinceps
     125.
 Consentia qui post terramotum
     motus animorū. 92. & deinc.
 Consentia pagi qui ex terramo-
     tu diruti. 94. 95.
 Coralia ubi nascantur. 135.
 Cratis Fluvij descriptio. 131.
     flauum afflat colorem. ibid.
 Crystalla ubi gignantur. 135.
 Croto à Græcis constructa. 129.
     sedes virorum illustris. 130.
 Cyprus terramotu iactata. 116.

D

- Eo vindice terramotus exi-
     stunt. 119 & deinc.
 Dei inuocatio in terramotibus
     qua addibenda. 121.
 Dijs Romani ferias indicebant,
     terramotu nunciato. 119.
 Daemonem humana efficievaga-
     ri dictatum. 119.
 S. Dominici beneficio Sorianum
     indenne. 105.

S.Dy-

S. Dydimus oculis captus sapientia lyncea. 123.

Ducis Medina Neapolit. Pro-regis prouidentia. 137.

E

S. Efemias oppidi clades. 105
106. & deinceps.

Episcopi omnes seruati. 103.
Episcopi Murgantini calamitas.
pag. 95.

Euboea terramotibus obnoxia.
pag. 116.

Europa Isthmus in Calabria. 88

F

Fax ardens quomodo gignatur in aere. 112 & deinceps.
Fluuiorū ortus ex terramotu.
pag. 99:

Fluuij in Calabria qui. 89. &
deinceps.

S. Francisci Xaveryj singulare in terramotu patrocinium. 104.

S. Francisci Minimorum institutoris cū Thaumaturgo collatio. 130.

Fulgura quomodo gignatur. 113

H

Hector Latrus missus ad re-paranda damna, 139.
Helleponus terramotibus subiaceat. 117.

Hercules Crotonis conditor. 99
Herculeum promontorium in Calabria. ibidem.

Hipponij ruina. 105. amenitas.
pag. 132.

Hispmania ex terramotu disisse ab Africa. 115.

I

Ianuarij sanguis sponte eliquatus calamitatum praesagium. 112.

Ignis fatuus quomodo gignatur.
pag. 113.

Ignis subterranei causa terramotuum. 117. 118.

Infans repertus fugens ubera matris mortua. 98.

Insula terramotibus cur obnoxia. pag. 116.

Ioanna Regina nudis pedibus tectis obiuit. 110.

Italie longitudo. 116. *Isthmus in Calabria.* ibidem.

Lameti fluuij descriptio. 132.
visus hic sanguine currere.
pag. 102.

*Lametus fluuius ex terramoto
retro actus.* 124.

*Laura Aquinas terramoto ob-
rata, & educta.* 102.

Locrorum conditores Graci.
pag. 129.

Lucania terramoto iactata. 108.

Luconus fluuius. 108.

M

MAnna quomodo, & ubi-
natur. 135.

Marcescens lapis ubi signatur.
ibid.

*S. Maria Virginis in terramoto
patrocinium.* 120.

*Maris inundationes terramo-
tus comites.* 115.

*Mare sponte efferuescens terra-
motus prænunciat.* 106. & 39.

Maris salcedo unde oriatur. 115

*Messana ciues Deipara Epislo-
la gloriantur.* 107.

*Messana Archiepiscopale templū
ex terramoto quid paſſū.* ibi.

Medama clades. 104.

Mileti calamitas. ibid.

*Milo Crotoniates virtutum quam
immanissimum.* 129.

*Montes in Christi Passione cur
scissi.* 123.

*Montana loca terramotoibus ob-
noxia.* 116.

Murgantia ruina. 95.

N

Napitiæ clades. 105.

*Neapolim terramoto per
uasit.* 107. & 125.

*Neapolitanis maris inundatio à
Petraca descripta.* 110.

Neritæ terramoto iactatæ. 122.

Nicastrum ruina. 100. 01. & 118

*S. Nilus Abbas Calabria orna-
mentum.* 120.

*in Nuceriano agro grando im-
massis.* 126.

P

PAlme aculeata iustitia sym-
bolum. 138.

*Palmarum Sabbatho cur conge-
minati terramoto.* ibid.

Pandofia antiqua ubi. 96.

*Panormi circa terramoto ini-
tia, leuis inundatio.* 108.

*Patycos oppidum terramoto in-
catum.* 95. & 125.

*S. Paulini obitus terramoto ce-
lebris.* 104.

Petilia condies à Philocletta. 129.

*Petri Pauli Saffarij irricti vati-
cinium.* 109. & deinceps.

Pestilentia ex terramoto. 128.

Pluiae sanguinea quomodo fiat
pag. 118.

Picu copia in Calabria. 131.

Principis Castilianis subita ex
terramento mors. 102.

*Principis S. Mangi inopinata
incolumitas.* pag. 103.

Pytha-

*Pythagoras in Italiam Phila-
sophiam inuexit.* 129.

*Stella cadentes quomodo signa-
tur in aere.* ibid,

Q

*Vadragefimales ieiunij ri-
tus ab Angelis probatus
pag. 112.*

R

R Hegitū quis condiderit. 128.
*Rhegitū quomodo à Sicilia
discissum.* 104. & 129.
Rhegitū terramotu iactatū. ibid.
Roblani ruina. 95.

S

S Accaravbi, & quomodo fiat.
p. 129.
Salis montes in Calabria. 127.
Salis flumina apud Caspios. ibi.
*Salis statua reperta apud Nori-
cos.* ibid.
Sciliani clades. 88. & 97.
Scylletū ab Vlisse conditū 129.
Sericū vbi, & quomodo fiat. 135.
*Soriani Comes ob venationem
indemnis.* 103.

Sila montis descriptio. 130. 131.
Sybaris à Sagari Aicris filio cā-

T

T Arentum terramotu con-
cussum. 108.

Terina calamitas. 95.

*Terramotum causa effectrices
113. & deinceps.*

Terramotum præfigia. 118.

*Terramotus tranquillitate fuit.
113. & 114.*

*Terramotibus que loca sint ma-
gis obnoxia.* 116. 117.

*Terramotus quis omnium me-
moria maximus.* 123.

*Terramotus unus ad quot mil-
liaRIA possit extendi.* 124.

*Terramotū diuturnitas quan-
ta.* 126.

Thurij clades. 96.

*T hymni vbi, & quomodo capiā-
tur.* 135.

Tonitrus quomodo fiant. 113.

*Trischene cur nunc Taberna-
p. 129.*

*Tropiana terramotu iactata
104. 105.. & 106.*

*Vina Calabra qua habeantur
in pretio. 134.
Urbania arx in Bononia fini-
bus. 140.*

*Urbani Octavi Christianum,
clavum inter tot motus mo-
derantis exprudentia felici-
tas. 140.*

ERRATA CORRIGE.

Pag. lin.	Errata	Corrigē	Pag. lin.	Errata	Corrigē
8 8	Admonemur	Admonemur	64 32	spiritas	spiritus
ibid. 25	Castramentatis	Castramentis	67 10	erupuisse	erupisse
11 30	transuolasse	transuolescit	67 29	ingne	igne
ibid. 34	nucerebamus	numerabamus	68 6	sicatae	ficatae
12 28	moralium	mortalium	73 2	hortum	ortum
13 1	fulgine	fuligine	77 34	filuisse	filuisse
ibid. 4	parcutaturi	parcentari	78 26	motrius	motibus
ibid. 24	pareant	parebant	79 24	erem	aerem
ibid. 36	cuius	ciniſ	82 4	tradxit	traduxit
15 6	contigerit	contingerit	82 12	extine	extinde
15 38	mouissent	mouissent	82 37	artapano	Artabano
28 38	vestigio	vestigio	86 10	Prouinciali	Prouincialis
23 16	christinate	obstinate	86 18	qus	quos
ibid. 32	referunt	refrunt	86 ibid.	Speccta	Spectat
30 10	contuenti	contisenſi	97 19	perinlo	periculo
33 34	ignes	ignes	111 3	trirema	triremum
34 22	fueclamantes	fueclamantes	114 vlt.	spiritos	spiritus
38 37	Vulcono	Vulcano	117 11	origēm	originem
39 6	mortaliam	mortalium	ibid. 36. 37.	Aeolijs Vulcanis	A Eolias vulcanas
51 27	Cassinensis	Cassinensis	119 16	incendi	incendij
54 18	seruiliſ	seruilli	120 1	iperium	imperium
54 28	Phlegeos	phlegræos	120 1	concoituntur	conciuntur
56 5	erupto	erupcio	121 10	nautym	natura
56 21	cum	cum	122 12	exigitum	exitium
56 29	induerant	induerat	123 24	internicione	internecione
59 13	incendiarum	incendiorum	123 28	pocra	poene
60 6	Amprosius	Ambrosius	127 1	egetem	segetem
60 27	perpetuum	perpetua	129 27	quae	qua
62 14	fulphoris	fulphuris	132 37	voluntatur	volutatur
64 19	elepha	elephantibus	134 20	parciös	parcius.

LAVS DEO.

